

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

7 - 13 aprilie 2004
(Anul XXXVII)

13

literatură

paginile

10
11

Literatura
postbelică
a lui
Camil
Petrescu

meridiane

paginile

26
27

Fragment de
roman
de
Lilian
Faschinger

literatura

pagina

8

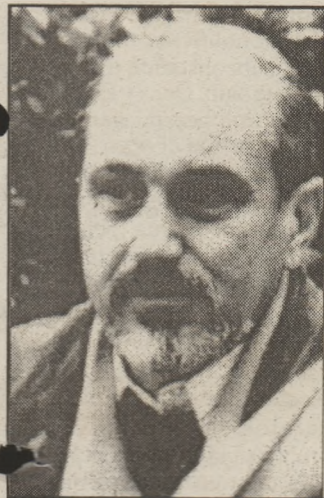
Poeme
de
Nora Iuga

Bujor
Nedelcovici
despre
scriitori și
dosarele
Securității

paginile

16
17

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

De ce nu citim la fel

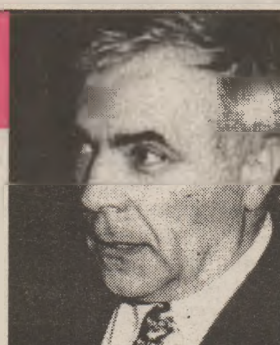

Foto: Ion Ciucu

-AM REFERIT în editorialul trecut la Umberto Eco. În aceeași culegere, găsesc un text în care eseistul și romancierul italian se amuză copios pe seama unei culegeri de judecăți critice negative pe care André Bernard le-a spicuit din referate editoriale, recenzii din presă ori mai știu eu ce. Toate se referă la cărți socotite astăzi celebre și aparțin unor critici la fel de celebri, măcar în epoca în care au trăit. Unele ies, evident, de sub condeiul unor profesioniști și au chiar o anume frumusețe literară. Ceea ce ne umple o dată în plus de uimire.

Iată câteva exemple. În 1851, romanul *Moby Dick* este respins de un editor englez, sub cuvânt că e "prea lung" și "cu stil învechit". În 1856, lui Flaubert i se refuză *Madame Bovary*: "Domnule, ați îngropat romanul într-o grămadă de amănunte care sînt bine conturate, dar total inutile". În 1862, Emily Dickinson află că în poeziile ei "toate rimele sînt greșite". Nabokov este trimis să spună povestea *Lolitei* unui psihiatru. Romanul de debut al lui John Le Carré, *Spionul venea din frig*, prilejuiește unui critic pronosticul: "Le Carré n-are nici un viitor (ca scriitor)". "Balzac nu va ocupa niciodată un loc de prim rang în literatura franceză", scrie Eugène Poitou în *Revue de Deux Mondes* din 1856. În fine, Eduard Engel e de părere că *Buddenbrooks* al lui Thomas Mann "nareză povestii nesemnificative despre oameni nesemnificativi într-un stil nesemnificativ".

Dacă lăsăm la o parte lipsa de pricepere a comentatorului, astfel de dovezi de orbire critică au de obicei o explicație simplă: nouitatea temei ori a stilului și factura neortodoxă, contrară tradiției sau modei. Cît de mult

poate juca împotriva unui autor prejudecat, ne convingem dacă observăm că adesea comentatorul nu vede ceea ce nouă ni se pare bătător la ochi sau, mai bine zis, că nu citește aceeași carte pe care o citim noi. Astfel de cazuri sînt mult mai numeroase decît ne închipuim. În literatura română, ca și în altele. Cu puține excepții, recenziile de la 1870 găseau că Eminescu nu știe bine românește și că nu e familiarizat cu istoria și obiceiurile naționale. În 1905, un savant ca H. Sanielevici îi reproșa lui Sadoveanu lipsa de poezie, brutalitatea și trivialitatea subiectelor. Arghezi denunța în *Ion* o platitudine atît de mare, încît frînturile de realitate par lipite laolaltă cu pap. Pentru Iorga, multe dintre poeziile lui Arghezi erau curată pomografie. Zarifopol nu prețuia nimic din Ion Ghica. Talentul lui M. Blecher îi rămînea necunoscut lui Calinescu. Pentru P. Constantinescu, *Mara* era romanul unui pisălog moralist ardelean.

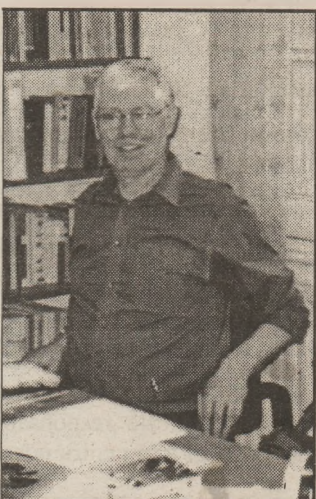
E inutil să trag de aici concluzia că rareori doi critici citesc *aceeași* carte. Mai ales dacă lecturile lor sînt despărțite de intervale mari de timp. Schimbarea gustului e un lucru știut. Noi nici nu gustăm așa-zicînd în chip nemijlocit valoarea, ci prin intermediul limbii, personajelor, atmosferei, atitudinilor etice ori al altor aspecte concrete dintr-o carte. Fiecare dintre ele ne poate determina să reacționăm negativ sau ne poate entuziasma. Aron Denusianu era iritat în versurile lui Eminescu de prezența unor neologisme cum ar fi *scop*. Îi sunau îndeajuns de prost ca să-i displace poezia. Orice detaliu se poate interpune între operă și cititorul ei. În aceste condiții, nu e de mirare că judecățile diferă adesea complet. Istoria literaturii este și istoria receptării ei contradictorii. ■

Interviurile "României literare"

Denis
Deletant
despre
literatura
română
în Anglia

paginile

28
29

ELE ȘAPTE capitole ale cărții *Stalinism for All Seasons* sunt trepte din

istoria mării și decăderii unei secte fanatice și violente, aflată, la începuturi, sub controlul total al sovieticilor — ai căror agenți se mândreau a fi —, pentru ca, în ultima fază, să-și aproprieze cu violență cvasi-defuncta doctrină stalinistă. În ciuda slugărniceii absolute și definitive față de Moscova, ei au reușit, la sfârșitul domniei lui Dej și, decisiv, după preluarea puterii de către Ceaușescu, să construiască ceea ce Vladimir Tismăneanu numește „stalinismul național”. Logica acestei acțiuni e simplă: comunistii români, după valorile de epură care-au înlăturat de la putere prima generație de activiști (mare parte de origine evreiască, maghiară, bulgărească, ucraineană, poloneză sau chiar rusă) urmăreau să se susțină logica sistemului.

În felul acesta, principalele momente de dezgheț din „lagărul comunist” i-au găsit pe români fie pe pozițiile unui stalinism dur (Ungaria, 1956, Polonia, 1981), fie în contracurent față de marșul la unison al țărilor „frățesti” (Praga, 1968). Aceeași poziție de bizară independență (în care enoriașii români se dovedeau mai catolici decât „papa” de la Kremlin) s-a manifestat pe tot parcursul perioadei Gorbaciov, când Ceaușescu a respins cu brutalitate orice îndemn de-a începe reformele, pretextând că „glasnost”-ul și „perestroika” au fost de mult puse în practică în România!

Dincolo de prezentarea evenimentelor importante din viața partidului (congrese, plenare, ședințe ale comitetului central), cu adevărat fascinantă e istoria personajelor. Vladimir Tismăneanu e un cunosător de mână întâi al acestei lumi. Din acest motiv, analizele sale politice sunt și savuroase portrete, individuale sau de grup, ale unor indivizi ce-au dezvoltat un ra-

contrafort

de Mircea Mihăieș

Demonii (III)

port cu existența bazat pe cecitate morală și ură nemiloasă pentru orice adversar, real sau plasmuit.

Vorbind despre generația „internaționalistă”, a „comunistilor idealisti”, ce păreau să nu perceapă politicul decât într-o formulă de exprimare extremă, adică ori socialismul lui Stalin, ori nazismul lui Hitler (ceea ce însemna a disprețui atâtea alte variante anti-fasciste fără nuanță totalitară, active în perioada interbelică), autorul insistă asupra rigidității oarbe și a violenței cu sistem la care înțelegeau să facă apel: „Fanatici și creduli, au rămas comunisti credincioși chiar și atunci când au fost puși în fața realității atroce a proceselor de la Moscova și a Gulagului. Chimia morală a comunismului românesc a fost astfel produsul unei generații care-și asumase în totalitate definiția stalinistă a solidarității proletare: «Un internaționalist e acela care e gata să apere fără ezitare, cu fermitate și necondiționat URSS-ul; pentru că URSS este baza mișcării mondiale revoluționare, iar această mișcare revoluționară nu poate fi apărată și promovată decât dacă URSS-ul e apărât. Oricine gândește că poate apăra mișcarea revoluționară separat de sau împotriva URSS-ului se ridică împotriva revoluției și va aluneca inevitabil în tabăra dușmanilor revoluției».”

Acceptarea pe nemestecate a penibilelor sofisme de acest tip n-avea cum să rămână fără urme în făurirea identității comunismului românesc. Transformarea activiștilor în sclavi

incapabili de gândire proprie, entuziasmul supunerii în fața unor raționamente primitive (nu poți fi revoluționar decât dacă ești *pentru* URSS, iar dacă ești împotriva acestuia ești împotriva revoluției!) rămân, cel puțin pentru mine, mistere de nedezlegat. Având în vedere că mulți dintre primii comunisti români aveau o oarecare educație, e uluitor să constatăm cât de repede au devenit victimele unei ideologii infantile, lipsită de subtilitate și de orice bază în realitatea imediată.

Perceput ca un corp străin nu neapărat pentru că majoritatea primilor săi membri erau de alte etnii, ci pentru că pozițiile sale erau vădit anti-românești, comunismul din România a avut un debut dubios, o evoluție criminală și-un final înecat în atrocități de tip medieval. Indiferent dacă a fost condus de maghiari, bulgari ucraineni, de românii Gheorghiu-Dej ori Ceaușescu, sau dacă la vârful sale s-au aflat evreii Ana Pauker, Iosif Chișinevski și ceilalți, el a dovedit o egală, inflexibilă ură față de democrație, dialog și ideea de elită autentică. Din acest punct de vedere, atacul constant și violent împotriva valorii a însemnat menținerea României într-un război civil de peste o jumătate de secol.

Cartea lui Vladimir Tismăneanu este și un fabulos tezaur de informații privind luptele inter-sectariene, dintre grupuri și personaje ce vizau conducerea partidului. Eliminarea fizică a multora dintre conducătorii partidului, procesul Pătrășcanu, confruntările între „garda inter-

naționalistă” girată de Ana Pauker și „grupul național” al lui Gheorghiu-Dej sunt analizate în perspectiva mișcărilor de amploare din sânul comunismului mondial. Personalizată la extrem, conducerea partidului se baza exclusiv pe fidelitate și vasalitate afirmate și reafirmate maniacal. Dispariția lui Stalin, în martie 1953, a găsit un partid comunist fragil, care n-a acceptat sub nici o formă „dezghețul” imprimat de Moscova, ci a încercat să-și întărească puterea navigând împotriva curentului. Adică dezlănțuind o teroare de tip stalinist atunci când condițiile internaționale păreau să încurajeze un alt fel de abordare a problemelor țării.

Istoria necontenitei și tot mai accentuatei represiuni comuniste explică, în opinia lui Vladimir Tismăneanu, și „tranziția problematică” a societății românești de azi. Sechelele bolșevice n-au fost eliminate cu totul nici în clipa de față, când garda a doua a național-comunismului paranoic ceaușescian continuă să joace roluri de prim-plan pe scena politică a țării. Serviciile secrete execută în continuare partituri de mare virtuozitate, continuând să fie aliați de nădejde ai puterii lui Ion Iliescu într-o formulă de maximă eficacitate când e vorba de eliminarea adversarilor incozi. Slăbiciunea de azi a opoziției trebuie văzută și ca un reflex al stilului politic ce-a dominat România de la al Doilea Război Mondial încoace. Mitul „vocii unice”, cultivat cu obstință și violență de că-

tre conducătorii comunisti, nu și-a pierdut deloc din eficiență. Identificarea partid-stat constituie o moștenire adânc înrădăcinată în mintea românului chiar și în clipa de față.

Tot parte a moștenirii comuniste e și resurgența partidelor naționaliste și xenofobe, provenite direct din mentalitatea de castă și din obsesia „cetății asediate” — caracteristici distincte ale ultimei faze a comunismului analfabet și grotesc al lui Ceaușescu. La fel, subdezvoltarea pe cale de cronicizare a societății civile, împinsă în marginalitate și redusă la un rol pur decorativ — ca și sindicatele și însăși ideea de opoziție politică, de altfel. Inexistența unui proiect societal acceptat de majoritatea actanților publici trebuie pusă, de asemenea, pe seama supraviețuirii modelului comunist monolitic și, desigur, a amintirii subconștiente a terorii exercitate sub Dej și Ceaușescu împotriva acestui gen de acțiuni politice sau civice.

Stalinism for All Seasons este un excepțional manual, dar și o lectură fascinantă pentru oricine dorește să pătrundă secretele aventurii comuniste în România. Orice viitoare referință serioasă la istoria — politică, psihologică și biografică — a „sectei iluminate” hrănită cu învățăturile lui Lenin și Stalin va trebui să ia în considerare ipotezele, demonstrația și concluziile celui mai bun cunosător al comunismului românesc. *Opus magnum* al unui autor care a oferit și până acum câteva cărți fundamentale — *Reinventarea politicului* și *Fantamele salvării* sunt doar două exemple — *Stalinism pentru eternitate* așază trei sferturi de secol de istorie românească în rama judecării politic-filozofice cu gesturile magice ale unui mare maestru al penelului. Galeria în care-și invită oaspeții se află la conjuncția dintre viziunile înspăimântătoare ale lui Bosch și portretistica macabră a „Capriciilor” lui Goya. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
TUDOREL URIAN - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 6, 8, 18, 19, 26, 27, 30), SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 3, 4, 5, 13, 20, 21, 23),
ECATERINA IONESCU (pag. 7, 14, 15, 16, 17, 25, 28, 29),
NINA PRUTEANU (pag. 9, 10, 11, 12, 22, 24, 31, 32).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: „Era mirosul, culoarea” (Norei Iuga)

Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU, OANA MATEI, VLAD TRACIU.

Introducere texte: GEORGETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației,

SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR).

Corneliu Ionescu (director administrativ), Mirona Laudă (economist principal), Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81).

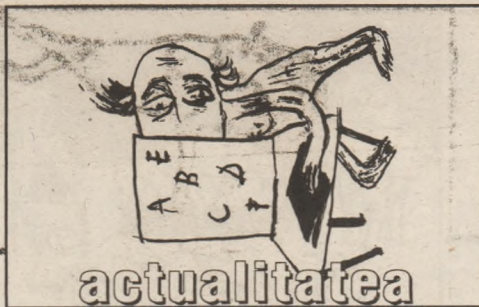
Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Egalitate în fața legii?

GRECII, mai precis atenienii, au inventat democrația datorită spiritului de libertate cu care au fost înzestrați congenital. În fond, democrația este ipostaza politică a principiului libertății. Dar, realizarea lui în relațiile dintre locuitorii cetății este un proces care la Atena s-a întins pe o perioadă care a început în secolul VI î.d.Cr. pentru a atinge apogeul în secolul lui Pericles. Două principii caracterizează democrația în viziunea grecilor: libertatea (*eleutheria*) și egalitatea în fața legii (*isonomia*). Atât de indisolubil era în ochii atenienilor legată democrația de egalitatea reală a tuturor cetățenilor în fața actelor normative emise de adunările legislative, încât *isonomia* a fost primul termen prin care grecii au denumit sistemul politic în care puterea este exercitată de tot corpul cetățenesc. Când Herodot imaginează în cartea a III-a o discuție despre forma constituțională pe care să o adopte perșii după moartea regelui Cambise, termenul pe care-l utilizează pentru desemnarea constituției democratice este *isonomia*. În celebrul discurs epitaforic pe care Tucidide îl atribuie lui Pericles sistemul politic atenian este elogiât în primul rând pentru faptul că toată lumea se supune în chip nediferențiat legilor; nesocotirea normelor instituite de cetate conduce la distrugerea statului, îi va explica Socrate elevului său Criton; de altminteri atât de puternic era pătruns filozoful atenian de supremația legilor, încât refuza propunerea discipolilor săi de a fugi din Atena -

ei îl corupseseră pe paznicul închisorii unde Socrate era deținut - și acceptă cu seninătate verdictul pronunțat împotriva sa conform legilor cetății - propoziția legilor din dialogul lui Platon *Criton* este una din cele mai frumoase pagini ale literaturii europene. În dialogul *Menexenos*, Platon consideră că superioritatea atenienilor față de ceilalți greci se datorează în primul rând egalității tuturor cetățenilor în fața legii.

FĂRĂ transpunerea în faptă a principiului *isonomiei* nu există democrație decât ca simplă formulă retorică. Este unul din adevărurile fundamentale pe care vechii grecii l-au transmis epocii moderne. În comunism legile sunt pur formale; existau chiar și legi secrete - să ne amintim doar de faimoasele decrete ceaușiste care interziceau practic orice contact între români și cetățenii străini, decrete nepublicate -; activiștii PCR nu se sfiau să afirme public că indicațiile de partid sunt prevalente față de legi și chiar și față de Constituție! Ne-am fi așteptat ca, după decembrie 1989, în România, să se restaureze principiul pe care vechii greci, pe bună dreptate, l-au așezat la temelie sistemului democratic. Și oare astăzi, când guvernul clamează voința lui de integrare europeană,

când guvernul se restructurează, spre a da impresia că e hotărât să rezolve criticile, din nefericire prea îndreptățite, formulate în termeni neașteptat de duri de către Parlamentul European, facurăm oare pașii decisivi în această direcție? Voi relata un fapt mărunț, dar care este ilustrativ pentru mentalitatea antieuropeană instaurată în partidul de guvernământ.

STRADA General Broșteanu face legătura între Calea Dorobanților și strada Polonă. De la jumătatea ei se vede fără efort semnul de circulație care indică sens interzis spre Dorobanți. Conform obiceiului în cetățenit de lungă vreme conducătorii auto nesocotesc fără reticență semnul de circulație. Până aici nimic neobișnuit: asemenea fapte se petrec zilnic în toată țara. Acum câteva seri un Opel Vectra de culoare albă condus de un tânăr, un "domnișor" din aceia care-i plac atât de mult Președintelui Ion Iliescu, venea nestingherit pe contrasens. S-a întâmplat însă că din sens opus, adică din sensul legal, veneau mai multe mașini. Din pricina "domnișorului" s-a produs un ambuteiaj. Cei care circulau pe sensul corect i-au atras atenția "domnișorului" că nu este normal ceea ce face; "domnișorul", foarte plin de importanță datorită mașinii de lux în care se afla, a replicat nervos, utilizând expresii de nereprodus. Din nou: nimic deosebit până acum. Enervat la maximum de observațiile pe care i le făceau ceilalți automobilisti tinerelul a izbucnit într-o cascadă de invective și, plecând în tromba, a zberlat: "ia stați liniștiți că altfel aveți de-a face cu PSD-ul!" Strict autentic!

Ei bine faptul nu este izolat: multe cunoștințe, între care și cetățeni ai țărilor integrate european, mi-au povestit că au întâlnit atitudini similare, adică indivizi care, săvârșind abuzuri, amenințau recurgând la PSD ca la o sperietoare când li se atrage atenția că încalcă legile și regulile în vigoare; cât despre normele de minimă civilizație, este mai bine să le uităm.

A invoca numele unui potentat pentru a acoperi o neregulă este un fapt reprobabil, care s-a mai întâlnit și se mai întâlnește; a amenința însă pomenind numele partidului de guvernământ este un sistem

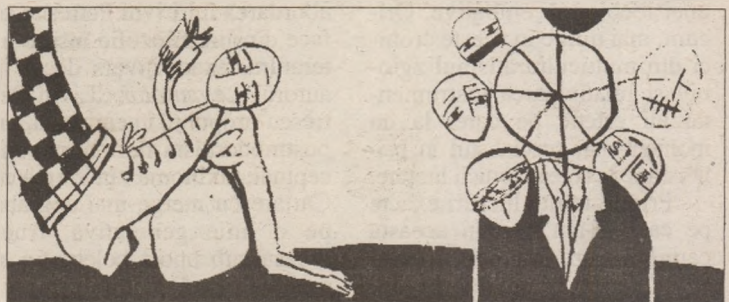
încetățenit în cei patruzeci și cinci de ani de stăpânire comunistă. Atunci se puteau auzi formule de tipul: "vezi că te torn la partid!". N-am auzit în guvernarea din 1996-2000 pe cineva invocând partide ale coaliției guvernamentale sau coaliția pentru a-și acoperi potlogării mai mari sau mai mici. Asemenea practici s-au reinstaurat după câștigarea de către PSD a alegerilor din 2000. Dar, pe lângă gestul incalificabil de a amenința politic, cele relatate mai relevă un fapt deosebit de grav, care ar trebui să-i dea serios de gândit președintelui PSD: partidul de guvernământ a devenit în ochii opiniei publice sinonim cu nesocotirea legii. Pe de o parte, potențaii săi, "baronii", se cred deasupra legilor și beneficiari ai unei imunități eterne, pe de alta, cetățenii simpli care, asistând la impunitatea de care se bucură baronii, asistând zilnic la amenințările pe care aceștia le proferează și chiar la demonstrații primitive de forță, se simt cuprinși de plasa unui sistem abuziv, ai cărui reprezentanți de frunte își cultivă și apără dreptul de a călca în picioare legile. Încurajând tacit sau explicit asemenea atitudini, partidul de guvernământ înțelege să facă din reinstaurarea fricii un atu major electoral. Dar, cu asemenea mentalitate nu putem spera că Europa ne va primi cu brațele deschise.

RAPORTUL Parlamentului european a fost discutat și disecat în toate felurile. Oricâte sofisme ar construi Puterea, raportul este, din nefericire, dur și realist. Nu revin asupra criticilor la adresa României din textul european. Vreau să atrag însă atenția asupra unor fapte grave, antieuropene, contrare spiritului și tradiției românești, pe care raportul nu le pomeniște explicit, dar care sunt bine cunoscute de către factorii de decizie din străinătate și care

afectează grav prestigiul țării și riscă să compromită integrarea noastră europeană.

Își imaginează cineva că apărarea plagiatului, adică a furtului intelectual, și a plagiaților de către cele mai înalte autorități politice este un act european? Nu există precedent pentru o asemenea atitudine decât în timpul socialismului biruitor, când clientela politică beneficia de impunitate absolută. Azi, asemenea cazuri au reapărut și, în ciuda semnărilor din presă, în ciuda dovezelor irefutabile prezentate, însuși președintele țării și primul ministru i-au inocentat prin declarațiile făcute pe plagiați. Or, asemenea fapte continuă, fapt normal din moment ce impunitatea a fost asigurată. Drepturi absolut normale sunt nesocotite sau acordate în funcție nu de competență, ci de clientelism politic. Aroganța de nedescris a potențailor politici, opulența inimaginabilă, afișată ostentativ, în care se scaldă protipendada de partid PSD nu sunt de natură să ne sporească prestigiul. Am văzut la televizor sosirea în țară a reprezentanților Puterii locale care au fost împreună cu domnul Adrian Năstase în vizită oficială la Paris; văzându-le atitudinea și ținuta, auzindu-le vocabularul și limba română, nu puteai face altceva decât să bagi capul în pământ de rușine. Propulsând și asigurând privilegiul unor asemenea indivizi, nu avem cum să fim acceptați de Europa. Și toți acești indivizi își bat joc de lege și de normele elementare ale civilizației de tip european. E cazul să ne aducem aminte că Europa nu este o entitate geografică sau o simplă uniune economică și politică, ci un tip de civilizație și o mentalitate. La baza ideii europene stă *isonomia*, "egalitatea în fața legii". Câtă vreme acest principiu nu va fi instaurat prin puternică voință politică, nu putem spera că vom progresa decisiv spre Europa, adică spre tipul de civilizație căruia îi aparținem prin vocație profundă și tradiție istorică. Evident este vorba de tradiția pe care comuniștii au călcat-o în picioare și au vrut să o distrugă definitiv. Am speranțe îndreptățite că totuși n-au reușit.

Gheorghe Ceaușescu

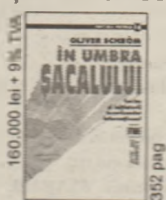

**EDITURA
VREMEA**

Str. Const Daniel nr. 14, 010631, București, 1
WWW.edituravremea.ro
tel. 021 335 81 31, fax. 021 311 02 19

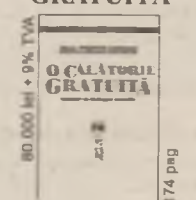
Colecția FID – Fapte, Idei, Documente

Oliver
Schröm
**ÎN UMBRA
ȘACALULUI**

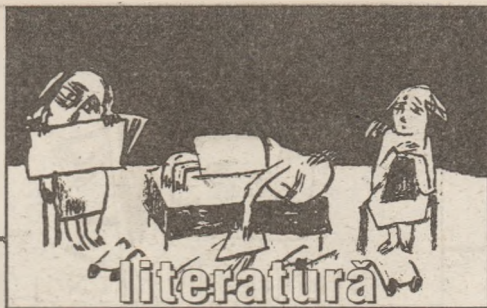
Ca și celelalte lucrări ale lui
Oliver Schröm, și cartea dedicată
înțelegerei fenomenului Carlos
este urmarea unei anchete
jurnalistice minuțioase.

Olga
Pfeiffer Cunesco
**O CĂLĂTORIE
GRATUITĂ**

Cu câteva luni înainte de a muri,
Olga Pfeiffer Cunesco se hotărăște
să povestească despre deportarea ei
în Rusia comunistă, într-un lagăr de
muncă silnică din munții Urali.

Comenzi cu plata ramburs prin site, telefon, fax, poștă

lecturi la zi

de Marius Chivu

Reverențele criticii

DAT FIIND prostul obicei, ca să nu zic neprofesionalism, al multor edituri de la noi, se-ntâmplă să dai peste o carte căreia îi lipsește o minimă notă informativă despre originea textelor adunate între copertele ei. Las că, uneori, nici anul apariției nu e trecut. Lui Ștefan Borbely i-au apărut anul trecut trei cărți: *Matei Călinescu. Monografie* (Aula), *Proza fantastică a lui Mircea Eliade – complexul gnostic* (Biblioteca Apostrof) și prezenta, o selecție de cronici literare despre care nu știu dacă sunt inedite, iar dacă nu, în ce periodic/e au apărut inițial. Cert este că, după cele două studii de anul trecut, aplicate și elaborate în egală măsură, această culegere de cronici literare este volumul *soft*, cu texte, așa-zicând, ocazionale, dar cu rolul bine definit de menținere a tonusului hermeneutic și a prizei la noutățile editoriale.

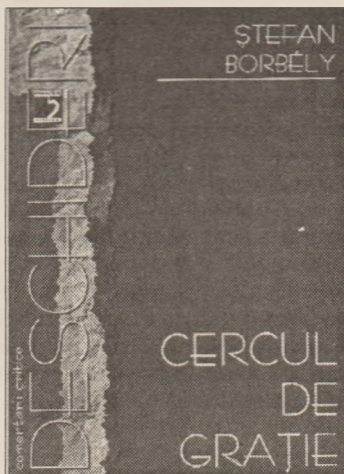
Ștefan Borbely nu investește mai puțină energie în critica de întâmpinare și își joacă fiecare ipostază scripturală cu maximă seriozitate. Informații în detaliu și sensibil la nuanțe, criticul se instalează cu ușurință în textele cărților pe care le alege spre comentare. Majoritatea eseurilor, sinteze, critică literară. Ceea ce înseamnă că Ștefan Borbely face, în cele mai multe cronici, critică de gradul 2. Lăsând impresia că orice subiect abordat are avantajul unei precedente specializări sau măcar a unei minime, dar temeinice documentări, criticul echinoxist se dovedește un bun cititor și un comentator care își câștigă instantaneu încrederea. Cronicile sale, de dimensiuni variate, sunt un model de prezentare cvasicompletă (spre avantajul necunoscătorilor respectivelor cărți) însoțită îndeaproape de un foarte exact examen critic. Acest echilibru, niciodată instabil, pledează în subsidiar pentru o formulă pe cât de clară, pe atât de eficientă a foiletonisticii. Comentariile lui Ștefan Borbely fiind, de fapt, excelente introduceri critice, expozitive și evaluative în egală măsură. Deși în atmosfera agitată resentimentară de la noi, poziția echilibrată este mai degrabă asimilată platitudinii și lașității lipsei de asumare a unei ideologii combative. Ori-cum, mai nimic în aceste cronici din multiculturalismul zglobiu și relativizarea instrumentarului estetic pe care, la un moment dat, specialistul în psychoistorie le cerea cronicii literare.

Printre multe lucruri exacte pe care le-am citit în această carte, remarc în mod special comentariile la prozatorul Ga-

briel Liiceanu, la cărțile Martei Petreu, precum și două excelente portrete făcute lui Liviu Ciocârlie (comentariul la *Trei într-o gală* este splendid) și lui Dan C. Mihăilescu. Îl citez pe acesta din urmă pentru savoarea lui torentială: „Dan C. Mihăilescu e, structural, un re-gătean prodigios, dual, robit de teatralism ironic și de locvacitate în foiletonistică, tumultuos și plastic în verb și percepție și-n volutele spectaculare ale unui scris senzual, spumos și neconvențional, disciplinat însă, în cărți, de vocația sintezei culturale temeinice și a studiului istorico-literar de tip intensiv, concentrat pe o temă unică. [...] e, în esență un călăscian senzual, histrionic, sarcastic ca demonie lăuntrică, atras magnetic, narcisiac, de propriul său spectacol, reflectat de oglinzile marelui teatru din jurul său, al operelor. În cărți, însă, devine sobru ca un raft de bibliotecă.” (p. 94)

MĂ VOI OPRI, în continuare, la două comentarii, ambele despre postmodernism, primul la cartea lui Liviu Petrescu *Poetica postmodernismului*, al doilea la volumul de interviuri al Mihaelei Anghelescu Irimia, *Dialoguri postmoderne*, unde am găsit câteva idei numai bune de dat mai departe. Plecat de la constatarea că Mircea Cărtărescu nu citează în *Postmodernismul românesc* studiul profesorului clujean, Ștefan Borbely face câteva remarci esențiale. Fără a distinge axiologic între cele două perspective, criticul este interesat, după cum singur formulează, de morfologia și de sintaxa celor două raportări postmoderne la fenomenul cultural. Diferența de generație, de formație intelectuală impune și una de percepție. În plus, abordarea lui Liviu Petrescu se face dinspre filozofie înspre literatură, exact invers decât la autorul *Levantului*: „Liviu Petrescu propune, în cartea sa, un postmodernism normativ, conceptual, taxinomic, în vreme ce Cărtărescu merge mai degrabă pe o linie generativă, fructuoasă sub aspect beletristic și esențial. [...] Prima perspec-

tivă e catedratică, aulică, distantă, în vreme ce a doua împărtășește familiaritatea veselă a pupitrului. [...] Primul scrie, avizat, doct, extrem de nuanțat

Ștefan Borbely, *Cercul de grație*, Editura Paralela 45, București, 2003, 282 p.

despre ceva aflat în afara sa, și cu certitudine în exteriorul propriei sale condiții, pe când cel de-al doilea scrutează complice un spațiu lăuntric familiar.” (pp. 116-117) Ștefan Borbely nu ezită să formuleze ideea că atmosfera culturală postmodernă de la noi este compatibilă mai degrabă cu teza lui Cărtărescu, studiul lui impunând la noi un postmodernism mai decomplexat și mai maleabil.

Discuția merge mai departe cu prilejul convorbirilor Mihaelei Anghelescu Irimia. Bibliografia, baza teoretică a eseului lui Cărtărescu îi pare, just, lui Ștefan Borbely insuficientă astăzi, deși liniile ideatice de forță nu sunt fatal alterate. Desincronizarea teoretică românească, în general, remarcată de critic este pusă pe seama tendinței noastre de a dezvoltă și de a (ne) *construi*, înaintea unei estetici postmoderne, o existență postmodernă: „La noi, prin postmodernism, s-a *construit* în primul rând, și nu s-a *deconstruit*, ca în Occident: s-au făurit identități, forme de viață, s-au legitimat licențe de comportament sau de expresie. S-a întâmplat așa, poate, și fiindcă noi am prins postmodernismul într-un moment istoric de construcție

post-totalitară, și nu într-unul de trans-istoricitate dezabuzată, cum l-a prins civilizația occidentală.” (p. 120) Că la noi deconstructivismul a rămas într-un plan secund tocmai în lipsa postindustrializării și, implicit, a unui construct social consumist solid, definit prin bunăstare materială și instituții de deservire impecabil organizate, este adevărat, numai că o estetică postmodernă începuse să prindă contur încă din ultima fază a comunismului, odată cu generația optzecistă. Această este teoria lui Cărtărescu și, practic, punctul în care a și fost cel mai des atacată. Cum am fi putut avea postmodernism în plin național-comunism? Fără postmodernitate cu alte cuvinte.

POSTMODERNITATEA a fost la noi, în Est în general, mai întâi culturală și de *under-ground*, identificată cu un posibil instrument ideologic cu adevărat evazionist. Prin urmare, intuiția lui Ștefan Borbely funcționează doar pe jumătate, și anume în partea ei secundă, căci tocmai asumarea unei estetici postmoderne (prin Ha-

ssan, Lyotard, Hutcheon) ne-a fost accesibilă, teoriile social-juridice (Connor, Bauman) ne-având practic fundament (economic, în primul rând) nici măcar în primul deceniu de postcomunism. De aici desincronizarea teoretică! Însuși Cărtărescu, în capitolul *Cine sunt postmodernii?*, face o listă cu teoreticieni postmoderni cu dezvoltări în teoria literară, filozofie politică, istorie, psiha-naliză, arhitectură ș.a., dar nu și în economie și social-juridic. Ideea formulată de Terry Eagleton cu existența a două postmodernisme, cel estic, li-vresc, de laborator, și cel occidental, structural, organic, este credibilă și se întrezărește o teorie dihotomică poate în genul celei a lui Virgil Nemoianu despre high-romantismul și romantismul Biedermeier. Care teorie va sprijini exact demonstrația lui Mircea Cărtărescu.

HIAI DACĂ selecția cărților comentate în acest volum merge în sensul valorilor sigure (Marta Petreu, Adrian Marino, Sorin Antohi, Monica Spiridon, Mircea Cărtărescu, Vladimir Tismăneanu ș.a.), - nu-l avem în aceste texte pe autorul polemic, în ofensivă care poate fi Ștefan Borbely -, nu am nici o îndoielă că admirația elegantă din cronici este mai puțin reprezentativă. Este și remarcă cea mai plăcută pe care o fac. În fraze armonios construite, ușor retorice, se simte o anume reverență născută dintr-un respect pe care, de altfel, criticul nu și-l ocultază. Critica poate fi și un rafinat tribut, iar admirația care se ghicește este reconfortantă fără a vicia examenul critic. De luat ca model! ■

FVNDATIA ANONIMVL

va organiza în anul 2004, o nouă ediție a Festivalului de Poezie - PROMETHEUS.

Acesta se va desfășura în cadrul Centrului Cultural al Fundației Anonimvl din localitatea Sfântu Gheorghe (jud. Tulcea) și pot participa 12 tineri poeți. Înscrierile se fac până la data de 23 aprilie 2004. Preselecția va avea loc în perioada 26 - 30 aprilie 2004. Programul festivalului va fi următorul:

10 mai	deplasarea la Sf. Gheorghe Delta, cazarea
11-13 mai	program de lucru și excursii în Delta Dunării
14-15 mai	prezentarea poeziilor în concurs, festivitatea de premiere
16 mai	închiderea festivalului, deplasarea la București

FVNDATIA ANONIMVL va acorda trei premii în valoare de 20.000.000 de lei (locul I), 15.000.000 de lei (locul II) și 10.000.000 de lei (locul III).

Din juru va face parte și membrul juriului pentru MARILE PREMII PROMETHEUS care răspunde de domeniul literatură, câștigătorul premiului I urmând a fi implicit nominalizat pentru secțiunea Opera Prima, ediția 2004, a acestor premii.

Câștigătorii vor fi desemnați în funcție de poeziile scrise în timpul festivalului. La preselecție sunt admisi tineri cu vârsta de maxim 25 de ani, care trimis CV-ul și trei poezii în manuscris la adresa Paul Orlacu nr. 6, ap. 1, sector 5, București sau office@proapple.ro.

Detalii suplimentare la telefon 021 336 36 16

lecturi la zi

de Tudorel Urian

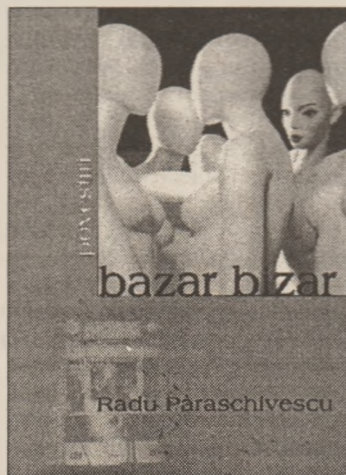
O plimbare prin România reală

DE APROAPE cincisprezece ani se vorbește de mult așteptatul și mereu amănatul roman al tranziției românești. Scriitorii mai vechi, dar și cei tineri visează la „marele roman” al timpului nostru, optimismul aprioric fiind însă, de fiecare dată, contrazis de rezultatul final. În discuție nu este calitatea în sine a respectivelor produse literare, ci capacitatea lor de a deveni o emblemă a zilei de azi, o oglindă în care să se reflecte chipul României reale, cu cele bune și cele rele. Dacă romanul tranziției riscă să rămână la stadiul de veșnică promisiune, cu totul alta este situația la nivelul prozei scurte. Radu Paraschivescu, un scriitor cunoscut mai ales în calitate de traducător din limba engleză, a scris un volum de povestiri, *Bazar bizar*, care, *mutatis mutandi*, ar putea reprezenta pentru România începutul de mileniu trei ceea ce au fost *Momentele* lui Caragiale pentru lumea românească de la 1900.

Povestirile lui Radu Paraschivescu bubuie de actualitate. Personajele sale se închină la zeii *Bisericii Catodice*: Florin „cu minulele astea două” Calinescu, Marius „țineți aproape” Tucă, Andreea Marin, Mihaela Tatu, Raluca Moianu, Teo, Mircea Badea, Huidu și Găinușă, Mircea Radu, Andreea Esca, Cristi Tabără sau Costi Mocanu. În numele acestei „biserici” se poartă un adevărat război al sexelor, a cărui miză este dreptul de a deține telecomanda. Bărbații rîvnesc la meciurile din Liga Campionilor și Cupa UEFA, discuțiile dintre ei ajung, invariabil, la aceleași teme: driblingurile lui Totti, derby-urile Dinamo-Steaua, noile achiziții ale lui Chievo și Lokere, cât câștigă pe sezon antrenorul Vitoriei Setubal, sau care sunt rezervele lui Empoli. Femeile, în schimb, ar fi în stare să verse sînge pentru un episod din *Maria Ines*, iar informațiile despre aventurile de pe platou și din afara lui ale lui Osvaldo Laport, Mauricio Islas, Pepe Monje, Diego Ramos, Eduardo Palomo, Edith Gonzales, Angelica Rivera, Ana Colchero sau Coraima Torres dobîndesc pentru ele o importanță strategică. Cea care deține informații de acest tip stîrnește admirația necondiționată a vecinilor de palier sau a colegilor din salonul de frizerie. Lumea se adaptează cum poate la noua realitate. Studentele de la filologie deschid, ajutate de o pensionară cu spirit de inițiativă, călăta la școala cozilor din perioada ceaușistă, o rețea de prostituție

pentru intelectualii rafinați (pentru a fi admisă, fiecare practicantă trebuia să treacă un sever examen de cultură generală), ofițerii superiori din cadrul Armatei, tributari pe scară largă ai vechiului sistem de pregătire, potrivit căruia cartea era principalul dușman al militarului, trebuie să se adapteze la noul curs al istoriei (integrarea în NATO, globalizare, multiculturalism), cu rezultate penibile în planul acțiunii, tinerii visează să se angajeze în marile companii multinaționale. Totul se transformă în jur, iar rezultatele se fac simțite în primul rînd la nivelul limbii vorbite. De o parte, păsăreasca fără relief a celor din „PR”, „management”, „consulting”, „marketing”, de cealaltă, agramatismul viril al maneliștilor, băieților de cartier și șefilor de galerie ai echipelor de fotbal din divizia A. Este o Românie a contrastelor, cu o identitate incertă, în care tradițiile balcanice (bacșiș, peșcheș) se interferează cu civilizația de tip occidental, jeep-urile slalomează printre gropi și aurolaci, arhitectura vilelor este copiată din filmele americane, iar guinoul este abandonat cu seninătate la colțul străzii.

LA FEL ca strămoșul său I.L. Caragiale, Radu Paraschivescu vede enorm și simte monstruos. Lumea din jur este un nesecat izvor de stupeoare, și transcrierea literară a unor aspecte banale ale vieții cotidiene poate stîrni homerice hohote de rîs. De tot hazul este, în acest sens, harababura produsă în București de cele câteva ore petrecute în Capitala României de președintele american George W. Bush. De altfel povestirea *Bushurești*, una dintre cele mai bune ale cărții, este o satiră necrutătoare la stilul papuaș în care orașul a trăit acest eveniment politic. Circulația prin centrul Bucureștiului a fost paralizată încă de la primele ore ale dimineții, accesul automobilelor a fost interzis și pe tot traseul vizitei au fost demontate coșurile de gunoi și au fost sudate gurile de

Radu Paraschivescu, *Bazar bizar*, Ed. Mașina de scris, București 2004, 190 pag.

metrou, fapt ce a produs panică printre aurolacii care își găsiseră adăposturi *underground*. A venit însă și momentul mult așteptat al mingelui din Piața Revoluției. Iată cum se vede, descrisă de Radu Paraschivescu, asistența care așteaptă în ploaie sosirea președintelui american: „Printre spectatorii de lux care se luptau cu frigul în spatele Sălii Palatului se numărau o sumedenie de figuri monarhice, deși mușafirii americani erau reprezentanții republicii *par excellence*. Erau de față regele și regina României, regele fotbalului, regina gimnasticii, regele tenisului, regele demolărilor bisericești, regele ingineriilor financiare, regele comisioanelor, regele creditelor neperformante, regele tabloidelor, regina modei, precum și un contingent de prinți, prințese și prințșori” (p. 63). Privirea acidă a prozatorului nu ratează nimic și nu iartă pe nimeni. Relatarea seamănă cu un reportaj jurnalistic. Ficțiunea

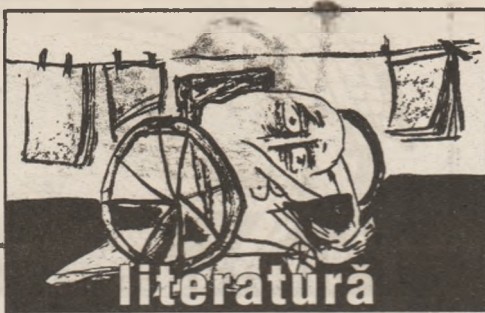
se topește în masa ușor recunoscutibilă a realității (oricine a urmărit la televizor derularea acelei vizite își va aminti ușor momentele descrise de Radu Paraschivescu), impresia de autenticitate este maximă, iar proza se naște din unghiurile din care este privită viața reală și din micile broderii de ficțiune cusute pentru a întări contururile realității. Discursul președintelui român este așa cum l-a auzit întreaga națiune, iar, în descrierea lui, stilul scriitorului dobîndește accente sarcastice: „fibra lemnoasă a limbajului prezidențial rămăsese aceeași, iar febrilitatea gesticulației nu pierduse nimic față de aparițiile anterioare. Și dacă totuși, observatorii atenți ai evenimentului remarcă un plus de entuziasm în verbul septuagenarului, acesta nu putea fi pus decît pe seama prim-planului obținut în fața premierului în ochii opiniei publice. Personajul cunoscut sub numele de cod „Arogantul” în intimitatea palatului Cotroceni era nevoit să se limiteze la a ocupa un loc în primul rînd al oficialităților, alături de discreția somnolentă a patriarhului, de plictisul mofluz al regelui și de mișturile marinărești ale primarului general” (p. 64).

RADU PARASCHIVESCU privește în jurul său cu ochii lui Caragiale, dar lumea pe care o descrie este, uneori, aceea a lui Claymoor: înalta societate, protipendada, vîrfurile lumii politice și ale lumii afacerilor. Sînt descrise reuniuni simandicoase cu participare internațională, la care oamenii noștri dau de cele mai multe ori cu bîta în baltă. Lumea nu se poate civiliza peste noapte, indiferent de ingineriile financiare care au dus la rotunjirea conturilor, moravurile seculare nu se schimbă cu una cu două, iar comportamentul unora dintre compatrioții noștri frizează grotescul. Bufetul suedez organizat cu prilejul diverselor reuniuni internaționale rămîne pentru oamenii cu ștaif din România o probă de bază la concursul de dat în stambă: „La

vederea meselor acoperite cu platouri sofisticate și picturale, ei demisionară cvasitotal din condiția de exponenți ai elitei, derapînd pe nesimțite în vecinătatea hegemoniei tribale. Prioritatea deferentă făcu locul meleului rugbistic. Darea de mîna se înfrăți cu darea de buzna. (...) Doamnele se văzură dislocate de domni, tinerii luă răfa vîrstnicilor și – firește – românii obținură prim-planul în fața străinilor. (...) Două furculițe se înfipseră concomitent în același șnițel. Două linguri hulpave pescuiră cu o obstinație asiatică buchetteria de legume amplasată în mijlocul unei tăvi, nici una dispusă să cedeze. Două palete traseră orbește de aceeași omletă.” (pp. 130-131)

EXPERIENȚA de traducător din literatura engleză contemporană se simte din plin în scrisul autorului. Radu Paraschivescu este unul dintre puținii prozatori de azi, perfect adaptat la literatura europeană a momentului. Atenția pe care o acordă contemporaneității sub toate aspectele ei, spiritul ironic, umorul academic, dublat de o formidabilă luciditate lingvistică și textuală, intertextualitatea și referințele culturale, lipsa de complexe în fața a ceea ce s-ar putea numi produse ale subculturii sînt elemente definitorii ale stilului său. O scriitură care duce cu gîndul la David Lodge și Jonathan Coe, scriitori traduși în limba română chiar de Radu Paraschivescu.

Cartea lui Radu Paraschivescu are toate calitățile pentru a deveni *best-seller*: Cîrlig la realitate, umor debordant, referințe metaliterare ușor de descifrat chiar și pentru cititorii mai puțin instruiți. Ea este, simultan, proză satirică, comentariu politic, cronică tv, gazetă mondenă, jurnal sportiv, dar și un excelent material pentru o posibilă discuție între naratologi. O întrebare care vine aproape de la sine la capătul unei astfel de lecturi este în ce măsură acest potențial *best-seller* va mai putea fi citit peste cîteva decenii, atunci cînd nimeni nu va mai ști ce a vrut să zică autorul prin „miștoal marinăresc al primarului general” și nu va înțelege de ce un președinte septuagenar se temea de un premier cu nume de cod „Arogantul”. Să nu ne hazardăm însă în pronosticuri pesimiste. În fond, și despre opera lui Caragiale s-a spus că nu poate fi înțeleasă decît în contextul societății românești de la 1900. Dar posteritatea este o altă poveste. Deocamdată îi dorim lui Radu Paraschivescu succesul în contemporanitate pe care îl merită. ■

lecturi la zi

O lume mai ușor de înțeles

NU ESTE întotdeauna ușor să înțelegi un străin, pe unul care nu-ți seamănă, decât dacă îl desprinzi de lumea sa. În mod obișnuit domolim diferențele dintre noi folosind un soi de arbitraritate metodologică: dimensionăm universul celuilalt prin derogări succesive de la habitudinile noastre de gândire, de limbaj ș.a. Când ai ajuns în cele din urmă să ai revelația celor mai intime și ireductibile structuri ale ființei sale, înțelegi cât de greu este să scrii sau să vorbești despre ele. Dacă pentru a-ți apropia mentalitatea unor triburi primitive din Africa, spre exemplu, ai nevoie de o mobilitate (libertate) aproape subversivă în raport cu modul de înțelegere al europeanului, în schimb, pentru a-ți verbaliza rezultatele trebuie să găsești nota optimă de conformism față de reprezentările, afectivitatea, limbajul sau gândirea acestuia din urmă. Echilibrul este dificil și nicidecum imposibil. Stă mărturie cartea lui Lucien Lévy-Bruhl, *Experiența mistică și simbolurile la primitivi*, apărută anul trecut la Editura Dacia, în colecția "Mundus Imaginalis".

Experiența mistică, după cum o definește autorul, este sentimentul care ia naștere în urma unui contact imediat cu realitățile invizibile a căror prezență sau proximitate preocupă în mare măsură, contact care pune în mișcare "categoria afectivă a supranaturalului". Se înțelege de aici că realitatea primitivului este o dimensiune cuprinzătoare în care naturalul și supranaturalul (există această percepție diferențiată, cu toate că linia de demarcație este extrem de labilă, de permeabilă) formează un tot unitar. Din această cauză, experiența mistică se apropie mult de credință, se autolegitimează prin tradiție și devine pandantul experienței comune (pozitive). Lévy-Bruhl subliniază în repetate rânduri că populațiile primitive nu au sentimentul ordinii naturii, necesar pentru explicații de ordin rațional, și de aceea apelează la cele mistice. Asta nu înseamnă că lumea lor este una inarticulată, dominată de hazard ci, din contră, este una coerentă și bine orientată după tipare stabile. Coor-

Lucien Lévy-Bruhl, *Experiența mistică și simbolurile la primitivi*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2003, 274 pag.

donatele mistice după care se orienta omul arhaic într-o lume ca aceasta sunt de neînțeles pentru noi astăzi. Magia, spre exemplu, era practică ca o garanție potrivită împotriva ghinionului. Dar ca să-și cunoască sorții de izbândă, primitivul trebuia să înregistreze secvențele regulate ale fenomenelor, orice abatere semnificând neșansa, ori să se folosească de tehnici divinatorii. Un loc important în această categorie îl aveau jocurile de noroc. Văzute ca o provocare/chestionare directă a forțelor invizibile, a pierde sau a câști-

ga echivala cu a avea sau nu de partea sa puterile supranaturale. Deci lumea "de dincolo" nu era o transcendență care se refuza cu totul cunoașterii. Chiar și morții informau asupra ei, iar dacă nu se dovedeau prea cooperanți în unele situații, sarcina revenea visului, poarta cea mai ușor de deschis către realitatea extinsă.

În partea a doua a cărții, Lévy-Bruhl urmărește complexul mintal și afectiv care a dus la nașterea simbolului și a funcțiilor sale. Autorul a demonstrat în repetate rânduri că primitivii trăiesc într-o realitate dublă: prima cuprindea ceea ce ei percepeau cu simțurile, a doua era invizibilă și de aceea revelată. Simbolul a luat naștere prin "obiectivarea" imperceptibilului, a revelației în experiența concretă. Interesant este că distanța pe care noi o percepem între simbol și obiectul simbolizat, în cazul primitivilor, era redusă până la identitate: simbolul este obiectul simbolizat. În consecință, ori de câte ori un om dorea o ființă, un obiect sau un fenomen care îi erau inaccesibile, se putea folosi de acțiunea magică asupra simbolurilor lor. Era cam același lucru.

EXPERIENȚA mistică și simbolurile la primitivi este o carte ușor de citit, accesibilă chiar și nespecialiștilor. Este o narațiune extrem de bogată în informații, una care găsește drumul cel mai scurt către o lume apăsătoare, cu toate că, la un studiu atent, se poate observa că primitivul a rezistat istoriei și că nu ar fi exclus să-i simțim prezența în unele mentalități contemporane.

Cristian Măgură

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

150 000 lei

ROMAN TEATRAL

Mihail Bulgakov

Raftul întâi
MIHAIL BULGAKOV
Roman teatral

250 000 lei

Ultimul meu suspin

Luis Buñuel

Memorii/jurnale/convorbiri
LUIS BUÑUEL
Ultimul meu suspin

lecturi la zi

Așteptări... thailandeze

IN *Țara care nu există* Tatiana Covor ne propune, sub forma unui jurnal de călătorie, o aventură emersoniană pe meleaguri thailandeze. Aflată în căutarea eului pierdut al copilăriei, autoarea speră că pe tărâmurile exotice va redobândi acea privire edenică, liberă de orice prejudecăți, pe care o prețuiau atât de mult transcendentaliștii americani. „Am cumpărat cărți despre Thailanda pe care nu le-am citit. Le-am lăsat acasă, neatinsse. N-am vrut să-mi influențez în nici un fel impresiile. Vreau să privesc cu ochii mei Orientul. Să îl miros. Să îl gust. Să greșesc. Probabil, să nu îl înțeleg. (...) Vreau să-mi încarc sufletul. Cu tot ce voi vedea, cu tot ce voi simți, cu tot ce voi trăi. Atât.” Cu toate că o astfel de dorință este imposibilă (oricât ar încerca, călătorul poartă inevitabil cu sine experiența locurilor de baștină și sistemul de valori aferente), totuși, încetul cu încetul, inerția vechilor automatisme de gândire se dizolvă, percepția sclerotică se fragește și redevine elastică, gata să asimileze experiențe noi.

TATIANA COVOR are darul povestirii. Peripețiile sale thailandeze sunt, în fond, ale oricărui turist. Și, totuși, istorisirea curge captivant, plină de umor, sau de ceea ce la momentul respectiv trebuie să fi fost haz de necaz, adăugându-se la aceasta ochiul atent la detaliul semnificativ. Sunt episoade care îți rămân în minte mult timp după ce ai închis cartea, prin realitatea lor paradoxală, prin neobișnuitul situației banale. Crăciunul thailandez, de pildă, organizat anume pentru turiștii europeni, nu este decât o sărbătoare de mucava, de două ori golită de conținut: o dată, pentru că micuții thailandezi care cântă colinde mimează un ritual străin lor și, a doua oară, pentru că turiștii plecați pe alte meleaguri tocmai în această perioadă caută, dimpo-

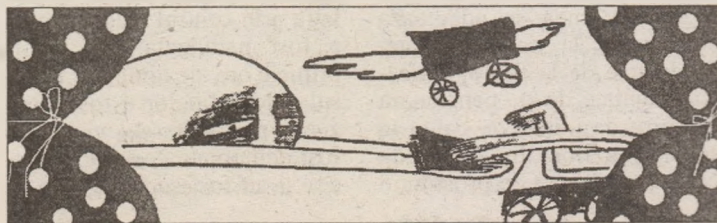

Tatiana Covor, *Țara care nu există*, Editura Albatros, București, 2003, 185 p.

trivă, să se rupă de lumea lor, să se pătrundă de o altă necunoscută și neașteptată. Situația, cu tot umorul ei de farsă oedipiană, este surprinsă în fragmentul următor: „Jos în holul hotelului, aud un cor de copii thailandezi care cântă colinde de Crăciun... Îi privesc sprijinită de balustrada de la Internet Cafe-ul de unde stau și scriu de mai bine de un ceas. Sunt îmbrăcați cu toții în tunici turcoaze și au pe cap câte un cerculeț cu o aureolă de pene albe...mici îngerași budiști care cântă ca să ne încânte...să nu ne lipsească Crăciunul...să nu pierdem sărbătorile...Acelea pe care voiam cu tot dinadinsul să le dau uitării... (...) Atât de tare am fugit de sărbători, anul acesta, și atât de tare se străduiesc thailandezii să ne organizeze un Crăciun...”

IN MOD FATIDIC, cu toată intenția inițială de a privi totul prin ochii copilului de altădată, autoarea vine la întâlnirea thailandeză cu orizontul de așteptare al europeanului, cartea consemnând cu umor și uneori cu resemnare tribulațiile diaristei care își vede scurtcircuitată, la fiecare pas, toate clișeele culturale, toate imaginile preconceptuate.

Irina Marin

plecînd de la cărți

de Mihai Zamfir

Mihai Ursachi

Motto:

*Întîia oară vei vedea
și vei pleca și vei uita;
ci înc-o dată dacă vii
vei auzi și vei trăi.
A treia oară-ai să rămii.
(Ad lectorem)*

DACĂ, pînă în urmă cu o lună, cineva (un străin binevoitor, dar neinformați) m-ar fi întrebat care este cel mai mare poet român în viață (asemenea întrebări naive sînt aproape obligatorii), n-aș fi șovăit: aș fi răspuns – Mihai Ursachi.

Clasificările de tip sportiv ("cel mai...", "pe locul al doilea"), complet irelevante în domeniul intelectual, sînt de două ori mai absurde în literatură. Viața de toate zilele ne pune însă curent în fața unor asemenea enormități. Aș fi răspuns fără ezitare *Mihai Ursachi* nu doar pentru că era un mare poet, în sensul complet al cuvîntului, ci și pentru că versul lui marchează, mai mult decît al altora, o *melodie locală*, specifică și inconfundabilă. La o paradă internațională a marilor creatori, Mihai Ursachi devine imediat poet specific român, pentru că a cultivat un tip de poezie imposibil de regăsit în altă parte.

Ursachi a ajuns însă "tipic românesc" și prin biografie – fapt de care probabil s-ar fi dispensat bucuros. Dacă afirmăm că a fost o victimă a regimului comunist nu exagerăm cu nimic. Arestat cînd era încă student, deținut politic la vîrsta de douăzeci și ceva de ani, însemnat pe viață cu sigiliul de "dușman al orînduirii socialiste", obligat în cele din urmă să se exileze în Statele Unite în 1981, poetul a personificat victima desemnată a unui regim pe care l-a detestat profund. Cea mai dură lovitură pe care puterea comunistă i-a administrat-o scriitorului n-a fost nici interdicția de a ocupa vreo slujbă convenabilă, nici dificultățile puse în calea publicării poeziilor sale, ci împingerea lui spre exil și, implicit, spre sterilitate. Nu-i de mirare că Ursachi s-a reintors în țară în primele zile de libertate, în ianuarie 1990.

Dacă, prin suferințe și interdicții, poetul ieșean s-a transformat într-un intelectual tipic pentru România comunistă, în schimb prin arta sa poetică a fost un autor complet atipic: Mihai Ursachi nu seamănă cu nici un alt poet român contemporan. Într-o literatură în care poeții scriu de obicei foarte mult, producînd (fără ca nimeni să-i oblige) cîte un nou volum la unul sau la doi ani, într-o literatură unde autopastisărea la infinit reprezintă modelul specific de creație poetică, Mihai Ursachi a scris extrem de puțin: la drept vorbind, opera semnificativă i-a apărut între 1970 (data volumului de debut, *Inel cu enigmă*) și 1979 (cînd publică *Arca*). Atît! O operă ce se desfășoară pe parcursul unui singur deceniu! Iar în acest răstimp – cîteva volume memorabile, între care *Missa solemnă* și capodopera *Poemul de purpură*, cîteva antologii, cîteva reluări. Poetul scria greu. Dar cînd reușea să aștearnă ceva pe hîrtie, era aproape întotdeauna o mică bijuterie.

Pentru a-i găsi lui Mihai Ursachi, la capitolul efortului cumplit de a concepe, un strămoș verosimil, ar trebui să coborîm pînă la Ion Barbu. Ce-i drept, și produsul acestei uriașe eforturi este uneori comparabil, prin valoare, cu poeziile barbiene.

Viziunea creatoare a lui Ursachi s-a situat de la început în răspăr cu cea a majorității poezilor. Într-o epocă de disoluție prozodică, el a mizat pe perfecțiunea formală; într-o epocă a apropierei versului de proză, a dezordinii verbale, el a menținut vizibil canonul clasic; într-o epocă de refuz al poeziei trecutului, s-a atașat, clamoros, Romantismului cu majusculă, încercînd revitalizarea poeziei romantice. Prin toate opțiunile sale, a mers contra curentului.

Cînd spunem că poetul s-a lansat în întreprinderea hazardată de refacere a Romantismului, nu trebuie să ne imaginăm că rezultatul ar fi fost o poezie prăfuită și provincială, romantică în regim epigonic. Mihai Ursachi era un germanist de clasă, cunoscător în ori-

ginal al mării poezii germane și engleze, al mării poezii europene în general, inclusiv al celei franceze. S-a apropiat de Romantism cu detașarea oferită de cele două secole scurse de la Romantism încoace, reactualizînd poezia romantică în regim hiper-cultivat, parodic și intertextual. Romantismul său înseamnă o sinteză lucidă, deseori parodică a Romantismului însuși. Din acest curent literar el reține muzicalitatea extraordinară a versului, marile teme mitice, bogăția pitorescă a limbajului și mai ales statura poetului romantic (slujitor al lui Hermes, supra-om, persoană jertfită pe altarul poeziei). Riscînd formidabilul pariu, ciștigat cu brio în orizontul stilistic, Ursachi ne-a oferit un univers inconfundabil, închis și etern.

Ca și Emil Botta ori Șt. Aug. Doinaș, alți specialiști în poezie și în Romantism, și-a sculptat toate piesele poetice în aceeași substanță prețioasă. Extrage astfel din Romantism ce i s-a părut mai viu, fiind unul dintre puținii poeți români *witzlich*, capabil să uzeze de ironia romantică, de *Witz*, în contextul secolului nostru.

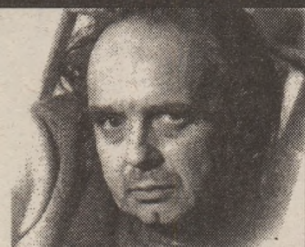
PITORESCUL și extravagantă proprii ultimului boem care a fost Mihai Ursachi n-au însemnat decît un accent în plus, un detaliu: generațiile viitoare vor lua contact doar cu textul poeziilor, care va spune tot mai mult pe măsura trecerii anilor. Autorul lui și-a dat seama, intuitiv, că în peisajul literar de la finele secolului XX cufundarea romantică, adîncă și totală, reprezenta una dintre rarele surse de perenitate garantată:

*Să plîng pe trupul tău iubit/
ca niciodată eu să nu mă fi născut/
să plîng pe tine ca un nou născut/
dintotdeauna să fi fost murit.// Și sfera lumii să se-nvîrtă-n pace/
sunarea ei cea dulce de mestecenii/
în ochiul meu de-ă pururea te legeni/
din lacrimi Universul se refacă.*

Își dau întîlnire în aceste *Lacrimi* toate iubitele lui Eminescu, toate iubitele romantice europene. ■

O rugă sfîșietoare a cuvintelor cătrecuvînt!

cerșetorul
de cafea

de Emil Brumar

Stimate domnule Lucian Raicu,

DESCHID *Reasece-*ul și citesc: "Criza cuvintelor nu trebuie în nici un caz să legitimizeze inerția spiritului nostru în raport cu ele, *incapacitatea au lenea de-a le trezi din somnul banalității* s.n.). Și mai departe: ...tensiunea zmulgerii cuvintelor din anonimatul *conversației diurne...* (s.n.)" Și încă: "vorbim și scriem prea mult..." Și iar, fericit, fericit de exactitatea flăcării subțiri ce dansează ca deasupra comorilor: "Poezia, oricum, ar trebui să exprime *starea de urgență* (s.n.), starea de *necesitate* (s.n.) a limbajului." Apoi, ca o lespede fină: Grosolănia e totdeauna preferabilă moftului. Și-acum îmi reamintesc, îmi reamintesc. E vorba de "spălarea cuvintelor". De tentativă, nereușită, de prin 1970, de-a "scrie" o ultimă, finală poezie în care să folosesc *toate* cuvintele, puse unul lîngă altul, fără articulații gramaticale, un fel de testament. Găsim titlul. *Rugăciune*. Dar atît. Pare extrem de simplu să iei cuvinte și să le așezi cam așa: dulap crin inger fluture etc... Numai că eu doream prin această enumerare monotonă, interminabilă, să le "trezesc", să le dau o nouă "strălucire!", totul să apară o rouă ubicuă, nemăpomenit de rotundă și fragedă pe brusturii vechilor prejudecăți verbale. O rugă sfîșietoare a cuvintelor către Cuvînt! Vroisem să folosesc cuvintele "mele", numai cele ale mele. N-am putut, nici nu am început măcar, oprindu-mă desigur, dinainte, "*incapacitatea*" de-a o face. Visam, trînit în șezlong, după amiaza, cu ochii în lumina zidului de cărămidă de la cîțiva metri de mine, *ca la o femeie la poezia mea finală!*

mecanismul îmi era declanșat ca prain farmec de un cuvînt, un *cuvînt* ce pînă atunci, deși-l repetasem, vorbind, de mii de ori, sau îl citisem, nu avea nimic neobișnuit. Și deodată, n-am înțeles nici acum de ce acest cuvînt mi se "relează", îl "vedeam", îl "auzeam" *pentru prima dată* altfel, neobișnuit de proaspăt, de ciudat, de străin parcă de limbajul meu de om. Parcă l-ar fi șoptit, cu gura lui "virginală", un inger sosit anume pentru asta lîngă urechea și sufletul meu. Și de la acest cuvînt orbitor, nemăîntîlnit (deși-l întîlnisem pînă atunci de un milion de ori), trimbițat auroral sub geana unui orizont genuin, căpătîndu-și brusc, adevărata haină, cea inițială probabil, nemurdărită-n falduri de nici o semnificație alta decît aceea a existenței lui pure, transparente și opace în același timp, de la acest cuvînt *inventat*, alcătuit din vocale curate ce-mi fulgera înțelegerea ca-n paradis, în fața căruia tremurasem de emoția începutului a ceva tainic, dumnezeiesc, profund fericit că-i pot sufla viață-n față, că-l pot, pentru o clipă, pipăi-n forma lui necunoscută, de la acest cuvînt, ca-n vis, începea poezia.

NUMAI că nu era de ajuns doar *cuvîntul!* Trebuia să mai fiu și eu! Și poate că, de fapt, conștiința, extrem de rar izbîtită-n priceperea mea, că, iată, exist, trăiesc, chema *cuvîntul*, îl înprospăta.

Subtilități "pretins știutoare"!

Cu stimă și afecțiune,
Emil Brumar
13-IX-'980

Și iar îmi amintesc. Întotdeauna începeam o poezie,

creionul chimic pe limbă

zile ploioase pînă la poartă
cîțiva porumbei călători
bulgări de pămînt printre degete
seara la köln decorul
își face loc decorul mușcă
retina căptușită cu catifea
din care lipsește inelul
în luna aprilie aveam iluzii
un șomoig de păr pe rin
un soare blond și armata de cavalerie
îl chema heinrich pe bunicul meu
cînd lumina pleca

ei uite că mă încapățînez
să nu arunc portretul lui Bismark la coș
și nici poza charlottei cu mustața
ce amar e creionul chimic pe limbă
hei hei ulanii mei husarii mei
cînd sticla ochiului se aburește
e semn că noaptea a fost scurtă
și ursul hibernează în containăr

eu n-am amirile voastre spunea
cocoștîrcul aterizat pe coșul cu rufe murdare
am fost circumcis de un spațiu anume
enormitate tu dureros de dulce
și la 9 ani heinrich avea ciorapi galbeni

e important să-ți spun
de trei nopți mă trezesc cu ochi albaștri
cu verișoara marișca numărîndu-mi firele albe
auzi locomotiva pufaie prin circumvoluții
vine boyle mariote din kamciatka
dacă mai scriu un singur rînd
ineva cade își rupe piciorul

domnu, domnu, e a
dumneavoastră unghia asta?

exersează conduita eșecului
viră firul de păr prin urechea acului
fa peruci la sachsenhausen era de lucru nu gluma
en ten tina saura ca tina
perciunații la 5 poponarii la 8
marxiștii la 3 manglitorii la coadă
îți povestesc de holocaust jucînd șotron
călărînd o rață de lemn
învîrtînd cheia în butoniera unei manșete
ascultă:

un balerin blond căra un bolovan
de la dreapta la stînga
un balerin brunet căra un bolovan
de la stînga la dreapta
între răsărit și apus
trei minute pauză
poziție de drepti în groapa de ciment
alături
ochi închiși degete sternul tău
limba mea ceafa puful pînza freatică
în pantalon ariciul doare acum așa

da da da...

sînt om sînt liber sînt întreg
se-ascunde frezia după ferigă
rușii veneau voi sîanii voi cai
habar n'aveau de cvadrigă

și heinrich era inginer
transferat la pitești să construiască
"în sus pe argeș în sus
este o casă 'naltă
da 'n ea cine șade..."

un laț pentru mine
un laț pentru tine
să nu se supere luna pe soare
fereastra pe ușă piciorul pe scaun
s-a dus totul cum fuge plopul
pe lingă tren înapoi convoaie de soldați
cum spui pe nemțește eroi?

vezuviul e mic ca un burlan

să nu uităm nicicînd
să iubim trandafirii

de ce sînt ei atît de blonzi
rușii și nemții
de ce atît de pianști
și atît de triști

pe strada povernei la numărul șapte
a oprit faetonul cu lapte

cine te crede

dacă nu găsești tu singură rîsul
dintr-o parte în alta a corpului
cum deschizi un fermuar
și-ți arăți organele

cînd fac o pauză

las pleoapele să-mi cadă peste ochi
sînt o păpușă bătrînă
atunci vine un sfînt pe care nu-l cunosc
și-mi scoate din gură un dinte
prelung și ascuțit

dar olimpul ce-o fi

și aceste șiruri de paturi albe
în care zeii chiar crezi
vedenia asta cu un copil
înotînd pe spinarea unui pește
acolo la stăvilă
du-ți mîna la gură
caut-o de cuvinte
cum cauți găina de ouă

era două noaptea și-mi striga în receptor

sînt palestina mă auzi sînt palestina
și deodată i-am văzut ochii albi
și gura muiață în cerneală
și am știut că s-a culcat cu mine

umbra bijbiei prin trupul meu

e timpul cînd eram animale
și nu aveam lumină

era mirosul culoarea

grăsimea galbenă a femeii
pe burta jupuită
în sala de disecție
era sulful înșelător al polenului
dimineața cînd zilele scad
și viermele nu-ți cunoaște vîrsta
nici nu-l interesează ■

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

Critică și liberalizare

ÎN CÎTEVA pagini din volumul d-sale, *Caleidoscop*, universitarul sibian Ilie Guțan se ocupă de "starea criticii". Începe prin a constata un fenomen "din ce în ce mai îngrijorător tocmai prin consecințele și proporțiile extensiunii lui", (pe care l-am semnalat și noi nu o dată din alte unghiuri!) și anume "atenuarea și erodarea spiritului critic în lumea tot mai încăpătoare a cărții", în actualitate. Pe bună dreptate, consemnează efectele secundare ale eliberării de cenzură și anume invazia de cărți, reviste, ziare de toată mîna, oglindind o elasticizare excesivă a criteriilor, o inoportună "egalizare" a numelor. Sub pretextul concurenței oneste și al dorinței de-a sluji interesul public, a proliferat o producție mediocră dacă nu execrabilă, promovind arbitrarul și megalomania de natură individuală ori de grup și nu în ultimul rînd țelul cinic al profitului bănesc. Scrierile bune se văd înăbușite de producțiile imposturii: "Industria de carte nu a fost și nu va fi niciodată un act de cultură. Dacă în totalitarism politicul era un criteriu deseori hotărîtor în selecția și ierarhia publică și instituțională, din 1990 încoace altele sînt criteriile (nu numai cel politic), în paguba celui valoric". Liberalizarea a dus la o benefică descentralizare, dar și la o regionalizare accentuată a mediului literar: "Întîmplător afli că a apărut cartea cutare sau că într-o gazetă pe care nu ai văzut-o vreodată e un articol ce merită să fie citit. În ograda ta vine rar ceva din afară și la fel de rar iese ceva de aici. O recentă anchetă a unui săptămînal bucureștean privind «cărțile anului» ne-a dovedit cît de zonată este viața literară, cît de «locale» sînt (în dese cazuri) opțiunile, cît de limitate sînt judecățile de ansamblu". Difuzarea tipăriturilor e total nesatisfăcătoare: "Nu mai vorbim de marea pierdere «în adîncime»: circulația ideilor propulsoare și fertile e grav amputată iar o carte de valoare riscă să fie frustrată de ecoul cuvenit". Din care pricină critica literară se vede nevoită a opera parțial, prin omisiuni frecvent involuntare. Asta pe de o parte. Iar pe de altă parte, remarcăm că lacunele comunicării, "enclavizarea", favorizează provincialismul, *id est* ignoranța, veleitarismul, confundarea mergînd pînă la ridicol a valorii cu non-valoarea. În mica provincie înfloresc valorile minore hiperbolizate printr-o retorică iresponsabilă care umple scena: "Apariția unei cărți capătă proporțiile unui eveniment în viața

comunității, mediatizat și înainte, și după. Lansarea cu mult fast, discursurile convenționale îl copleșesc pe norocosul autor, cu atît mai măgulit cu cît e o «roțiță» importantă. Cartea trece pe loc secund. Nu întîrzie ecourile în presă susținute de zeloși «critici volintieri», pricepuți la retorica tămîrierii și a vorbelor de protocol". În virtutea unei prea îndelungate experiențe personale, certificăm observațiile aspre ale criticului. S-ar părea că asemenea autori, beneficiari ai unei glorie de carton, nu merită atenție. "E adevărat. Dar cînd se organizează întîlniri cu cititorii, cînd așa-zisele cărți sînt mediatizate în limbaj apologetic și puse în mîna cititorului neavizat, înseamnă că simțul valorilor s-a alterat și că e ceva putred în Danemarca". E o situație incontestabil dăunătoare culturii, pe care însă tot spiritul critic, chiar dacă se simte uneori "minoritar într-un cor al elogiilor gratuite", riscînd a fi "imediat probozit prin «replici» coborîte în pamflet și calomnie, e chemat, el și numai el, a-i pune capăt. Chiar dificultățile sporite se cuvine a-l mobiliza, orice șovăială, descurajare, lamentație a acestuia fiind de natură a servi impostura.

ÎN CONTINUARE, dl Ilie Guțan ne înfățișează o sumă de considerații menite în intenția d-sale a proba "deriva spiritului critic" în perioada postdecembristă. Liberalizarea ar fi adus, în vîrtejui de altminteri explicabil, judecăți de valoare "supuse unor criterii de conjunctură, prea subiective și arbitrar pentru a avea efectul scontat". Să precizăm că, în cel puțin egală măsură, trebuie apreciată emanciparea de conjunctură a unor judecăți care nu mai sînt aservite ideologiei, care nu se mai confruntă cu balastrul cenzurii instituționalizate. Cuvîntul de ordine firesc al criticii de după '89 n-ar putea fi decît revizuirea. Surprinzător, confratele nostru se arată, conform unei scheme uzuale, de acord cu actul revizuirii în teorie, însă cît se poate de mefient cu acesta în practică. Invocîndu-l, în stil pur protocolar, pe mentorul

Ilie Guțan, *Caleidoscop*, Ed. Alma Mater, Sibiu, 2003, 384 pag., preț neprecizat.

"Sburătorului", d-sa nu pregetă a vesteji manifestările în această direcție, oricum obstaculate de un context nefavorabil: "Nu necesitatea revizuirilor trebuie pusă în cauză, ci, pe de o parte, fadoarea pledoariilor în favoarea lor și, pe de alta, aspectul de campanie cu vizarea obsedantă a citorva ținte. La vremea lui, fără mare risipă de vorbe, Lovinescu a efectuat faimoasele «revizuiți», chiar dacă unele au avut, cu timpul, efectul invers (Caragiale, Macedonski). Din 1990 încoace se pledează cu mult zel, de sus pînă mai jos, pentru o cauză atît de nobilă, numai că rezultatele sînt parțiale și vădit tendențioase, subminate – ca, de altfel, întreaga campanie – de orgolii nejustificate, de sentințe fără analiza de rigoare, de impuneră unor bariere artificiale și a unor bareme rigide, nu fără precedent în istoria noastră literară". De ce "fadoarea" revizuirilor, cînd tocmai ele au constituit nucleele de tensiune ale criticii curente? De ce ar fi deranjant "aspectul de campanie" ori "vizarea obsedantă a citorva ținte", cînd e vorba, incontestabil, de un capitol major al operațiilor unei conștiințe literare eliberate de servituți, de un teren ce trebuie recuperat, de o demnitate ce trebuie redobîndită? Cît privește paradigma lui E. Lovinescu, "părintele" revizuirilor, de ce să ne prevalăm de "erorile" acestuia și nu de meritele sale covîrșitoare în domeniul în cauză? De ce, în fine, o psihologizare răuvoitoa-

re, un proces de intenții prin etichetări precum rezultate "vădit tendențioase" și "orgolii nejustificate", care ies din cadrul estetic fixat de creațiile și de autorii supuși revizuirilor, în dorința de a-i minimaliza și jigni pe operatorii acestora? Mai afirmă dl Guțan cu învederată contrarietate și cu aceleași acuze umorale: "Călinescu, Sadoveanu, Arghezi, Preda, Nichita Stănescu sînt judecați și condamnați în contumacie, cum se spune, fără ca întregul lor dosar – opera în totalitate – să fie adus în instanța cercetării critice cu metode oneste și cu instrumente corecte". După știința noastră nu s-a întîmplat așa-ceva. Acești scriitori fără discuție importanți (mai puțin, în opinia noastră, autorul *Necuvintelor*, ce a avut parte de o supralicitare valorică) au fost supuși unor examinări care, vizînd compromisurile, conjuncturalismele ori pur și simplu unele verigi mai slabe ale creației lor, n-au ocolit prețuirea lor în ansamblu, n-au căzut în abisul negației nedrepte. Și de ce, iarăși, insinuări vexatorii ale lipsei de onestitate, de corectitudine? Ar fi fost mult mai util poziției autorului referirea concretă la cîteva nume, la cîteva texte critice, urmată de o contraargumentație. Altminteri, avem a face cu o execuție *in absentia*, care lasă gustul dezagreabil al eschivei. Nu se produce astfel o dovadă în răspăr, tocmai în favoarea "atenuării" spiritului critic pe care o deplorează, printr-o solemnă poză a generalității suspendate, dl Guțan? În loc de-a lua taurul de coarne, d-sa se trage la o parte, lăsîndu-i calea deschisă...

"Nu de critică ducem lipsă, ci de claritatea obiectivelor ei și de necesarele pirghii de autoritate. Cînd fiecare e dornic de revizuire după cum îl taie capul, e firesc sentimentul de haos și derută", e de părere dl Guțan. Lăsăm la latitudinea exegetului perceperea "clarității obiectivelor", pentru a ne opri la conceptul de "autoritate" în critică. Ce să însemne pentru noi "autoritate" în planul, delicat totuși, al comentariului închinat literaturii, acum, la ieșirea din tunelul plin de zgură înecăcioasă al autorita-

rismului și al dirijismului? Nu cumva vocația, competența sensibilă și intelectuală, justetea propozițiilor, rectitudinea morală, urbanitatea ținutei? Nu cumva un corolar al acestor însușiri, disponibilitatea, deschiderea democratică la pluralitatea opiniilor? Nu cumva atari calități se impun de la sine creînd o autoritate inefabilă? A nu recunoaște, în cadrul criticii noastre de azi, cîteva personalități de indenegabilă autoritate, în felul în care am schițat-o mai sus, ne temem că disimulează nostalgia unui autoritarism desuet. A trecut vremea criticului cu mină de fier, în numele unui cod dogmatic, ca și cea a monopolizării criticii de către o singură persoană cu discurs apodictic. Năzuim la o autoritate liberală, flexibilă, favorabilă dialogului, atît cît e cu putință să acceptăm "autoritatea" în cîmpul receptării și aprecierii operelor contemporane ori din trecut, a căror lectură, după cum recunoaște preopinientul nostru, "se face în interiorul unei anumite actualități, mereu relative și schimbătoare, odată cu diversificarea perspectivelor lecturii". Așadar, nimic nu e bătut în cuie, nimic imperativ "în orizontul pururi schimbător al lecturii" critice, care n-ar putea descuraja revizuirile decît cu riscul de a atenta la condiția vitală a propriei sale libertăți...

ÎN REST, *Caleidoscopul* d-lui Ilie Guțan cuprinde și analize și reconstituiri istorice pertinente, nu o dată acribioase, cu o stăruință ardelenească a sfredelirii subiectelor abordate, în consecință demne de tot interesul, consacrate deseori unor nume mari precum Maiorescu, Macedonski, Goga, Rebreanu, Arghezi, Philippide, Blaga, Ștefan Aug. Doinaș. G. Călinescu apare evocat prin prisma unor amintiri personale, mărturisindu-se cu evlavie "fascinația" iscată de prodigioasa personalitate. Cufundarea exegetului în "privirea sa de foc" îi acordă "iluzia unei străni pierderi de identitate", deci ceva diferit de "starea" propice criticii. Cu atît mai virtos cu cît e declarată și situarea marelui predecesor "pe un soclu pentru reculegere și închinăciune", instrument sacru al unui veritabil "cult". Într-un fel, se poate și așa, însă întrebarea pe care și-o pune dl Guțan referitoare la cei ce-au cutezat a emite rezerve la adresa unor aspecte ale lui G. Călinescu e în cel mai bun caz naivă: "De ce unii dintre înclenmenții contestatari de mai tîrziu, martori la ceea ce se petrecea în anii '50-'60, n-au semnalat la vreme asemenea «erori», dacă aveau conștiința lor?" ■

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Camil Petrescu – scrierile postbelice –

cititorului. Este ca și cum ar suferi de gelozie la gândul că opera lui va ajunge pe mâini străine și va fi remodelată, în conformitate cu altă viziune artistică.

Un spirit autarhic

PERELE literare ale lui Camil Petrescu sunt dublate aproape toate de un eșafodaj de teoretizări și comentarii critice prin care se impune, autoritar, un anumit tip de lectură. Romanul *Patul lui Procust* nu este numai un roman, ci o pleoară – competentă, de necontrazis – pentru o literatură autentică, anticalofilă, pentru un fel de literatură-verité, care să cuprindă și documente, înregistrări de convorbiri din viața de fiecare zi, extrase din ziare. Argumentația scriitorului se desfășoară în subsolul paginii, astfel încât textul de deasupra, textul propriu-zis al romanului apare ca o demonstrație practică a posibilității de a scrie o asemenea literatură.

Deși nu poate fi definit ca un avangardist, Camil Petrescu a dinamitat integral conceptul de literatură. L-a dinamitat și apoi l-a reconstruit într-o manieră care nu se îndepărtează foarte mult de tradiție. Contribuția lui nu constă în gradul de noutate adus în literatura română, ci în gradul de luciditate. Scriitorul nu este un excentric, el reia unele experiențe ale predecesorilor, însă tot ce face face în cunoștință de cauză, supraveghindu-și atent scrisul și supraveghind la fel de atent desfășurarea lecturii.

Camil Petrescu este cel mai circumspect autor din câți au existat în istoria literaturii noastre. El refuză tot ce vine de la alții. Dar nu refuză irevocabil, nu vrea să reformeze cu orice preț. Scopul său este să ia mijloacele literare în deplină posesie, să controleze autoritar și în cele din urmă dictatorial actul creației, ca și relația autor-cititor.

Doar în acest sens se poate vorbi de Camil Petrescu ca de un scriitor total. El nu a aspirat la totalitate prin simpla extindere a inițiativelor sale literare pe mari suprafețe, nu a fost,

dacă se poate spune astfel, un expansionist. Mai exact ar fi să-l considerăm un spirit autarhic (vanitos și „antipatic”, ca Gombrovicz). În manifestările sale descifrăm intenția nemărturisită de a produce *singur* totul în materie de literatură, de a nu depinde de nimeni (când a avut nevoie de o filosofie, și-a creat și o filosofie, substanțialismul).

Ni-l putem imagina pe scriitor ca pe un *factotum*, care scrie versuri și explică actorilor cum anume să le declame, care publică romane și și le recenzază el însuși, ca să fie sigur că nu se strecoară erori în interpretările critice, care examinează atent vânzătoarele din magazine sperând să găsească printre ele o mare actriță nepervertită de ticurile curente ale artei actoricești, care își însoțește cărțile de note critice, ca și cum ar fi propriul său editor postum, care își pune în scenă singur piesele de teatru și apoi le aplaudă și le fluieră tot el, convins că o face cu mai mult discernământ decât alții. Exagerând (foarte puțin), ni-l putem închipui chiar tăind copaci din pădure și fabricând hârtie, pentru a-și tipări pe cont propriu cărțile.

Amorfizare

ACĂ citim totuși separat, fără să le punem în legătură cu creația anterioară, cărțile publicate în timpul comunismului, nu mai sesizăm aproape nimic din farmecul acestui delir al independenței de spirit. Scriitorul nu și-a pierdut forța de creație și capacitatea de mobilizare intelectuală, dar și le folosește, acum, pentru ducerea la îndeplinire a unor proiecte care nu sunt de fapt ale lui, a unor proiecte aberante și *vinovate*, sugerate de oficialitate. Drept urmare, tot ceea ce construiește se dărâmă chiar în timp ce construiește. Formele aberante, generate de intenții propagandistice străine de logica literaturii, se prăbușesc în ele înseși, se amorfizează înainte de a se defini, dând cititorului un sentiment de zădărnici.

Romanul *Un om între oameni* ni se înfățișează, nu numai pentru că este neterminat,

ca un uriaș morman de moloz literar. Și așa cum dintr-un morman de moloz se poate recupera câte o cahla de preț sau câte o grindă încă rezistentă, așa din cele aproximativ 2.000 de pagini ale romanului consacrat lui Nicolae Bălcescu se pot antologa unele fragmente, în special descrieri ale Bucureștiului din prima jumătate a secolului nouăsprezece.

În general, însă, concepția romanului este eronată. Camil Petrescu nu mai are nimic din „naratologul” inventiv și emancipat dinainte de război. El se înecă într-o documentație imensă, fastidioasă, iar când încearcă să o ordoneze recurge la schema unui realism convențional, din dezavuarea căruia își făcuse cândva un titlu de glorie. În mod tendențios, „boierii” (Filipescu Vulpe, Bal-Ceurescu, Nedelioglu ș.a.) sunt prezentați asemenea unor ființe malefice, rușii (și în mod special generalul Kiseleff) apar ca salvatori sau prieteni ai poporului român etc. Totodată, prezentând etnografic viața din satul Vadul Rău, el insistă – așa cum cerea propaganda comunistă – asupra sărăciei apocaliptice a țăranilor, „exploatați de moșieri”.

Într-un articol publicat în *România literară* din 1 martie 1984, Mihai Zamfir încearcă să descopere subtilități de construcție în romanul *Un om între oameni*, dintr-un respect încurptibil față de romancier:

„Pentru a sesiza noutatea metodei lui Camil Petrescu, să precizăm că, la data apariției romanului *Un om între oameni*, existau două maniere fundamentale de evocare istorică în lumea prozei: era evocarea contemporan-naivă, privirea de tip romantic asupra trecutului *dinspre* prezent; apoi, prin opoziție, instalarea în trecut și tratarea cu familiaritate a locuitorilor Moldovei secolului XV drept contemporani, tehnică specifică lui Mihail Sadoveanu. Utilizate de condeie mediocre, ambele tehnici au sfârșit în manieră. Din frondă față de asemenea perspective, la fel de descurajante, Camil Petrescu inaugurează perspectiva pe care o putem numi cea a *dublei focalizări*.”

Scrisul ca experiență existențială

NU SE POATE face o delimitare tranșantă între scrierile publicate de Camil Petrescu după cel de-al doilea război mondial și cele aparute anterior. Scriitorul și-a convins încă de la primele lui manifestări cititorii că nu trebuie confundat cu un simplu producător de cărți, livrate în ordine cronologică, că actul creației este pentru el o *experiență existențială*, care îl angajează total.

Comentatorii se simt constrânși să ia în considerare această pretenție și de faptul că operele scrise în diferite perioade se suprapun parțial sau se întrepătrund. Poetul cu vocație de anarhist, neînțeles de contemporani, George Demetru Ladima, din *Patul lui Procust* este și protagonist al nuvelor *Cei care plătesc cu viața* și *Moartea pescărușului*; personaje din drama *Jocul ielelor*, Șerban Șaru-Sinești, Maria Sinești, Gelu Ruscanu și Irena Romescu, pot fi întâlnite și în

nuvela *Tumul de fildes*; problematica din piesa de teatru *Danton* se regăsește, abordată din perspectivă realist-socialistă, și în romanul *Un om între oameni*; considerațiile sceptice despre cultura română din secolul XIX, existente în eseul *Amintirile colonelului Grigore Lăcusteanu și amărăciunile calofilismului*, au un corespondent direct în satira (joasă) la adresa aceluiași secol din piesa de teatru *Caragiale în vremea lui* ș.a.m.d.

Judecată azi, în ansamblul ei, opera lui Camil Petrescu frappează prin tirania pe care autorul o exercită asupra virtualului cititor. Criticii și istoricii literari au remarcat, printre altele, frumusețea indicațiilor de regie – așa-numitele „texte dintre paranteze” – inserate în piesele de teatru. S-a afirmat chiar că ele sunt scurte poeme în proză. Recitite, indicațiile de regie își dezvăluie însă caracterul strict funcțional. De fapt, scriitorul vrea să anticipe și să determine intervenția regizorului, să păstreze controlul asupra reprezentării scenice – ca și asupra reprezentării din mintea

Pe de o parte, autorul schițează o mișcare regresivă, se întoarce în trecut cu ajutorul descrierii concrete, al detaliilor materiale pe care timpul le-a lăsat intacte (satul, mahalaua, interiorul modest al locuințelor etc.); această întoarcere în trecut apare complet diferită de descriptivismul sadovenian, deoarece nu asistăm la nici un fel de etnografism (oroarea lui Camil!), la nici un fel de exhibiție a «culorii locale» și de falsă familiaritate. Mișcarea regresivă a lui Camil Petrescu este mereu lucidă, bănuitoare, explorând materialul uman și concret pe care faimoasa intuiție îl identifica drept neschimbat din secolul al XIX-lea și până astăzi.

Pe de altă parte, a doua mișcare, opusă celei dintâi, este mișcarea actualizantă, revenirea în drepturi a prezentului: scriitorul pune la contribuție toate datele istorice *posterioare* evenimentului relatat, toate referirile memorialistice celebre (Ion Ghica, colonelul Lacusteanu și mulți alții), cu alte cuvinte *se distanțează* mental de istoria povestită.

Pentru a ilustra utilizarea acestei tehnici, Mihai Zamfir citează un pasaj descriptiv din roman:

„Colegiul Sfântul Sava era legat de ulița școlii (strada Academiei de mai târziu) cu o scurtă ulicioară care acum, în această zi de festivitate, se vedea stropită și maturată cu îngrijire, de parcă strălucea și ea în dimineata frumoasă de toamnă. Se puseseră și ghirlande de frunze de-a latul ei, chiar în acest colț, legându-se astfel casa Dobrotineanului de a Spahiului. La câțiva pași de

școală – cam unde avea să fie cândva statuia lui Gheorghe Lazăr – răspundea chiar ușa bisericii, iar poarta însăși era cuprinsă între casa cu pridvor a egumenului grec al mănăstirii și curtea unui slujbaş la Vornicie, Petrescu.”

Eul scindat

DEMONSTRAȚIA este însă neconvingătoare. Ingeniozitatea metodei folosite de Camil Petrescu lucrează, în realitate, împotriva autenticității prozei sale, asigurată cândva tocmai de unitatea de perspectivă, de construirea oricărei reprezentări în jurul unei subiectivități accentuate. Camil Petrescu ar fi rămas, mai curând, el însuși dacă ar fi relatat exclusiv *experiența* pe care a trăit-o încercând să reconstituie destinul lui Nicolae Bălcescu. „Dubla focalizare” face ca eul scriitorului să pară un eu scindat, inautentic.

Și mai grav este însă faptul că „mișcarea actualizantă” nu este întotdeauna inocentă, așa cum reiese din pasajul – de altfel bine ales – citat de Mihai Zamfir, ci are un scop secret și anume impunerea unui punct de vedere oficial în interpretarea faptelor trecutului. Romanierul se străduiește să pară sobru și obiectiv, înghițind cu o mișcare lentă, de șarpe boa al scrisului, imensa cantitate de documentație (în adâncurile căreia dispare în cele din urmă Bălcescu însuși, prezentat mai curând ca *un om printre alții* decât ca „un om între oameni”), dar nu uită nici o clipă de obligația sa de a face propagandă. Distincția dintre revolta

spontană și revoluție, îndelung teoretizată de ideologii epocii, diabolizarea oamenilor puternici și influenți din istoria țării dinaintea comunismului, tratarea bogăției ca rezultat al unui furt, transformarea în eroi a celor care nu vor sau nu pot să muncească, arbitrajul incorectă a competiției sociale prin prezentarea ca „nedreptăți” a celor învinși, clasificarea ca „progresiști” doar a intelectualilor care au avut o afinitate (reală sau atribuită) față de mișcările socialiste ori presocialiste – toate aceste idei fixe, aceste caricaturi de idei din arsenalul propagandistic al partidului comunist sunt prezente în romanul *Un om între oameni*. Ele și nu precizările nevinovate de genul „cam unde avea să fie cândva statuia lui Gheorghe Lazăr” constituie elementul de „actualizare” la care recurge cel mai frecvent romancierul.

Piesa de teatru *Bălcescu* are și ea un caracter tendențios, mai vizibil însă decât cel al romanului din cauza numărului redus de pagini și schematismului intrigii. Merită menționat faptul că tocmai această piesă este singura, din câte a scris Camil Petrescu, care s-a bucurat de o apreciere unanimă (conform, bineînțeles, unei comenzi venite de sus).

În nuvele, resentimentele de altădată ale scriitorului față de protipendadă (resentimente justificate la vremea respectivă prin acuzația adusă componenților ei că trăiesc inautentic) sunt reactivate într-o manieră rudimentară, de pe o poziție „de clasă”. Un element epic original, care ar putea fi exploatat de un producător de film din vremea noastră, există în *Moartea pescărușului*: Ladi-ma, aflat într-o scurtă vacanță pe moșia „boierului” Dinu Dănoiu (pe care îl detesta, dar de a cărui ospitalitate se folosește!), se îndrăgostește retrospectiv de soția acestuia, moartă (sau omorâtă) de câțiva timp, cunoscând-o prin intermediul fotografiei de pe monumentul funerar și al reveriilor lui de poet.

Piesa de teatru *Caragiale în vremea lui* reprezintă treapta cea mai de jos atinsă de Camil Petrescu, în încercarea sa, nefericită, de a scrie în conformitate cu așteptările oficialității. În această piesă, Titu Maiorescu, personalitate cu o contribuție remarcabilă la modernizarea societății românești din secolul nouăsprezece, apare ca un politician găunos, demn de disprețuit. Eminescu însuși este convocat de dramaturg pentru a depune mărturie că în timpul „burghezo-moșierimii” oamenii muncii erau „exploatați” fără milă și trăiau în condiții inumane. ■

biografie

A SFÂRȘITUL celui de-al doilea război mondial, Camil Petrescu (născut la 9/ 22 aprilie 1894 la București) are statutul unui clasic în viață. Romanele *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* și *Patul lui Procust*, piesele de teatru *Suflete tari*, *Jocul ielelor*, *Mitică Popescu*, *Mioara*, *Act venețian*, *Danton*, pledoaria de lungă durată pentru proustianism și pentru mărirea gradului de autenticitate a prozei, contribuțiile la dezvoltarea esteticii teatrului, eseurile filosofice inspirate din filosofia lui Husserl l-au impus, în perioada interbelică, în conștiința publicului, chiar dacă radicalismul său binecunoscut a provocat numeroase polemici. Un rol important în consacrarea scriitorului l-a avut G. Calinescu, care i-a acordat un loc privilegiat în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* din 1941, în defavoarea celui alt Petrescu – Cezar.

După aducerea comuniștilor la putere de către sovietici, Camil Petrescu renunță surprinzător de repede la altitudinea spirituală cucerită cu greu (orfan de ambii părinți de foarte timpuriu, a fost dat în grija unei servitoare dintr-o mahală bucureșteană și a muncit cu îndârjire ca să se întrețină, să se instruiască și în cele din urmă să se afirme în lumea literară). Intelectualul aflat cândva în căutarea absolutului, care exclama, ca poet, „eu am văzut idei!” și care a creat, ca prozator, personaje inadaptabile din cauza intransigenței lor morale acceptă acum, fără ezitare, să scrie literatura propagandistică de care avea nevoie partidul comunist în campania sa de reinterpretare tendențioasă a istoriei României și de instigare a populației la ura de clasă. El mai profesează doar involuntar, în virtutea inerției, intelectualismul din care altădată își făcuse un crez (și chiar o doctrină politică, centrată pe ideea de *noocrație*), angajându-se cu toată energia în practicarea realismului socialist. În romanul istoric, de aproape 2 000 de pagini, *Un om între oameni*, în piesele de teatru *Bălcescu* și *Caragiale în vremea lui*, în cele câteva nuvele (noi sau variante revizuite ale unora vechi), dominantă o constituie o satiră brutală, incomprehensivă la adresa „burghezo-moșierimii”. Datorită, probabil, vechilor lui complexe de copil al nimănui (complexe agravate de o surzenie contractată încă din primul război mondial), Camil Petrescu nu trebuie să facă un prea mare efort moral pentru a se solidariza cu noua clasă politică a României care întonează cu orice prilej: „Sculați, voi oropși ai vieții./ Voi, osândiți la foame, sus!”

Aderarea sa promptă este remarcată și răsplătită. În 1948 devine membru al Academiei RPR. Între 1953 și 1957 primește numeroase premii literare, este decorat cu Ordinul Muncii clasa I, este numit președinte al colegiului de redacție al revistei *Teatrul*, recent înființate.

Moare la 14 mai 1957.

bibliografie

TEATRU. *Bălcescu*, 3 acte, 15 tablouri, Buc., ES, 1949 ● *Caragiale în vremea lui*, 3 acte, 19 tablouri, Buc., ESPLA, 1957.

PROZĂ. *Cei care plătesc cu viața*, nuvelă, Buc., EPLA, col. „Cartea poporului”, 1949 ● *Turnul de fildes*, nuvele, Buc., EPLA, 1950 (cupr. *Tumul de fildes*, *Mănușile*, *Moartea pescărușului*) ● *Un om între oameni*, roman, vol. I-III, Buc., Tin., 1953-1957 (vol. III, neterminat, a apărut postum).

ESEURI. *Teze și antiteze*, eseuri alese, ed. îngr., pref. și tab. cron. de Aurel Petrescu, Buc., Min., col. „BPT”, 1971 (în sumar figurează, alături de texte dinainte de război, și două eseuri scrise în perioada postbelică: *Addenda la Falsul tratat*, publicat inițial la sfârșitul vol. *Teatrul*, III, Buc., FR, 1947 și *Început de toamnă pe Cumpătul...*, postf. la vol. *Versuri*, Buc., ESPLA, 1957).

LITERATURĂ PENTRU COPII. *Papuciada*, Buc., Tin., 1966.

prepeleac

de Constantin Toiu

4 decembrie 1969

SINAIA. Visat azi-noapte împreună cu Sadoveanu, amândoi miroseam o căruță cu fân. Spunea cu nasul vârât în fân, în graiul lui moldovenesc: *spui prostii*.

A doua zi, munții ninși.

Personajul y un afemeiat. Se laudă cu amănunte că o dată s-a culcat și cu mama și cu fiica în același apartament, în aceeași noapte, în locuri diferite. Ultima... fata... zicea că ședea trântită în *pătuțul* ei cu pisica în brațe. O chema Margareta, pe pisică..

O amintire de demult, din anii cincizeci, neprecizată data. La economat am căpătat rația lunară de cafea și de mălai. La mălai am renunțat repede neavând ce face cu el, singur nu știam să fac mămăligă. Cafeaua am luat-o cu grijă, sunt cafegiu. Pe stradă, începând ploaia și neavând umbrela la mine, punga de cafea s-a udat, s-a rupt și boabele verzi, - era neprăjită, - s-au risipit pe jos chiar în tramvaiul 19 în care apucasem să mă urc.

Cei dinăuntru și-au dat seama numaidecât de situație. Și, cum nu mai schițasem nici un gest de aplecare și de culegere, renunțând, enervat, și cum cineva a exclamat vesel în vagonul mai mult gol la ora aceea, *Cafea!...* cei dinăuntru se repeziră să o culeagă de pe podeaua unsă cu motorină a vagonului..

Ca și cum ar fi fost normal să fi plouat cu cafea; ca și cum era o noutate în Bucureștiul răzbit de foame, Dumnezeu dând poruncă să se plouă în capitală cu cafea, fie și verde, netrecută prin foc, dar să aibă ceva lumea necăjită...

Nu era o pungă prea mare, vreo jumătate de kil, cafeaua însă se dusesse, trebuia să împrumut, nu pot fără ea, nu mă lasă viciul - mă gândeam în timp ce priveam cei doi, trei pasageri, toți bătrâni, aplecați și culegând anevoie bob cu bob înțepente printre interstițiile dușmelmii tramvaiului, care circula vesel cu viteză, binedispus de captura făcută...

Ștefan Bănulescu, redactor șef la *Luceafărul*, pe când stam și fumam împreună în birou, mai mult tăcând, avea o vorbă a lui, de fapt două, fără vreo legătură cu ce vorbeam în acel moment, doar una subterană probabil. Prima, oftând ușor: *Noi venim de departe...* A doua: *Am intrat în zodia de barasoarelor...*

Niciodată nu am știut la ce se referă. Deși simțeam că vorbele ne privesc direct pe amândoi - originea, o sorginte comună probabil...

Cu atât mai mult am fost frapat în ziua când, întorși de la Moscova în urma unei călătorii interminabile cu trenul, după ce discutaseră o groază de lucruri, de plitiseală, Fanuș Neagu, cu sinceritatea lui, îmi spusese că, venind vorba și despre mine, Bănulescu avusese un gest evaziv, fără să precizeze nimic, în sensul că *eram așa și-așa...*

Înțelesesem că nu mă plăcea. De atunci, mult timp îi purtasem pică, Dumnezeu să-l ierte..

Devenind vicepreședinte al Uniunii scriitorilor, după revoluție, Bănulescu se purta foarte amabil cu mine, dar prefăcut parcă, mereu cu capul în pământ și cu aerul oarecum absent sau că se gândește în altă parte. Pe când eu, ascultându-l, căutam să înțeleg de unde venea ușoara lui înstrăinare, poate antipatia în ce mă privește și cum credea el, totuși, că amândoi am fi venit de foarte departe?

Mă întrebam dacă, la mijloc, nu era totuși vorba de ceva... de vreo deosebire de *clasă*, dar nu socială, un lucru referitor mai de grabă la instrucție, la vizitarea ideilor...

Emoția mea, șocul meu când, ducându-mă într-o zi la cimitirul Belu, îi văzusem mormântul răscolit, rămat parcă de porci.

Mă gândisem la Bărăgan, la mistreți, la blândețe, la lumea prozei lui rafaelite, plină de noblete, de o frumusețe umană, pe gânduri, ce ar fi meritat fără îndoială un Nobel, dacă timpurile ar fi fost normale... ■

MULTE DINTRE împrumuturile recente din engleză sporesc numărul situațiilor de omonimie și polisemie din limba română. Existau deja, de exemplu, omonimele (totale) *post* „abținere - motivată religios - de la consumarea anumitor alimente” și *post* „funcție”, „loc special amenajat”, „instalație” etc.: ambele substantive neutre, cu pluralul în *-uri*; primul e un împrumut vechi din slavă, cel de-al doilea, mai recent, fiind preluat din franceză. La această omonimie (complicată de polisemia bogată a neologismului *post* și de existența elementului de compunere *post-*, de origine latină) se adaugă acum un nou element: apărut în jargonul Internetului și folosit cu o frecvență care ar putea să-i asigure o viitoare extindere chiar în afara acestei sfere de utilizare. Cel de-al treilea *post*, având sensul de „mesaj expediat pe un forum”, este un împrumut din engleză (engl.

post), adaptat morfologic tot ca substantiv neutru, cu pluralul în *-uri*. De fapt, cum se întâmplă de multe ori, cuvântul englez e de origine latină: urmărind traseul său istoric ne întoarcem, prin franceza veche (*poste*) și prin italiană (*posto*), până la latină (*postus* = *positus*, participiu al verbului *ponere*, „a pune”). Seria se leagă etimologic de *poștă* (cuvânt intrat în română și pe filiere ne-romanice) și de familia sa lexicală (*poștal*, *poștaş*).

SPRE DEOSEBIRE de cazurile în care dublarea unor cuvinte deja existente poate să fie spontană și inconștientă (probabil că mulți din cei care folosesc forma *topic* nu cunosc termenul de specialitate mai vechi în limbă), pentru *post* riscul de omonimie e imposibil de ignorat de vorbitori, dar acest lucru nu pare să conteze prea mult. Conștiința existenței unor

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

Posturi

omonime ar putea totuși explica de ce se încearcă de multe ori o marcare suplimentară, prin cratimă. Atașarea desențelor sau a articolului hotărât este indicată de cratimă mai ales la cuvintele noi neasimilate fonetic și grafic. *Post* nu ridică probleme de adaptare; îl găsim totuși des în formele *post-ul* sau *post-uri*, în care crati-na funcționează ca un semnal de noutate: „scuză-mă, am citit *post-ul* respectiv, dar tot n-am prea înțeles” (linux.ro); „să înțeleg că prima propoziție din *post-ul* tău e categorică?” (forum.softpedia.com); „scuze că pun două *post-uri* unul după altul” (Ciberplai, 2003). Desigur, nu e vorba de o regulă absolută, mulți folosind cuvântul fără nici un fel de cratimă internă: „am pierdut un ditamai *postul* de vreo pagină” (Fan-Club Forum, 2002), încredințând exclusiv contextului rolul de a restrânge interpretările.

ANGLICISMUL *post* are deja în română o familie lexicală: alcătuită din verbul *a posta* și din substantivul cu sufix de infinitiv lung *postare*. Verbul englezesc *to post* devine, în mod regulat și previzibil (prin încadrare la clasa cea mai productivă, cu infinitivul *-a* și cu sufixul în conjugare *-ez*) *a posta*: „Cum pot să *postez* un topic în cadrul forumului?” (bizarnet.ro); „să *postezi* pe un forum deschis cu munca și banii altora idiotenii și înjurături nu e un drept al omului!” (Ciberplai). Verbul, tranzitiv, e adesea folosit absolut: „Cum să *postez* discuit pe forum” (index2000.ro); „am *postat* în grabă și n-am avut când să revin” (Ciberplai); „anumiți indivizi ce *postează* pe aici și pe aiurea” (ib.). E un tehnicism, dar cu posibile largiri semantice („a expedia”) și cu derivate ad-hoc: „îți *re-postez* eu rândulețele la noua adresă” (ib.). De la verb se formează derivatul *postare*, un abstract verbal polisemantic, care desemnează acțiunea („postare de CV-uri”, „reguli de postare”, „data de postare”) dar și produsul ei, cuvântul devenind în acest caz sinonim cu *post*: „Cum pot edita sau șterge

o postare?” (bizarnet.ro); „nici nu mai trebuia să mă obosesc să trimit precedenta *postare*” (Ciberplai); „cred că nici cel mai perfecționat satelit n-o să descopere cea mai mică urmă de bun simț în *postarea* mătăle” (ib.); „ți-am stricat ordinea *postărilor*” (ib.). Regularitatea proceselor derivative și semantice mi se pare încă o dovadă a faptului că împrumuturile masive din engleză respectă (cu puține excepții, în primul rând în privința construcțiilor invariabile) normele structurale ale limbii române

SÎNT INTERESANTE și tendințe actuale ale celorlalte „post”-uri: am scris, acum câțiva ani, în această rubrică, despre extinderea folosirii elementului de compunere *post-*; multe exemple recente confirmă această direcție: „Mistere *post-«mironiadă»*” (*România liberă* 2699, 1999, 24); „misiunea de prevenire și alertă a conflictelor și de reabilitare *postconflict* a zonelor afectate” (*Evenimentul zilei* = EZ 2.01.2001); „rolul României în Irakul *post Saddam*” (Ciberplai). De la celălalt *post* (cu sensul „funcție”) s-a format locuțiunea *pe post de* (= „ca”, „drept”, „în chip de”), foarte frecventă în uzul actual: „dormitorul Andreei conține canapea *pe post de pat*” (*Libertatea* 4101, 2003, 15); „haine vechi *pe post de combustibil*” (EZ 3517, 2003, 7); „palinca folosită *pe post de apă de gură*” (Ciberplai); „un frigider *pe post de trambulină*” (ib.). Înconjuțați de *posturi* de televiziune, asaltați de *posturi* și *postări* în Internet, ne aflăm, alături, în plină perioadă de *post*. ■

cronica edițiilor

de Ion Simuț

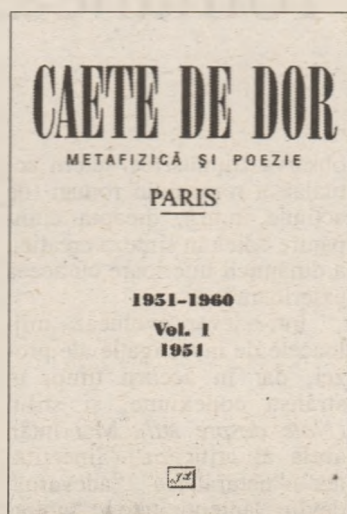
Rezistența prin cultură, în exil

SOARTA unei reviste, după ce a animat prezentul, fie că a reușit să se impună, fie că nu, este să intre în fondul documentar pasiv al unei biblioteci. Colecțiile publicațiilor sunt rar de tot deranjate de curiozitatea unor cercetători, interesați să reconstituie contexte, dispute, începuturile de afirmare ale unor scriitori deveniți celebri, istorii zbuciumate ale receptării unor opere ce au supraviețuit anumitor perioade. Oricât ar fi fost de importante, revistele nu intră, în mod obișnuit, în vizorul unor reeditări, ci numai în atenția unor selecții publicistice sau antologii tematice. Și totuși, în anii postdecembriști, în România, anumite reviste de excepție, cu un număr mai mic de apariții, au fost pur și simplu reluate și redată unui public interesat de ineditul unei ofensive culturale. Prima restituită după 1990 a fost revista „Criterion”, cu doar șapte numere apărute la sfârșitul anului 1934 și începutul lui 1935, locul unde se afirmase gruparea „noii spiritualități”, animată de Cornarescu, Eliade, Noica și Mircea Vulcănescu. Emil Pintea a realizat în 1992 la Editura Dacia o foarte utilă, masivă (aproape 700 de pagini, format mare) și bine gândită antologie literară a revistei „Gândirea” (deci nu o reproducere integrală, imposibilă datorită volumului mare de texte, întrucât revista a apărut pe durata a 23 de ani, din 1921 până în 1944). Au venit la rând publicațiile avangardiste de scurtă durată, reproduse anastatic de Nicolae Ţone la Editura Vinea. Cea mai recentă operațiune editorială de reintroducere în circuitul actualității a unei reviste este retipărirea în 2003, la Editura Dacia, a „Revistei Cercului literar”, cu opt numere apărute la Sibiu în prima jumătate a anului 1945, unde începuseră să se afirme Negoitescu, Radu Stanca, Doinaș și alți componenți ai unei grupări ce a deschis un mare capitol în literatura contemporană.

Exemplele de reeditare sau de antologare a unor reviste nu sunt foarte multe, dar poate că suficiente pentru a caracteriza un simptom de interes al istoriei literare mai recente, în virtutea căruia Editura „Jurnalul literar”, coordonată de Nicolae Florescu, și-a orientat atenția spre o revistă a exilului parizian, „Caete de dor”, apărută în condiții tipografice modeste în anii 1951-1960. Pentru primele șapte numere (din 1951-1953), revista i-a avut ca redactori pe Virgil Ierunca și Constantin Amărieu, iar de la numărul 8

încoace (din 1954 până în 1960) a rămas numai Virgil Ierunca drept singurul redactor al publicației. În cadrul planului de cercetare al Institutului de istorie literară „G. Călinescu”, Mihaela Constantinescu-Podoccea și Nicolae Florescu au inițiat restituirea revistei de „metafizică și poezie” (după cum se recomandă din titlu) într-o ediție critică, însoțită de comentarii și de câteva note ajutătoare (ar fi fost necesare chiar mai multe). Un preambul de Constantin Amărieu, un interviu cu Virgil Ierunca, glosele lui Nicolae Florescu despre contextul politic și publicistic al epocii, fișa de dicționar a revistei alcătuită de Mihaela Constantinescu-Podoccea oferă informațiile necesare pentru a înțelege importanța acestei publicații excepționale, capabilă să transgreseze conjuncturile și să intre în orizontul de lectură al unui cititor din altă epocă și din alt spațiu cultural. Editorii au reușit să tipărească până acum trei volume, care acoperă împreună anii 1951-1954: primul, în 2000, restituie integral cele patru numere apărute în 1951; al doilea, din 2002, reia numerele 5 și 6 apărute în 1952; iar cel de-al treilea, din 2003, reproduce numărul 7 din 1953 și 8 din 1954. După cum se poate observa periodicitatea era nestatornică, așa cum erau și vremurile și condițiile materiale. E nevoie de continuarea efortului editorial, pentru a acoperi în volumele următoare și intervalul care a mai rămas, 1955-1960.

RETIPĂRIREA revistei „Caete de dor”, una dintre cele mai importante ale exilului, e o reeditare justificată de câteva rațiuni prioritare. Prima ar fi caracterul cultural elitist al publicației, reprezentativ pentru înaltul nivel de aspirație estetică și filosofică al unui grup de intelectuali români, pur și simplu disperați, în anii '50, de absența unor modalități firești de exprimare. Aceștia se aflau „suspendați” în lumea liberă (încă neintegrați), evadați

Caete de dor (metafizică și poezie), Paris, 1951-1960, ediție critică de Mihaela Constantinescu-Podoccea și Nicolae Florescu, vol. 1, 2000, 296 p.; vol. 2, 2002, 238 p.; vol. 3, 2003, 264 p. Ed. „Jurnalul literar”, București.

din închisoarea unui regim comunist care nu avea atributele provizoratului și care i-ar fi anihilat. Mijloacele lor materiale erau modeste, dar condițiile politice, exterioare, le erau favorabile, adică puteau să-și manifeste dreptul la liberă exprimare, ceea ce însemna enorm față de ce se întâmpla în România pe care o părăsiseră la timp, ca să se salveze. Cei doi redactori parizieni, Virgil Ierunca și Constantin Amărieu, reușesc să obțină colaborări din apropiere sau de la mai mare distanță: Mircea Eliade, Vintilă Horia, Alexandru Buzoi, N. I. Herescu, Mihai Niculescu, Nicu Caranica și mulți alții (voi reveni în cronica viitoare asupra structurii revistei și a dinamicii colaborărilor). Bănuiesc că încă una din dificultățile de început ale revistei putea fi legată de nesiguranța publicului cititor, extrem de restrâns, de aici decurgând confidențialitatea tirajului (despre care nu ni se spune nimic). Dar tocmai această situație sociologică obiectivă va fi decis elitismul publicației, ceea ce i-a asigurat, prin compensație, rezistența în timp, do-

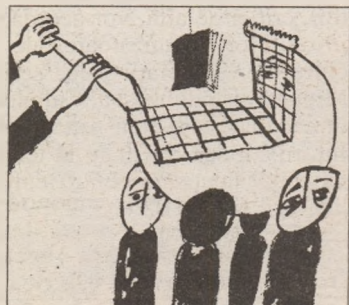
vedită cu prisosință la o nouă lectură, cea de astăzi.

Al doilea motiv care îndreptățește reeditarea revistei „Caete de dor” e raritatea ei „bibliofilă” (impropriu spus). În bibliotecile din România revista nu avea cum să intre, din moment ce era interzisă, ca orice ținea de exil. Nu ar fi fost de găsit în țară decât, eventual, în arhivele Securității. Cineva ar fi putut vedea vreun exemplar cu totul întâmplător. Și-ar fi putut procura unul, fără a-și periclita libertatea, numai din 1990 încoace, cum aveam eu numărul 10 din 1956, dăruit de Virgil Ierunca, la solicitarea mea, unde, sub pseudonimul Haiduc, Victor Valeriu Martinescu, aflat în țară, publicase virulente poeme anticomuniste și antisovietice. Am reconstituit și restituit acest dosar în „Familia” nr. 10 din 1990. Acest fapt, puțin cunoscut, dovedește că au existat manifestări semnificative ale disidenței mult înainte de Paul Goma, deși nu directe și senzaționale. E un subiect (disidența românească înainte de Paul Goma) care ar merita discutat altă dată, mai pe îndelete, cu mai multe argumente.

REVISTA „Caete de dor” dovedește că a existat și în exil rezistență prin cultură, care nu e un apanaj al salvării intelectualilor doar în comunism. De fapt, această sintagmă laxă, frecvent și cam abuziv invocată, nu are o valoare operațională, nici politică, nici estetică, nici măcar sociologică; are doar o valoare descriptivă neutră. Prin cultură au rezistat și scriitorii, și cititorii (cei care au rezistat cu adevărat), și românii din țară, și românii din afară, și intelectualii secolului XX, și cei ai secolului XIX, ca și ai secolelor anterioare. Prin cultură vor rezista, dacă vor să reziste astfel, și cei care vor să înfrunte la începutul secolului XXI agresiunile divertismentului și ale kitsch-ului, devoratoare de timp și de personalitate. Vreau să subliniez că rezistența prin cultură, de care s-a făcut și se

face atâta caz, într-un mod exagerat, nu e câtuși de puțin o formă specifică de supraviețuire în interiorul comunismului. Dar și aceasta (ca și disidența) e o altă problemă, o temă care merită o reflecție mai detașată și mai stăruitoare. Redactorii și colaboratorii revistei „Caete de dor” au vrut să reziste în exil, în anii '50, prin cultură, la modul general vorbind, și să se situeze în interiorul culturii românești, în mod special, al cărei specific îl purtau cu ei ca pe un destin propriu, voiau să-l releve și să-l apere. Cum au făcut? – iată întrebarea, proiectul și neliniștile din care s-a născut originalitatea acestei reviste.

IN ANII '50, exilul românesc, oriunde era el, la Paris, Madrid sau Buenos Aires, era foarte politizat și dorea, în mod firesc, să-și arate atitudinea ostilă față de România comunistă și speranța că această situație revoltătoare va fi schimbată mai devreme sau mai târziu. Dar intelectualii din exil – după cum țineau să arate – duseseră cu ei adevărata Românie și o etalau ca pe un blazon de noblete spirituală sau ca pe un act de identitate. Nu e întâmplător că ziarele și revistele exilului afixau simplu, direct, tocmai ceea ce apărau sau încercau să salveze. „Românul” (1951-1963) era ziarul românilor liberi de la New York. „România” (1956-1971), cu apariție lunară sau chiar mai rară, apărea tot acolo. Cu același titlu, apăruse o publicație și la Roma (în 1954-1957). Și mai devreme, tot la Roma, apăruse pentru scurt timp (1949-1950), „Țara”, ca „tribună a românilor liberi”. „România muncitoare” (1952-1961) apărea la Paris ca „revistă socială și politică a sindicalistilor din exil”. La Madrid apărea revista „Carpații”, de orientare legionară, dar doritoare de „acțiune românească în exil” (1954-1962, 1972-1989), dar mai importantă și mai puțin ideologizată extremist era madrilenă „Destin” (1951-1972), subintitulată „revistă de cultură românească”. Cu diferențe importante de coloratură politică, toate aceste publicații afixau la vedere identitatea națională, ca steag de luptă, valoarea supremă cu care se identificau. ■

S-A SPUS, și poate nu fără dreptate, că Vladimir Streinu s-a impus în primul rând ca un critic prin excelență al poeziei. Studiile și articolele sale despre Eminescu, Arghezi, Bacovia, Blaga, V. Voiculescu, Al. Philipide rămân piese de referință. În același timp, s-a minimalizat preocuparea sa, nu mai puțin importantă, de "mișcarea prozei" și mai ales de roman, de tipologia romanului, spre a nu mai aminti darile lui de seamă privindu-i pe unii dintre cei mai mari și semnificativi prozatori, precum Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Tudor Arghezi, Mateiu Caragiale, Gib Mihaescu, V. Voiculescu, și monografiile consacrate lui Ion Creangă și Calistrat Hogaș. Autorul *Paginilor de critică literară* a urmărit îndeaproape, ca un cronicar ce a fost, evoluția unor mai vechi scriitori, ca N. Iorga, I. Al. Brătescu-Voinești, G. Ibrăileanu, E. Lovinescu, Ion Petrovici, dar și cărțile recent apărute de la Felix Aderca și Emanoil Bucuța la Ionel Teodoreanu, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Anton Hoban, I. Peltz, de la Dinu Nicodim și Teodor Scortescu la Octav Șuluțiu, la Radu Tudoran și mai aproape de noi, la Marin Preda și D. R. Popescu.

Și încă nu i-am amintit pe toți câți au avut privilegiul de a fi comentați de Vladimir Streinu.

Sigur că textele, așa zice capitole, sunt mai întâi studiile lui de sinteză, din păcate, rămase cam în umbră, în comparație cu cele privind poezia. Astfel, în cel intitulat *Romanul roman*, criticul constată că literatura noastră se găsește pe calea maturizării după afirmarea ca romancier a lui Liviu Rebreanu. Curând, are loc o "lirizare a epicii", o "lirizare a ideilor", specifice "romanului analitic sau subiectiv", în perioada interbelică acesta fiind considerat superior celui epic. Vladimir Streinu distinge între *epicul pur*, mai exact, romanul de acțiune în care "evenimentele, gonite trepidant, nu au răgazul să se întemeieze psihologic" și romanul modern, unde autorul "ține în loc năvala faptelor prin felul acesta de dispozitiv *au relenti* al analizei." Odată cu Proust, romancierul intercalează în opera sa *eseul*, nu se mai mulțumește cu expunerea stărilor de conștiință, ci le aprofundează printr-o dezbateră ideatică. "Introspecția, notează criticul, ca metodă psihologică, ia locul intuiției ca mijloc artistic", astfel încât citim "adevărata autobiografie". Parcă pe urmele lui Ibrăileanu, Vladimir Streinu vede lucrurile echilibrat, ambele formule având îndreptățire într-o construcție armonioasă. Comentatorul "va

Vladimir Streinu și proza românească

observa frumusețea «etern actuală» a romanului roman (de acțiune, n.m.), dreapta cum-pănire adică în sinteza creației, a dinamicii interioare cu aceea exterioră".

Într-adevăr, evoluează mijloacele de investigație ale prozei, dar în același timp, în strânsă conexiune, și stilul (*Note despre stil*). Mai întâi, acela al criticilor. "Sinceritatea", "naturalitatea", "adevărul" devin "autenticitate", "unitatea-organicitate". Vechea terminologie critică s-a perimat. Și combatând o mai veche prejudecată, Streinu aruncă o privire asupra romanelor Hortensiei Papadat-Bengescu, unde "stilul suferă în fiecare pagină". Ea "scrie incorect, fără stil, și totuși criticul se vede sil-lit a-l lăuda... în aceeași măsură cu, de pildă, simțul preciziei analitice, atât îl servește de bine să pătrundă în miezul glorios al operei". Stilul e o expresie a epocii: "Din Filimon și chiar H. P. Bengescu se va putea afla totdeauna cum trăia, dar și cum vorbea «protipendă» Bucureștiului de la 1820 sau *la haute volé* de la 1935". Se referă la oralitatea urbană a mai tuturor personajelor. "Așadar, conchide Vladimir Streinu, exactitatea psihologică este numele adevărat al incercărilor din scrierile lui Hortensiei Papadat-Bengescu". Stilul ei servește "materia degradată, însă și respingătoare" a operei.

La remanierea vechiului vocabular critic a contribuit în mare măsură și Camil Petrescu; el a impus, cum se știe, termenii de "autenticitate" și "anticalofilie". Autorul *Ultimei nopți de dragoste...* crede că "talentul nu trebuie să existe ca preocupare" și că "stilul frumos e opus artei". Ideea venea de la A. Gide; la el "instinctul expresivității pe care-l respinge apare totuși și în frază". Nu mai puțin la Camil Petrescu, adăugăm noi.

Pornind de aici, Vladimir Streinu marchează deosebirea

între stil și stilistică, între scriitorul care "scrie numai cu preocuparea de a fixa tipuri de oameni și face stil fără să vrea" și cel care "lustruiește cuvintele, împodobește frazele cu adaosuri din afară, le cultivă, le grădinește și face stilistică". Marii scriitori, ca Balzac, Dickens, Tolstoi n-au fost stilisti la fel de faimoși.

UN ALT STUDIU fundamental, inclus în culegerea de față, este *Tipologia literară*. Observând cu acuitate literatura română, dar și pe cea universală, Vladimir Streinu procedează la o interesantă și sugestivă clasificare tipologică: ambițiosul, arivistul, eroul tenace cu o energie neînfrântă în același scop al parvenirii, omul fără voință, apaticul, sentimentalul pasional, cerebralul. Demonstrația criticului apelează la numeroase exemple bine individualizate și caracterizate cu finețe, mereu atent la nuanțe, ca și la înrudiri. Așa, Mihai Aspru din *Donna Alba* e "un Julien Sorel din *Le Rouge et le Noir*". Împreună cu Andrei Pietraru din *Suflete tari* de Camil Petrescu, el reprezintă același tip de umanitate. Amândoi sunt dominați de eros, însă el nu se constituie ca singura trăsătură. Iată portretul interior al lui Mihai Aspru: "E voluntar, inteligent, stăruitor, susceptibil, e mândru și egoist, pare insufletit câteodată numai de gândul parvenirii, dar obsesia erotică e totuși resortul principal". Cu totul alt fel îi apare Tănase Scatiu, "omul-căpușă, care se umflă pe măsură ce victima se sleiește de putere" și mai ales Dinu Păturică, având un relief mult mai accentuat. Acesta pare pus în mișcare de un suflu demonic, "spurcă tot ce întâlnește", se gudură slugarnic, înșală, fură, își trădează stăpânul și cauza națională, numai spre a se pune bine cu noua putere. "Cum viața lui se

înfrică ca a mușgaiului pe descompunerea altor vieți — notează în continuare criticul — Dinu Păturică semnifică alt tipar omenesc, ca și Scatiu, dar cu totul deosebit de acela al orgolioșilor Sorel, Pietraru și Aspru, deși lipit de al lor". Eroul lui Filimon se găsește mai aproape de Gore Pirgu, "stăpânura morală din *Craii de Curtea-Veche* a lui Mateiu Caragiale, iasma putreziciunii și fatalitatea Craiilor". Portretul lui de o mare plasticitate ni se impune ca unul dintre cele mai reușite din câte a conturat Vladimir Streinu în studiul pe care-l discutăm: "Atâta cum de viciu, sminteală și boală, nu găsim nici în cele mai cumplite pagini ale lui Dostoievski, deși către acesta ni se îndreaptă gândul, închizând *Craii de Curtea-Veche*". Și urmează strângerea într-un mănunchi a particularităților definitorii ale noului și dezgustătorului tip, stabilindu-se și asemănările lui cu cei de mai înainte, fără însă a-i confunda: "Gore Pirgu, Tănase Scatiu, Dinu Păturică, Lukian Timofeievici Lebedev (din *Idiotul*, n.m.) constituie una din acele serii omenesti despre care am vorbit. Este tiparul omenesc al turpitudinii, care se află lipit de acela al parvenirii plebeului incult, după cum acesta e vecin la rândul lui cu al celeilalte parveniri — a plebeului cult".

Spre a fixa și mai exact profilul lui Ion al Glanetașului, expresie a ascensiunii materiale țărănești, insufletit de o mare voință și energie, Vladimir Streinu simte nevoia să se raporteze la personajele ale lui Balzac, Zola și Reymont. Tipul opus (ca într-un diptic) este al eroului caracterizat prin *moleșirea energiei vitale*, al apaticului, care-l amintește pe Oblo-mov al lui Goncharov. Multitudinea de exemple trimite la nulele și romanele lui Duiliu Zamfirescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Hortensia P. Ben-

Festivalul Internațional "Lucian Blaga" Ediția a XXIV-a

Se desfășoară în perioada 6-8 mai 2004 în mai multe localități ale județului Alba.

În contextul Festivalului se organizează următoarele concursuri naționale (devenite tradiționale):

1. *Concursul de creație literară și de creație muzicală* pe versuri de Lucian Blaga — deschis tuturor creatorilor, membri sau nemembri ai uniunilor de creație, ai Uniunii Scriitorilor din România și Uniunii Compozitorilor din județ și țară (scriitori, compozitori, muzicieni, profesori, studenți etc.). Poeziile trimise la concurs vor fi dactilografiate la două rânduri. Compozițiile muzicale, de preferat, să fie însoțite de casete înregistrate. Lucrările vor purta un motto, același cu cel din picul ce conține datele biografice ale autorului. Lucrările vor fi trimise până la 15 aprilie 2004 pe adresa Centrului Cultural "Lucian Blaga", B-dul "Lucian Blaga" nr. 42, cod 515800 — Sebeș, județul Alba.

2. *Concursul de artă plastică, grafică și ex libris* — se adresează tuturor artiștilor plastici, graficienilor din județ și țară, membri sau nemembri ai Uniunii Artiștilor Plastici din România.

Pentru arta plastică se are în vedere realizarea unui portret al lui Lucian Blaga, cu dimensiuni până la 50/70 cm. Lucrările de artă plastică vor fi depuse la sediul Direcției județene de cultură, culte și patrimoniu cultural național, Str. I. I. C. Brătianu nr. 2, Alba Iulia, cod 510118, până la 20 aprilie 2004.

Juriile, formate din specialiști, scriitori, muzicieni, compozitori, critici de artă, vor acorda, pentru fiecare concurs, premiile instituțiilor organizatoare, ale unor reviste cotidiene, societăți culturale, asociații ale scriitorilor, Uniunea Scriitorilor, Ministerul Culturii și al Cultelor, Academia Română etc. La latitudine acestora stau neacordarea și redistribuirea unor premii. Informații suplimentare la telefoanele: 0258/813119, 819212 — Direcția județeană pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național Alba și 0258/732939 — Centrul Cultural "Lucian Blaga" Sebeș, județul Alba.

Comisia de organizare

PROZATORI ROMÂNI

VLADIMIR STREINU

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ
ALBATROS

gescu, Mateiu Caragiale și E. Lovinescu. Oprindu-se la Bizu, eroul romanului cu același nume, criticul bagă de seamă că lui, ca și întregii serii, "îi lipsește vertebrația voinței", "este un infirm moral din naștere". Filiația și asociațiile comparatiste urcă până la Oberman, eroul lui Sémancour, la René al lui Chateaubriand și până la Hamlet, cu toții croiți pe același tipar. În continuare, Vladimir Streinu se referă la tipul *pasional* (Werther) din care descind *Adolphe* al lui Benjamin Constant, și la noi, mult mai târziu, doctorul Codrescu din *Adela* lui Ibrăileanu și de tipul *intelectual*, ilustrat de A. France, Rémy de Gourmont, Valéry, Huxley. Acești eroi cerebrali sunt văduviți de erotism, "secatuiți în puterea de a trăi cum trăiesc oamenii de rând", alcătuiți "o elită de infirmi, fiind vecini sufletesti, în parte, ai lui Hamlet și cu deosebire ai preînvințatului Faust înainte de întinerire".

DEILE dintr-un asemenea studiu savant și plin de nuanțe, oferindu-ne definiții cât mai exacte și, în orice caz, sugestive, ale tipologiei literare, precum și din citatele *Romanul roman* și *Note despre stil* se regăsesc în bună măsură în cronicile lui Vladimir Streinu, confirmându-i, dacă nu cumva orientându-i punctele de vedere și judecățile de valoare. Astfel, despre N. Iorga, "fire eruptivă și vulcanică", în care vede "cel mai complex suflet al nostru de azi", afirmă că este "singurul dintre naționaliștii noștri, care atinge patetismul eminescian al ideii de națiune". Și: "De când scrie el, limba noastră a fost trecută prin cuptoare de simțiri, care au făcut-o să sfârșie și să frigă". Această inspirată metaforă spune aproape totul despre marele memorialist, cel din *Oameni care am fost*. În romanul *Adela* al lui G. Ibrăileanu, criticul identifică o variantă narativă a cugetărilor cuprinse în volumul *Privind viața*, o disimulare romantică, doctorul Codrescu fiind un erou wertherian; îl impresionează autoanaliza

plină de delicatețe a sentimentului platonician și "poezia cu foșnete și matăsuri", simbolizând însăși feminitatea. Foarte curios. Vladimir Streinu, un adept al modernității, apreciază "literatura *cuvincioasă*", eticismul nuvelisticii lui I. Al. Brătescu-Voinești considerat "un mare povestitor" (!). Acest articol, precum și cel despre C-tin Kirilescu, eternul secretar general moralist al Ministerului Instrucțiunii, par să fie o concesie de gust care venea din partea profesorului de liceu Nicolae Iordache.

Dar criticul își concentrează atenția către prozatorii de primul rang. Mihail Sadoveanu i se relevă ca un fabulos talent, unitatea operei lui fiind perfectă. Scriitorul este mai interesat de colectivitate și mai puțin de drama individuală. De aici, clasicismul său pe care de obicei critica îl prezintă ca pe un romantic. Trecând peste tardivele și triste alegații conformist-conjuncturale despre romanul realist-socialist *Mitrea Cocor* (le va rosti și despre *Un om între oameni* de Camil Petrescu, și despre Marin Preda), merită a fi reținute (spațiul nu ne-o permite) câteva citate profund semnificative și substanțiale, exprimând efectiv admirația criticului față de marele scriitor. Să rețin doar pe acela, în care, comparat cu Eminescu, i se reliefează dimensiunea poetică și caracterul specific național: "Ei sunt, unul în versuri, altul în proză, cei mai cuprinzători poeți ai literaturii noastre"... "Căci Eminescu și Sadoveanu sunt laturile cele mai lungi ale tradiției noastre literare".

Despre Hortensia Papadat-Bengescu, Vladimir Streinu a înscris observații esențiale în studiul *Note despre stil* și nu revin asupra lor. El a recenzat

romanele *Rădăcini* și *Logodnicul*, accentul căzând mereu pe forța analitică a autoarei, pe îndrăzneala ei în sondarea psihologiilor celor mai obscure: "Niciodată un condei românesc n-a înțepat colțuri sufletești mai ferite de lumina inteligenței, mai întunecate și totodată mai vii". În *Logodnicul*, ca expresie a morbidității și a unei "cumplete violențe morale", ajunge să identifice un adevărat paradox pe care și întemeiază cam exagerata apreciere: "Căci în definitiv, cine a mai scris la noi un roman ca *Logodnicul*, atât de imoral fără a fi revoltător, atât de neconstruit, fără să fie haotic, și cu ființe omenești atât de neunitare și totuși vii?" La Rebreanu despre care mai venise vorba în *Romanul roman*, ca și în *Tipologia literară*, Vladimir Streinu remarcă marea varietate a formelor, permanenta ambiție de a se înnoi, ceea ce îl apropia de Balzac. Spre deosebire de majoritatea comentatorilor, el socotește *Amândoi*, drept unul dintre cele mai subtile romane prin caracterul său detectiv, dar și prin satirizarea acestei formule.

Ne amintim cu ce admirabil simț al plasticității l-a caracterizat pe josnicul parvenit Pirgu. Acele considerații păreau desprinse dintr-un context mai larg și acesta îl reprezintă chiar cronică despre *Craii de Curtea-Veche*. Mateiu Caragiale i se înfățișează lui Vladimir Streinu, "ca cel mai bizar scriitor român", individualizându-se prin "imaginația somptuoasă, gustul pentru bogăția decorativă, viziunea decadenței mărețe". Criticul surprinde cu finețe profilul original, singular în literatura română al eroilor (Pantazi și Pașadia) care "transportă într-un mediu social vătămător anume subțirime, fiind adică desfrânați fără trivialitate și

nesățioși de spurcăciune, fără a fi vulgari... măsura degradării le este seniorială, dezgustul - măreț". Sunt propoziții de o deosebită pregnanță.

Vladimir Streinu a fost receptiv nu numai la poezia lui Arghezi, dar și la proza lui. A scris despre *Cimitirul Buna Vestire*, *Ce-ai cu mine, vântule?*, *Manual de morală practică*, notând că de fiecare dată autorul rămâne în esență poet, unda lirică prelungindu-se în fantastic, și că dimensiunea cosmică a poeziei argheziene se află în aceste poeme în proză (*Ce-ai cu mine, vântule?*). Nu este ignorat, bineînțeles, pamfletarul, în textele veninoase ale căruia "cuvântul ustură și viziunea schilodește".

ATENȚIA criticului s-a îndreptat și către "noua generație", Mircea Eliade, cu *Nuntă în cer*, Octav Șuluțiu, cu *Ambigen* și Mihail Sebastian, al cărui roman *Accidentul* mi se pare supraevaluat. Privirea lui a ținut și mai încoace, semnaland pe tinerii de atunci Sorana Gurian și mai ales pe Radu Tudoran despre care spunea: "Suntem în fața unui romancier deosebit de original și a unui glorios început de carieră".

Poate niciodată nu a scris Vladimir Streinu cu mai mare entuziasm ca despre Povestirile lui V. Voiculescu, în paginile cărora se bucură să remarce că "delirul cromatic se împerechează cu explozia de viață". Superlativul se succedă într-un fel de crescendo: "*Sezon mort* este astfel o capodoperă a prozei românești narative și chiar a prozei narative universale". De asemeni, *Pescarul Amin*, *Loștrita*, *Ciorbă de bolovan*, *Căprioara din vis*. Lor "nu le lipsește... decât o bună traducere

re în limbile de mare circulație". Criticul îl prețuia pe bună dreptate pe scriitorul care "a dat povestirii românești o altă vârstă".

Vladimir Streinu a elogiat pe cei mai de seamă prozatori sau cel puțin remarcabili, dar a știut să și critice (în sensul de a obiecta) și chiar să respingă. Lui Ionel Teodoreanu îi reproșă lirismul de album (*Fundacul Varlaamului*), cu oricâte menajamente, maestrului său E. Lovinescu, deficiența analizei psihologice și caracterul livresc din romanele *Mite* și *Balauca* și chiar multe scene artificiale, "de placaj". *Eros în mănăstire* de Damian Stănoiu reprezintă o greșală grosolană contra gustului, Ion Iovescu, numit în mod exagerat "un Creangă al Munteniei" de către mentorul "Sburătorului", nu era decât autorul "unei compunerii pur și simplu penibile." Și lista se mai poate prelungi.

Multe articole din această cuprinzătoare ediție, alcătuită de George Muntean, sunt reproduse din cele cinci volume de *Pagini de critică literară*, primele două apărute în timpul vieții autorului, celelalte postume, sub îngrijirea aceluiași devotat editor. Au fost incluse în sumar și recenzii sau mici articole ocazionale, adunate din presă. Aș fi simțit nevoia să fie menționată la fiecare data apariției, pentru că în felul acesta, ne vine mai greu să fixăm, istoric vorbind, prioritatea sau concomitența în epocă a unor importante idei ale criticului. Dar și așa, ediția lui George Muntean este utilă, readucând în circulație mai complet pe Vladimir Streinu, în calitatea lui de comentator deopotrivă de avizat al prozei românești.

Al. Săndulescu

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

Joi, 8 aprilie, de la ora 15:00,
O samă de cuvinte. Essentialia.

Sărbătoarea cea mare a creștinilor.
Identitatea spirituală românească prin
cuvintele ei fundamentale:
"Paști", "Înviere".

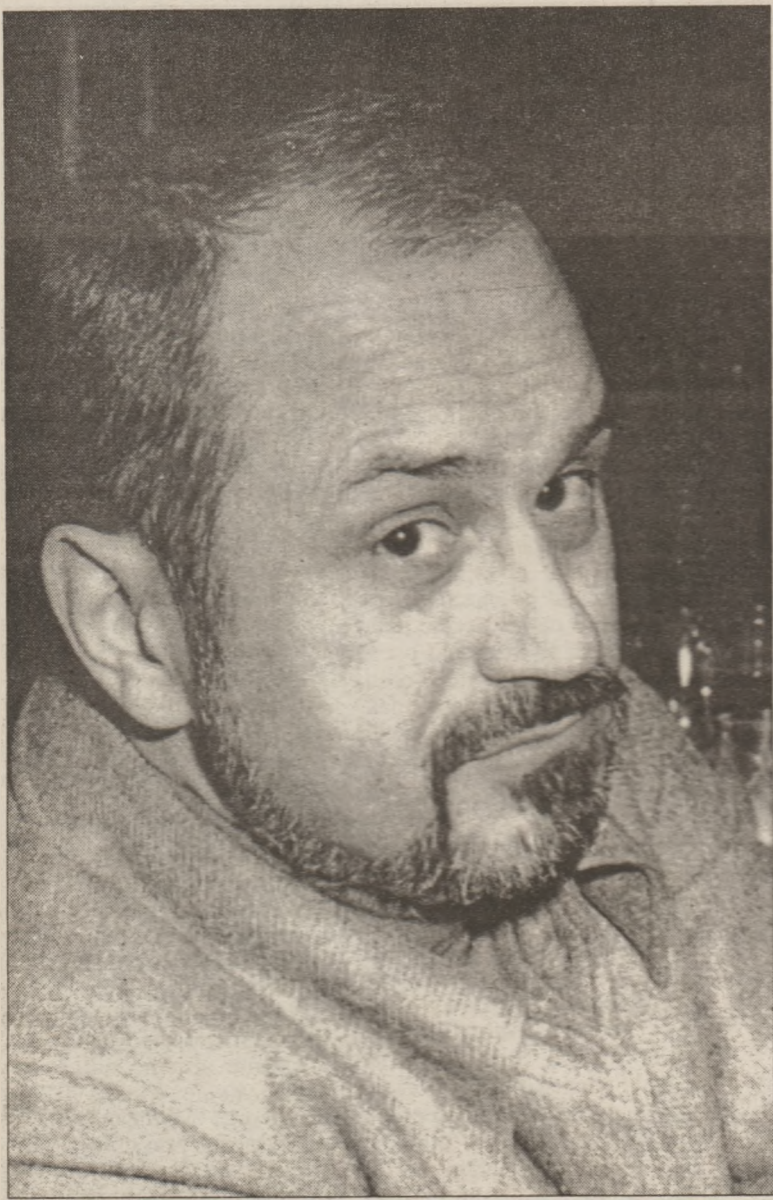
Invitați:

I.P.S. Bartolomeu Anania,
acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga,
cercet. șt. Domnița Tomescu.

Realizator

Oana Georgiana Enăchescu

	MHz	kHz
Arad	106,8	
București	104,1	603
Bacău	103,1	
Baia Mare	100,1	
Brașov	105	
Constanța		1314
Craiova	101,1	
Deva	105	
Focșani	102,8	
Iasi	103,1	
Oradea	96,1	
P. Neamț	103,1	
Ploiești	104,1	603
Rm. Vâlcea	102,5	
Satu Mare	96,1	
Sibiu	66,44	1404
Suceava	101,6	
Tg. Jiu	89,5	
Tulcea	105,4	1530
Zalău	105	

- *Ultima dumneavoastră carte («Un tigru de hirtie. Eu Nica și Securitatea», Editura ALLFA, 2003) ar fi trebuit, în condiții normale, să «stîmbească valuri» în spațiul cultural românesc, în primul rînd prin dezvăluirile de multe ori șocante pe care le faceți în ea. Cum vă explicați lipsa de reacție a intelectualilor români?*

- Nu am avut prea multe speranțe ca intelectualii români să aibă o reacție spontană după apariția cărții. Pentru a preveni această situație, am scris pe co-perta a patra: «Nu-mi este străină intenția de a relansa o dezbatere asupra analizei critice a tradiției, a trecutului, a memoriei, căinței și iertării și după aceea a uitării.» Dezbaterea n-a avut loc și s-au scris puține articole, printre care H.-R. Patapievici, Alex. Ștefănescu... am primit mai multe scrisori și mesaje prin e-mail. În schimb, la Paris, am fost invitat la «Casa românească», la «INALCO – Paris III», (prof. Chaterine Durandin) și la «ACF, Université Sorbonne, Paris IV» pentru a vorbi despre *Un tigru de hirtie*. Se pare că francezii sînt mai interesați de această carte decît... cei din țară.

De obicei nu trimit cărțile criticilor pentru a elimina insinuaarea că aș dori să scrie despre ele. Nu am intervenit nici o dată pentru a obține o critică favorabilă sau să primesc un premiu. De data aceasta, am sugerat unei reviste să invite cîțiva critici pentru a avea o dezbatere pe tema *Scriitorul și dosarul de securitate*. Mi s-a dat o sumedenie de răspunsuri dar am înțeles că refuză sugestia mea. Nu avem capacitatea de mobilizare și de solidaritate pentru formarea unui curent

de opinie și declanșarea unei mișcări care să coaguleze energiile societății civile. Cazurile izolate pot fi ușor ignorate și îndepărtate. Puterea se folosește cu abilitate de această «incapacitate de reacție la un stimul exterior»...

Mi-a reținut atenția sintagma Dv.: «condiții normale». Este frecvență folosirea cuvintelor: «normal, normalitate, anormalitate»... Dar dacă am privi în urmă trecutul nostru mai îndepărtat și în special trecutul apropiat (14 ani după evenimentele din decembrie '89), nu cumva ar trebui... să acceptăm (cu tot regretul) că această anormalitate este chiar... normalitatea noastră? Nu cumva în «anormalitate» se ascunde un diagnostic, dar și nevoia de a găsi o scuză printr-o lipsă de luciditate critică și responsabilitate? Sigur, s-ar putea afirma că 14 ani sînt foarte puțini în desfășurarea istoriei, dar... poate ar fi trebuit să apară acele semne de... normalitate care se lasă așteptate. Un intelectual nu are nevoie să treacă un deceniu pentru a înțelege și a lua o atitudine critică și de protest în raport cu un eveniment istoric. Karl Jaspers a scris *Culpabilitatea germană* în 1946, adică numai după un an de la terminarea războiului. De aceeași părere este și Paul Ricoeur în *Le Juste*. Noi nu știm nici pînă acum cîți oameni au trecut prin închisorile comuniste timp de cincizeci de ani. Și încă nu s-au dezvăluit multe «enigme»... S-ar putea spune că un intelectual nu are puterea de a decide și schimba cursul istoriei. Dar este în puterea lui să declanșeze și să orienteze o dezbatere asupra anumitor subiecte; să creeze și orienteze opinia publi-

că. În cazul menționat – apariția cărții *Un tigru de hirtie* – nimeni nu i-ar fi împiedicat să dezbata pe larg un fenomen istoric și social care s-a numit: «Securitatea». Cartea ar fi fost numai un punct de plecare pentru o analiză a dosarelor informatorilor dar și a întregului sistem care a folosit violența despotică ca formă de guvernare. Dar... n-a fost să fie. Sau, mai bine zis... nu s-a vrut să fie...

Pentru a răspunde cît mai exact la întrebarea Dv. sînt nevoit să fac apel la ceea ce am scris în carte la pagina 49: «*În subconștientul și conștientul nostru colectiv (sînt și excepții) nu se ascunde o cultură a memoriei și sîntem tentați spre uitare, supra-viețuire («l'art de survivre»), compromis, duplicitate și complicitate. Și în special sîntem tentați spre continuitate spre deosebire de principiul individuației.*»

Deci, preocupările noastre sînt dirijate către un prezent materialist și pragmatic din care vrem să extragem cît mai multe foloase imediate: «Să ne îmbogățim!» Nu avem o cultură a trecutului, a tradiției, a memoriei (a dreptului, a justiției, a obligației de a nu uita) și a responsabilității pentru că sîntem lipsiți de rigoare, respect pentru lege și datorie etică. Nu generalizez, sînt și excepții...

Am fost deseori întrebare de ce am cerut și citit dosarul și de ce mă întorc în universul damnat al trecutului. Am răspuns: «Vreau să știu cînd, unde și alături de cine am trăit». Este semnificativă lipsa de interes în cercetarea dosarelor la CNSAS. Pînă acum au fost înregistrate 5-6000 de cereri. Iată! Intelectualii și colegii de trecut și își manifestă fatîș starea de «împotrivire și inconfort sufletesc» care ar provoca o lectură dosarului și implicit... a cărții mele.

Încilciți ca șerpîi într-un sac... - *De ce v-ați subintitulat volumul «Eseu»? Ce îl apropie și ce îl îndepărtează de eseistică? Care sînt ponderea și importanța documentului, respectiv a rememora-rii în cadrul cărții.*

- Eseu, pentru că nu m-am limitat numai la analiza documentelor găsite în dosar. Am încercat să fac un studiu asupra unor teme mai complexe, cum ar fi: «Istoria Securității» (unde și cînd s-a născut acest Rău care a marcat definitiv Secolul XX), sistemul polițienesc instaurat timp de 50 de ani, unitățile militare și mijloacele tehnice, lista ofițerilor de securitate, activitatea Uniunii Scriitorilor, Cinematografiei, Editurile, Cenzura... răspunsurile la criticile aduse de Petre Roman, Pavel Câmpeanu și William Totok etc. M-am oprit la documentele din dosar (800 de pagini) pentru a înțelege mecanismul (organizarea) pus în func-

interviurile "R"

Bujor Nedelcovici:

„Încilciți ca șerpîi ca să se

țiune pentru urmărirea și oprirea fiecărui cetățean. Nu a lipsit nici capitolul memoriei care au fost provocate de paginile și «personajele» găsite în dosar. Tot timpul cît am scris cartea am avut în față dublul meu, «Nica» (numele de cod) pe care îl priveam ca într-o oglindă. M-am străduit să sparg oglinda și să află ce se ascundea în spatele ei și în cavernele întunecate în care erau așezați sute de mii de cetățeni nevinovați și care se aflau «în zona gloanțelor în ceață», cum era de părere Ernst Jünger. H. -R. Patapievici spunea cu ocazia prezentării cărții la Tîrgul de carte Gaudeamus: *Întrebarea pe care și-a pus-o Bujor Nedelcovici este: Ce tip de mutație a conștiinței morale și a mentalului, a intelectului uman stă la originea posibilității atitudinii pe care Securitatea a avut-o față de noi?».*

Lectura dosarului mi-a provocat o ruptură a inteligibilității, o fisură în spațiul și timpul trăit, o nouă închidere-deschidere în viața pe care o consideram protejată - după ce am depășit mai multe probe de rezistență - de mari șocuri și bulversări.

Poporul român a suferit o mutație profundă (istorică, socială, mentală, comportamentală și de psihologie de masă) a căror urme le putem constata și în prezent. De ce să ne mirăm de situația actuală a României? Noi nu ne-am asumat critic și cu răspundere «trecutul care nu vrea... să mai treacă». Oare nu cumva trăim cu un cadavru ascuns într-un dulap și cîndva, cînd vom deschide ușa, o să ne trezim cu cadavru în brațe?

- *Între 1985-1987 erați urmărit peste tot (atît în București cît și în țară), vă erau ascultate convorbirile telefonice, corespondența era interceptată și, nu în ultimul rînd, printre cunoștințe și prieteni erau informatori care raportau orice mișcare. Cum vă explicați această impresionantă desfășurare de forțe pentru un simplu scriitor? Și nu erați singurul scriitor în această situație...*

- Cine controlează cunoaște, cine poate să intervină, cine intervine poate evita un rău social. Eu eram «un pericol potențial» deoarece eram suspectat pentru «activități dușmănoase societății», «tulburător al ordinii publice», «discuții și activități ostile statului și politicii partidului». În cei 18 ani de urmărire au fost folosite nenumărate unități militare

din țară și străinătate (am identificat 39 de generali, căpitani, locotenenți, dar majoritatea sînt născuți în România, dar au devenit indescifrabil: anexa 4 din *Un tigru de hirtie*, au fost folosiți 2 de informatori etc. Securitatea prin mijloacele de informare care le deținea (umane și tehnice), intervenea în viața mea publică; interdicția de a publica anumite cărți, interzicerea de a primi un pașaport pentru a participa la un congres în Occident, blocarea criticilor sau protestelor publice etc. Dar Securitatea intervenea și în viața personală: trarea unor informatori pentru schimbarea anumite decizii în familie, confiscarea la vamă a unor scrisori trimise prin anumiți prieteni, dezinformarea și lansarea de zvonuri false pentru a mă compromite (aș fi făcut «tot tapajul în jurul meu pentru că eram cunoscut la Securitate») etc. etc.

S-a spus că Securitatea nu cunoștea prea bine situația fiecărui individ și suspiciunea se baza prin frica generalizată și că «frica de frică». Ei bine, în cazul meu, știau cele mai mici amănunte (voiam să vind o combina metalică pentru că nu mai aveam bani) și chiar ce vorbeam în intimitate cu o femeie pe care o iubeam...

- *Mărturișiți că ați reușit să identificați cîțiva dintre informatorii care în acei ani, dar, cu o singură excepție (Vasile Băran), refuzau să le deconspirați numele pentru a nu fi cel care «aruncă piatra» (în accepția biblică, desigur); totuși, unii dintre ei pot fi ușor recunoscuți. Printre ei, un caz special este I. M. care apare în dosarul sub numele de cod Mirel și Derin, critic și publicist pe care l-a considerat prieten timp de 34 de ani. Care au fost relațiile între dvs. după apariția acestui volum? I-a trimis cartea? Dacă da, cum a reacționat?*

- Am scris volumul *Un tigru de hirtie* fără a avea intenția de a mă erija într-un judecător care aparține unui «tribunal al istoriei sau un tribunal al moralei». M-am vrut să dau lecții de civism și de etică nimănui, să diabolizez pe cineva, nici să excomunic eretic sau să fiu un gardian al templului care deține cunoștințe superioare. Nu a fost în intenția mea de a emite judecăți de valoare sau de a condamna pe cineva – *ad hominem* – nici chiar pe informatori. Știam că au fost oameni condiționați, șantajați, speriați, supuși

„Aniei literare”

„Într-un sac”

nor presiuni morale, sociale ori a fost ispitit pentru obținerea unor interese materiale. Și în special, le cultiva orgoliul! Ținând cont de toate acestea, nu mi-a fost teamă că voi fi considerat în nou «Un jdanovist la Paris» (după Vianu) sau «un procuror al Uniunii române», cum m-a numit un scriitor, ori «un justițiar»...

Principalul meu obiectiv a fost să «înteleg unde, când și între cine am trăit» și în special să analizez mijloacele prin care s-a exercitat opresiunea (aneantizarea) unei societăți și a fiecărui individ, adică instituția care s-a numit: SECURITATEA.

Mi s-a reproșat de mai multe ori de ce nu am dat publicității numele informatorilor pe care i-am identificat. «Cum? Nu vrei să știi și noi?» m-au întrebat ei. «Dar tu ți-ai cerut dosarul?» am replicat eu. «Aaa! Nu! Nu vreau să-mi stric zilele și nopțile!» Ieși, scoate castanele din foc cu tine...
Sa revin la întrebarea Dv. prioritară la informatorul I. M. înainte de a publica volumul i-am făcut o vizită și i-am arătat paginile din dosar cu numele lui. Mi-a răspuns: «Nu știu». După aceea am avut o lungă corespondență, iar după ce a fost publicat volumul i-am trimis un răspuns. A urmat un nou schimb de scrisori în care s-a vorbit cu îndrăzneală. Înainte de a da publicității un articol în care vorbiam despre el, i l-am trimis și, din cele din urmă, mi-a cerut o înțelegere în care am avut o lungă și deschisă convorbire. Nu pot să spun decât atât: a fost un om condiționat, chiar dacă...

De curând, am terminat un scenariu inspirat din romanul *Divineja unui miracol* în care am scris o frază din care am aflat că a gîndeam și cînd am scris această carte în 1987: «În curaj se ascunde puțină furie, puțină vanitate și chiar o competiție și o afirmare egoistă. Mi-e teamă de marte și de victime. Pentru a învinge îți trebuie curaj... dar mai este nevoie de încă ceva: de încredere superioară nevoii de a învinge adversarul. Altfel începi să mergi cu agresorul...».

În cazul informatorului I. M. am găsit necesar să am «o încredere superioară», chiar dacă știu că nu a fost un prieten fidel, așa cum l-am considerat timp de 34 ani...
- Care erau relațiile dintre tu și puterea în acea perioadă?

rioasă?

- Înainte de '89 situația era mai clară. «Ei» erau de o parte și «noi» de cealaltă parte. Apele erau împărțite. Abia acum aflu că printre «noi» erau mulți informatori care făceau ca unele dintre acțiunile noastre (protestele scrise, cuvîntări în cadrul Consiliului Uniunii Scriitorilor, refuzul de a accepta propunerile cenzurii, trimiterea unor cărți în Occident, scrisorile trimise la Europa liberă) să fie cunoscute și contrarcarate de «ei». Acum am aflat despre acei eroi și disidenți despre care atunci nu știam nimic (cum spune Dorin Tudoran) și care își arogă dreptul de a fi «victime ale comunismului». Trăim o inflație a imposturii și o perversiune a imposturilor... Tirfa a fost machiată, a ieșit în oraș și a luat chipul adevărului...

Sistemul actual a reușit să facă un amalgam pervers și o confuzie ipocrită încît este dificil să ai o opinie care să reprezinte garanția unei realități obiective. Azi aflu că X a fost informator, iar mâine că a fost un om cinstit...

S-au scris mai multe cărți despre acea perioadă dar cred că mai sînt încă multe aspecte care nu au fost elucidate. Comunismul a fost un fenomen socio-istoric care a marcat secolul al XX-lea și care abia acum a început să fie cercetat. Claude Lefort a scris *La Complication* și consideră că în viitor comunismul va trebui analizat din punct de vedere fenomenologic. Încă mai persistă o reținere în afirmarea că genocidul nazist și cel comunist nu poate fi comparat, chiar dacă nu există identitate între cele două evenimente istorice. Există o «conspirație a tăcerii» în Occident (cine are interes?!). Și în țările din Est privitor la responsabilitatea celor care s-au făcut vinovați de fapte penale, torturi și crime. Oare se poate realiza o «Europă comună» ignorînd pe cei vinovați de «crime împotriva umanității» și care vor fi invitați la aceeași... «masă comună»?

- Ai publicat acum cîțiva ani un Jurnal infidel - două volume - ediția din 1998 și ediția din 2003. Poate fi considerată noua dv. apariție editorială un «Jurnal fidel»?

- Amintirile evocate în carte s-au limitat numai la paginile din dosar care mi-au provocat o întoarcere în trecut. Privitor la acele evocări... se poate spune că este un «Jurnal fidel». De exem-

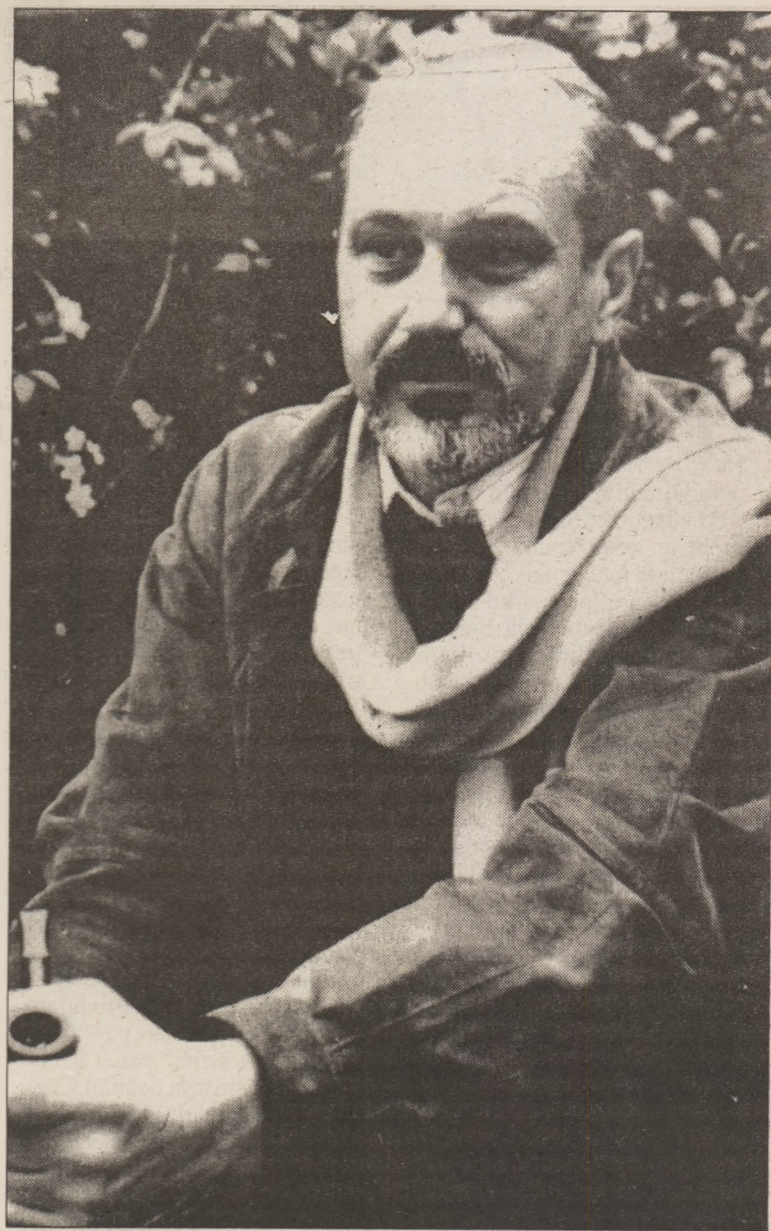
plu, împrejurările arestării și condamnării tatălui meu, a raporturilor pe care le-am avut cu editurile, revistele, cinematografia, cenzura, informatorii... Am o memorie afectivă destul de fidelă și cred că din acest punct de vedere *Un tigru de hîrtie* poate fi considerat... «Jurnal fidel»...

- Am asemuit volumul dv. cu un proces al comunismului la scară redusă. Credeți că s-ar putea vorbi vreodată cu adevărat de un «Proces al comunismului», măcar pe plan național?

- Mai întîi citeva precizări. Prin 1990, ministrul Justiției, Mircea Ionescu-Quintus (CNSAS a dovedit cu probe că era informator) a promis un «proces al comunismului». Aceeași atitudine a avut-o și Petre Roman. Din toate aceste promisiuni nu s-a ales nimic și s-a dovedit că era... «praf aruncat în ochii opiniei publice». De la început greșeala se ascundea în formulare și în ipocrizia promisiunii. Nu se poate face un proces al comunismului care a fost o ideologie marxist-totalitară. Se poate intenta un proces unui/unor vinovați penal, social sau moral pentru «crime împotriva umanității» care nu sînt prescriptibile. La Nürnberg sau la Tokio nu au fost procese nazismului sau ale militarismului nipon, ci a unor responsabili care se făceau vinovați de crime de război sau crime împotriva umanității. Nici una din guvernările care s-au perindat din 1990 și pînă în 1994 nu a vrut să traducă în justiție miniștri de interne, comandanți de închisori, comandanți de lagăre, anchetatorii penali care se făceau vinovați de torturi, crime etc. Acum, mi se pare dificil de realizat... Mulți dintre ei au dispărut (Drăghici a fugit «cu voie» în Ungaria, Nicolski a murit) sau se află din nou la putere transformați în oameni de afaceri.

Există o amnezie voluntară. Oamenii vor să uite poate este firesc, dar există și o amnezie involuntară dirijată și manipulată de putere. «Din trecut să facem tabula rasa!» Nu cumva așa se cînta în *Internațională*? Orice ai face, chiar dacă îți dai foc, este greu să miști opinia publică românească. Cine își mai amintește de studentul Liviu Babeș care și-a dat foc pe pista de ski de la Brașov? Judecătorul militar care l-a condamnat pe tatăl meu la opt ani închisoare, Gheorghe Șerbănescu, a fost ridicat în gradul de general pe timpul cînd M. Ionescu-Quintus era ministru de Justiție. Vasile Ciolpan, comandantul închisorii de la Sighet, a fost de două ori înaintat în grad și era să fie decorat... pentru merite în munca depusă. Iată cum sînt răsplătiți cei care au servit terorismul de stat pe timpul comunismului...

Privitor la afirmația dv. că «volumul ar fi un proces al comunismului»

comunismului la scară redusă se întîlnește cu ideea formulată de Alex. Ștefănescu în *România literară*: «Strădania de a face de unul singur procesul comunismului, sub o ploaie de insulte, răsete batjocoritoare și amenințări este mai evidentă în *Tigrul de hîrtie*. Remarcile sînt flatante. Am adoptat poziția «ereticului neîmblînzit» și am fost alături de iconoclaștii și revoltații solitari. Vremea donquijotismului a fost depășită, este nevoie de «revolta maselor» cum era de părere Jose Ortega Y Grasset.

Rezistența și revolta intelectualilor disidenți pînă în 1990 a fost individuală și nu s-a întîlnit cu revolta muncitorilor din Valea Jiului sau de la Brașov. Un proces al comunismului la scară redusă și personală nu are șansa decît a unui strigăt în deșert... poate strigătul e mut, iar deșertul a dispărut. Nu avem reacția spontană de solidaritate în vederea unui interes comun care ar putea să declanșeze o mișcare de idei și o transformare a opiniei publice. Acum, după ce au trecut 14 ani, un proces al celor vinovați penal nu are prea multe șanse. Este exact ceea ce a dorit puterea actuală... Se crede că «noaptea generalilor» a luat sfîrșit! Din contra... Ioan Talpeș, Grigore Ureche, Priboi... sînt numai virfurile ghețurilor care plutesc în apele limpezi ale prezentului. Dar cei despre care încă nu am aflat nimic? Așa că, cine să-i mai acuze și să le facă un proces?

- Aveți de gînd să continuați demersul din această carte într-un volum și, implicit, să aduceți noi documente în propriul proces al comunismului?

- Nu! Mă opresc aici... Am renunțat să mai invit intelectuali francezi în România (în cadrul «Asociației Euro-Culture») pentru a dezbate probleme cum ar fi trecutul, memoria, justiția... Paul Ricoeur a vorbit despre *Justiție și răzbunare* și a fost invitat la T.V. de N. Manolescu. Am renunțat să mai scriu cărți cu teme istorice, politice, sociale... Am renunțat să mai public articole în presă... Există un timp pentru... «plîns și un alt timp pentru ris». Sau: «Nu plînge, nu rîde, înțelege», cum era de părere Spinoza. Am încercat să înțeleg, atîta tot... Consider că mi-am sacrificat o bună parte din viață acestor probleme și că nu pot să rămîn ținut ca un fluture dintr-o colecție, chiar și colecția ținută de Ernst Jünger. Am și alte proiecte care mă preocupă de mult timp (filosofia, teologia... bucuria vieții simple, «l'art de la joie») și care mă vor ajuta să înțeleg fenomenele la alte dimensiuni decît cele ale evenimentului istoric circumstanțial. Înainte eram de părere că ceea ce nu mă ucide mă face mai puternic, acum cred că ceea ce mă ucide mă face neînchipuit de puternic. Sînt fericit că nu m-am aflat în zona gloanțelor în ceață și mi-am depus mărturia. Rămîn totuși... un «spectator angajat», cum spunea Raymond Aron. Predau ștafeta oricărui binevoitor și sînt convins că printre tineri se vor găsi mulți care se vor pune în slujba adevărului istoric și al datoriei de a nu uita...

Nu cumva este o nouă iluzie?

Interviu realizat de
Mircea Fulger

MAI BINE mai târziu decât niciodată" e o formulă liniștitoare, atunci când nu poți recupera în nici un fel o întârziere. Și francezul crede la fel când spune: "Il vaut mieux tard que jamais". Urmărită de neșansă, poema lui Budai-Deleanu nu numai că n-a fost tradusă mai demult într-o limbă europeană, dar n-a fost cunoscută nici mediului literar românesc, decât la trei sferturi de secol după ce a fost scrisă. Salvarea a venit de la Gh. Asachi, care, în 1868, după ce a încheiat un act notarial la Lemberg, împreună cu nepoții scriitorului (Titus și Wanda), a cumpărat, cu 400 de galbeni lada cu manuscrisele bunicului lor, scriitorul Ion Budai-Deleanu. Așa se explică și tipărirea *Tiganiadei*, în câteva numere din "Buciumul român", la Iași, între 1876-1877. Mai spune ceva în plus amănuntul că Asachi era cavaler de Malta, iar Budai-Deleanu, împreună cu frații Balș și alți intelectuali poloni aflați la Lemberg (Lwowul polonez din Galiția), făceau și ei parte dintr-o confrerie masonică și conspirau împotriva presiunilor imperiale (austro-ungare și ruse) asupra țărilor mici. Ideea e figurată alegoric și în *Tiganiada*. Lectura, însă, trebuie făcută în cheia operei, fără să fim seduși de umorul ei.

Toată literatura eroicomică europeană, chiar și de valoare cu totul minoră, intră în sinteza făcută de Ulrich Broich (*Studii asupra eposului comic*, Tübingen, 1968), numai *Tiganiada* lipsește, deși e o operă subtilă, spiritual-aluzivă la lumea tulburată a Europei de la finele veacului luminilor. Comparativ considerând-o, credem că e cea mai importantă dintre poemele genului eroicomic scris în Polonia, Ungaria sau Cehia. Vina absenței cărții lui Deleanu o purtăm noi și nu istoricul literar german. Pentru că în jocul literar-aluziv nu e vorba numai de români, am fi fost obligați să trimitem această operă spre Europa, măcar prin studii în limbi de circulație. Nici nu s-a vorbit suficient de mult despre perenitatea ideilor, la fel de actuale la 1900, ca și în 2000. *Tiganiada* este ultima și cea mai cuprinzătoare producție a seriei și de aceea poartă în sine disoluția genului pe care îl epuizează. Iar în fondul de idei, această operă reprezintă autodiscreditația ironică a ideologiei luminilor, comisă de un sceptic care a crezut în ea. Ironia îl vindecă de eșec. Doar o lectură grăbită, influențată de clișeele exegetelor prea vechi, poate identifica în elementul alegorizat numai lumea românească a timpului. Ea e doar una între altele, cel puțin din răsăritul Europei, dar nu e

numai atât. Am făcut interpretarea aceasta, crezută a fi corectă, după o lectură repetată, și am comunicat-o într-o scurtă prezentare a scriitorului apărută în *Patrimoine littéraire européen* (Gestation du romantisme), Tom X, Namure-Bruxelles, 1998. Prezentarea e urmată de prima traducere în franceză a unor fragmente din *Tiganiada*, făcută de doamna Maria Pavel. S-a inclus acolo și bibliografia critică fundamentală despre scriitor. Textul însuși, dimpreună cu cei care îl comentează în infrapagină, mai precis, comentatorii erudiți (Mitră Perea și Erudiții, figuri complementare) ne conving asupra semnificației general-umane, chiar în debutul Cântecului XI. Poetul, se spune, are în vedere "neamul omenesc", cecitatea celor asupriți și nebulnia universală. Încât reducționismul la o singură comunitate națională mutilează înțelesul universal al operei.

MAI MULT, scrisă la sfârșitul epocii luminilor, când se vedește eșecul marilor idei doctrinare, privind fericirea egalitară a oamenilor, organizația cea mai bună dintre formele statale, *Tiganiada* ni se relevă ca literatură antiutopică. Într-o formă sau alta, direct sau mascat în alegorie, ideile doctrinare sunt parodiate, pentru că realitatea ori nu le-a primit, ori le-a ruinat. Tratatate ironic, idealurile umanitare, prea exaltate, sunt spulberate în aventura ridicolă a mulțimii.

În fine, acum avem traducerea integrală, în versuri franceze. Inițiativa, mai mult decât laudabilă, intrucât face un imens serviciu literaturii române, aparține domnului Valeriu Rusu, profesor de română la Aix-en-Provence. Este o ediție bilingvă, româno-franceză, de aceea utilă, deopotrivă, specialiștilor și cititorilor obișnuiți. Titlul și subtitlul lămuritor în privința tipului de operă, "gata comentată" în subsolul paginilor, sunt întocmai traduse. Pagina de titlu este: *Tsiganiada ou Le Campement des Tsiganes. Poème héroï-comico-satirique en douze chants, de (sci!) Leonachi Dianeu. Enrichi de nombreuses notes et remarques critiques, philologiques et grammaticales, par Mitră Perea et plusieurs autres personnes. En 1812*. Ediția, format mare, a apărut în 2003, cu susținere franco-română, prin colaborarea a două edituri: Wallâda (France) și

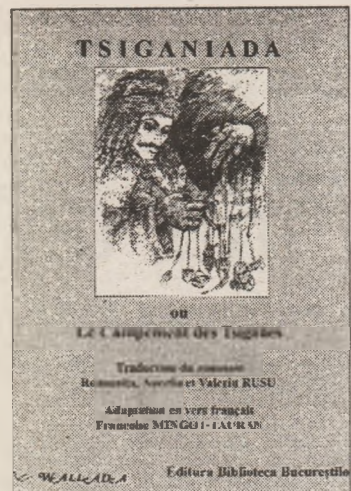
Biblioteca Bucureștilor.

Traducerea din română în franceză, într-o primă formă, liberă, a fost făcută de Romanița, Aurelia și Valeriu Rusu, fiecare cu partea specifică de contribuție marcată în "Notă asupra textului". Iar adaptarea în versuri franceze aparține chiar editoarei, Françoise Mingot-Tauran, ea însăși poetă, încurajată în această aventură de plăcerea pentru arhaisme și structurile epopeice. Tehnic vorbind, juxta este perfect realizată. Singura greșală, din cauza căreia pierde mult tocmai originalitatea jucăuș-inteligentă a autorului, este scoaterea intervențiilor comentatorilor din infrapagină (ele se citesc în replică imediată la text – aici e farmecul) și plasarea lor la sfârșitul fiecărui cântec. Astfel ele își pierd valoarea de exercițiu critic spontan, ingenios conceput pe scara largă a spiritului, de la Erudiții până la Idiotisean. Între aceste extreme sunt închipuite toate ipostazele criticii de text, într-o vreme când la noi nu exista acest tip de marginalii pentru că nici textele de referință nu fuseseră scrise. Budai-Deleanu își scrie simultan și literatura și criticile ei, imaginate cu umor. De asemenea, poate duce în eroare includerea între aceste impresii de lectură inventate de autor și atribuie unor critici cu nume sugestive, a notelor de traducător (n.t.). Era necesară și o tabelă de materii, oglindă a volumului impunător sub toate aspectele, de la prima până la ultima copertă.

Avant-propos-ul semnat de autoarea adaptării în vers francez este prudent așezat sub scutul unui motto extras dintr-o frază mai dezvoltată, a lui Roman Jakobson, privind intraductibilitatea poeziei, ceea ce justifică libertatea creatoare a traducătorului: "Seule est possible la transposition créatrice". E o formă de a preveni critica traducerii, mai ales că adaptarea este realizată în versuri și nu traducere liberă. Nu facem acum decât să semnalăm evenimentul cultural, dar critica traducerii trebuie lăsată în seama specialiștilor. Sigur, ea se pregătește. Ca să ne facă plăcere, autoarea acestui cuvânt introductiv amintește de strălucite prezențe românești la Paris, începând cu Anna de Noailles și familia princiară Bibescu, Elvira Popescu, sfârșind cu Enescu și Brâncuși. În plus, sunt numiți Ionescu-Cioran-Eliade încă și mai importanți pentru însăși cultura franceză. Într-un subsol notează și prezența lui Cantemir la Paris, nu-

mele fiindu-i înscris pe frontispiciul bisericii Saint-Geneviève, alături de Newton și Leibniz. Este mirată autoarea că francezii n-au răsplătit pe măsură imensa carieră a cărții franceze traduse în România. Cu o politețe folosită în câștig, dezavuează atitudinea franceză, neglijentă față de literaturile străine, "profesată cu orgoliul regalității sale literare europene". După ce ridică probleme legate de dificultatea traducerilor, mărturisește convingerea că transpunerea versurilor în proză e sterilizantă. De aceea își asumă riscul păstrării formei versificate. Influențată, probabil, de masca alegorică de coloratură etnică, și nu de mesajul european care privește, la urma urmei, nu numai umanitatea acelui timp, doamna Mingot-Tauran ține să ne informeze că la aceeași editură s-au publicat opere scrise de țigani francezi. Faptul e îmbucurător. Budai-Deleanu apelează la această mască exotica nu pentru că aparține acestei etnii. Prin ea figurează neputința unei umanități de a mai săvârși fapta eroică, valoare pierdută, rămasă în rama epopeilor antice și medievale. Țigani sunt paradigma oricărui popor care visează ardent la libertate și belșug, perorează excesiv, dar nu e capabil să cucească totul prin acte de curaj.

"Aventura" de adaptare a poemei, începută în 1995, a însemnat mai întâi pătrunderea în spiritul textului, iar mai apoi a fost stimulată de gândul că o ediție bilingvă asigură circulația unei opere care merită să fie cunoscută grație "geniului scriiturii". Fără să cunoască româna, autoarea adaptării în versuri lasă

să se înțeleagă, apărându-se și cu alte mari exemple, că munca i-a fost ușurată de traducerea literală, bine făcută, de profesorul Valeriu Rusu și colaboratoarele sale, între care doamna Aurelia Rusu, strălucit redactor al fostei Edituri "Minerva". Astfel, așa numita "probă a străinului" a fost trecută, condiționată și de plăcerea textului plin de idei, tratate cu umor și ironie de un scriitor novator în literatura poporului român, modern prin metalimbaj, deloc uzat de trecerea timpului. Un ultim argument de reținut, care motivează înalt-intelectual traducerea, este dorința de a pune opera la îndemâna specialiștilor în literatură comparată. Desigur, aceștia pot fi cei interesați de finele secolului luminilor și de începuturile romantismului în literatura europeană. Poema lui Ion Budai-Deleanu face probă elocventă pentru deschiderea românilor față de tot ce se întâmplă în cultura Europei. E suficient să citești cele două prefete care escortează textul *Tiganiadei*, spre a vedea că, în sinteză și în detalii, autorul se dovedește un bun cunoscător al fenomenului literar, de la antichitate până la el, cu arte poetice cu tot. Cel puțin confruntarea cu *Arta poetică* a lui Boileau atestă lecturile scriitorului român, pre-

EDITURA POLIROM

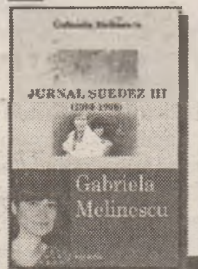
■ Gabriela Melinescu
Jurnal suedez III
(1990-1996)

■ Arto Paasilinna
Morarul care urla la lună

■ Kurt Vonnegut
Leagănul pisicii

■ Monique Borie
Antonin Artaud
Teatrul și întoarcerea la origini

www.polirom.ro

supus a fi rătăcit temporar și prin Franța și prin Italia. De nimic inhibat, el comite dintr-odată, cu hârnicie și umor, un text parodic al unui tip de operă, epopeea, nescrisă în literatura noastră, dar existentă în culturile de o mare vechime.

PREVENITOR, cu prudență învățată la școala stilului francez, domnul Valeriu Rusu își deschide ampla prefață cu precizarea că nu va întreprinde o analiză a poemei ca fond de idei și realizare estetică. Demersul introductiv insistă pe probleme de istorie și istoria culturii contextuale scrierii lui Ion Budai-Deleanu. Se mai adaugă o descripție a conținutului, sistematizată pe "cântece", conform structurii date, utilă pentru inițierea cititorului francez. În respectul rezervei poetului de a-și fi numit opera "poemă" și nu epopee, prefătorul o consideră ca atare și nu preia clișeu înclătănit și automat folosit de unii exegeți. *Tiganiada* nu e o epopee în adevăratul sens al termenului clasicizat, ci o parodie a speciei, în general și nu a unei epopei anume, cum e *Virgile travesti*, a lui Scarron. Spre a sublinia dificultățile traducerii, Valeriu Rusu invocă mărturia poetică a lui Blaga (*Stihuitorul*) de a fi tradus în limba română cântecul inimii, "îngănat suav în limba ei". Deci, traducerea versului românesc într-o altă limbă e "o traducere de gradul al doilea". Cele trei secvențe ale prefetei răspund curiozității lectorului francez de a se informa. Cea dintâi conturează personalitatea scriitorului, operele, epoca, problemele de limbă și istorie a provinciei natale, Transilvania sfârșitului de secol XVIII. Sunt implicate, totuși, numeroase trimiteri, fie și sumare, la conținutul operei literare: modele epice, idei-ecouri ale doctrinei luminilor, tratate cu luciditatea indurată a ironistului, personaje, comentarii din infra-

pagină etc.

Cât îl privește pe Vlad, *Aufklärer*-ul, cel care, după legendă, ambiționa să scoată mulțimea din starea ei de minorat, i se dă în poemă semnificația personajului de contrast, o paradigmă. În raport cu faptele lui, detaliate narativ în registru grav, se relevă eroicomicul unei umanități instinctuale, ridicolă prin pretenții, incapabilă de acțiune ordonată, inconștientă, manipulată de forțe supramundane care figurează puteri politice contemporane. Când își încredințează destinul, succesiv, unui alt și alt conducător, mulțimea întărește legea universală, veche și nouă totodată, dezvoltată de Dostoevski în paginile despre Marele Inchizitor. Ultima sextină nu mai este ironică. E vizată direct realitatea crudă: murmurul mulțimii, în *crescendo*, devine rugă către noul conducător, cerându-i să fie dusă oriincotro, dar numai să fie dusă. De aici și fraza sintetică a lui Valeriu Rusu, între altele și despre actualitatea ideilor: "Par toutes ces connotations littéraires, culturelles, politiques, nationales, le poème *Tiganiada* de Ion Budai-Deleanu est d'une beauté artistique et d'une actualité idéologique surprenantes, même pour le lecteur exigeant de notre époque". Gânditorul Budai-Deleanu îl întrece pe istoricul și lingvistul din el, despre care se vorbește pe larg în prefață.

Ar putea să pară gratuită speranța că traducerea *Tiganiadei* în franceză, abia acum, ar mai putea recupera ceva din semnificația unei opere scrise acum două secole, dacă ideile scriitorului privind discrepanța între visurile umanității și neputința împlinirii lor n-ar fi atât de pregnant actuale. Pentru această valoare pledează măsurat prefăta și tot fondul actual de gândire motivează cu asupra de măsură prezenta traducere.

Elvira Sorohan

Istorie literară

Octoihul de la Păuliș (1530)

INVESTIGAREA unor momente de referință din trecutul nostru cultural, capata noi valențe de conștiință, întrucât este circumscrisă obiectivelor ce și le-a propus demersul nostru despre Coresi și tipărirea sa.

Diaconul Coresi (1519?-1581) este originar din Târgoviște și și-a făcut ucenicia la Tipografia lui Dimitrie Liubavici. În 1557 el a tipărit un Triod Penticostar slavonesc. În același an, a fost invitat de autorități, la Brașov, ca maistru tipograf, să tipărească, cu literă chirilică, unele cărți.

Tipărirea cărților de către Coresi a constituit un mijloc potrivit de răspândire a acestora. Cea dintâi carte tipărită de el, la Brașov, împreună cu logofătul Oprea, al cărui ucenic fusese, este Micul Octoih, la 1557.

Din 1559, el se va stabili pentru mai multă vreme la Brașov și va tipări mai multe cărți românești, slavone și slavoromâne.

Cercetările întreprinse, cu câțiva timp în urmă, la Muzeul primei școli românești din Șcheii Brașovului, ne-au dat posibilitatea să aflăm – prin amabilitatea domnului director al acestei instituții – unele dovezi interesante în legătură cu activitatea tipografică a lui Coresi. În acest sens, am reținut descoperirea Octoihului din 1530, manuscris slavon ce cuprinde 209 file, 28,5 x 20 cm, 28 rânduri/pagină, executat de Nicola, diac la Păuliș pe Mureș,

județul Arad. (Localitatea Păuliș se află pe șoseaua Arad-Deva, la 25 de km de Arad).

Autorul manuscrisului precizează:

"S-a trudit cu această scrisoare preapăcătosul Nicola diac, fiul popei Nicola din țara Srenului, din localitatea Nera-din. S-a terminat această carte în anul 7038 (1530), luna mai, 28, în localitatea Păuliș, la porunca popei Mircea... Această carte este a Mănăstirii Ostrov..."

Urmează, pe aceeași pagină, criptograma autorului, care, în traducere, este următoarea: "Nicola diac am scris această carte".

De la Păuliș, acest manu-

scris trece în posesia Mănăstirii Ostrov (Călimănești), de unde este adus în Șcheii Brașovului, cu siguranță înainte de 1562, de către (probabil!) popa Toma, fostul copil de casă al banului Craiovei, cunoscut colaborator al lui Coresi.

În 1574 și 1575, Coresi a tipărit singur, din porunca lui Alexandru Vodă al Țării Românești (1568-1577) și a mitropolitului Eftimie, Octoihul Mare în două volume, fără să se

menționeze locul tipăririi.

Se presupune că acest Octoih ar fi o reproducere a celui tipărit de Macarie, la Târgoviște, în 1510. De asemenea, că ar avea legături și cu Octoihul lui Bojidar Vukovici, tipărit la Veneția, în 1537.

Dar, cercetând cu minuțiozitate Octoihul din 1530, scris de Nicola din Păuliș și Octoihul Mare, tipărit de Coresi în 1574 și 1575, se constată o mare asemănare între cele două documente, reieșită, în primul rând, din identitatea conținutului lor. Apoi, manuscrisul a fost corectat ulterior de un copist din redacție, iar corectura e preluată și de Coresi în tipar. Elementele de grafie, ornamentare și folosire a literelor roșii sunt la fel, atât în manuscris, cât și în exemplarul tipărit.

Toate aceste considerente au dus la concluzia firească ce stabilește că Octoihul Mare al lui Coresi, nu numai că a fost tipărit la Brașov (având și hârtie cu filigran brașovean – coroa-na), dar că a avut, cu certitudine, drept izvor pentru tipărire, Octoihul de la Păuliș, din 1530.

În lumina acestor repere ale valorificării moștenirii noastre culturale, cercetarea istoriei tipăriturilor coresiene, pune în evidență mai pregnant personalitatea acestui adevărat ctitor de cultură, făcând din Coresi un reprezentant de seamă al umanismului românesc, care a "instituționalizat actul de cultură" (Traian Vedinaș, Coresi, Ed. Albatros, București, 1985, p. 178).

Julian Negrilă

Ți-e sete
de cultură?
Bravo!

Te aștept la
cafeneaua literară

marți, miercuri, joi, vineri: 10³⁰ - 18³⁰
băutura - discount 25%
cărțile - gratis

la parter, în expoziția dedicată artelor vizuale.

MIERCURI, 7 aprilie
Muzică barocă în culori de Paște
Anca Vasile - vioară
Marta Sandu - soprană
Raluca Enca - clavicin

JOI, 8 aprilie
Teatru: Sex, drugs, rock and roll
cu Florin Piersic Jr.
adaptare după Eric Bogosian

Clubul Prometheus
vă dorește
Paște fericit!

MARȚI-JOI 19⁰⁰-21⁰⁰ discount 25%

20⁰⁰

20⁰⁰

**CLUBUL
PROMETHEUS**

FUNDATIA ANONIMUL

Strada Ștefan cel Mare nr. 11, etaj 4, Brașov
numărul de telefon: 336.66.58; 336.66.78

ochiul magic

Îmbujorarea genului epistolar

MĂ SIMT îndatorat față de mărinimia unei sensibile cititoare. Mi-a trimis acum doi ani o scrisoare acasă. Mă ruga să-i explic, observând că sînt un mare cititor, cum îmi procur cărțile și, dacă le cumpăr, cum le depozitez. Mai am loc de ele în cameră? Nu mă sufocă? Nu mă strivesc sub teancurile din ce în ce mai mari? Mă grăbesc, ca întotdeauna, galant, să-i răspund rapid, cît nu se evaporază curiozitatea ei feminină. La mine doi ani sînt o nimica, un fleac, o... aia... o clipă mai lunguiață. Așa că mă așez prompt la masă și o liniștesc pe loc. Desigur, cu timpul, s-au adunat mormane peste măsură de înalte, de periculoase, abia reușesc să mă strecur printre ele ca să mă duc la toaletă. De aceea m-am gîndit să le vînd la anticariat, la kilogram sau la metru, dacă erau așezate în rafturi. În felul acesta, mereu, cînd ies din casă, car cu mine niște sacose uriașe, sfîrșind panică în jur, cea din mine fiind stopată de diazepame... (Diazepele mi le procur numai cu rețetă și în cantități mici, să nu mă ademească diavolul la excесе ce mi-ar putea fi fatale. O dată, fiind în concediu, scăpat de supravegherea soției și a copilului, bucuros, era să mă sinucid, înghițind un pumn de antinevralgice ce le luasem drept vitamina C, lucru ciudat fiindcă, în general, știu ce-i un supozitor!) În felul ăsta camera e mai suportabilă, dacă am fantezia să umblu cu bicicleta, umblu, nu mă oprește nici un obstacol. Dacă sînt, deci, prea multe cărțile, le car cu o roabă. Am o roabă pe care o foloseam înainte drept scrînciob pentru fete, atîrînd-o, ingenios, de ramul unui copac foarte gros, probabil un castan, zic asta deoarece din el cădeau niște bile cafenii, numerotate, rămînea cifra pe scăriile cînd te picneau, te simțai însemnat de Dumnezeu! Umplu roaba cu vîrf și mă duc pe Lăpușneanu... Oricum, chiar dacă nu iau roaba, înhaț cîteva tomuri, la împlinire (nu aleg, e mai nostim așa), și scap de ele. Nu mă tocmesc mult, uneori le dau pe gratis... O dată am ajuns să-i "împing" eu niște

zeci de mii anticăritei mofturoase... ca să-mi ia un pachet cu volume de versuri... numai clasici... versurile nu se cumpără... sînt păguboase... prind ciupercă de la umezeală... îmbolnăvesc ungherele de romantism, lîngă ele se pupă pe gură clienții, amesc, e nevoie uneori de Salvare!... tipa zîmbea languros, învîrtind un lăntșor cu clopoțel pe deget... pe urmă s-a scărpinat cochet sub fiecare sîn ruinat dulce în puloverul de culoarea roșu-incendiu...

Cîteva cărți însă, necesare, dragi, le-am fișat. Cum le știu aproape pe de rost, îmi e de ajuns să citesc foia și parcă aș lectura întregul. Apoi au început să mă deranjeze și fișele. Ocupau și ele un spațiu ce l-aș fi dorit ozonat, frumos, cu plante în florite exploziv în glastre. Atunci mi-a venit ideea să fac din toate fișele una singură. Memoria nu mă lăsase. Citeam hîrtia și în mînt se derulau: *Război și pace*, *În căutarea timpului pierdut*, *Omul fără însușiri*, Kafka, Dostoievski, Mann, Gogol, Enciclopedia Britanică, Pomicultura R.S.R., Eminescu în Ediția Perpersicius, Mersul trenurilor, Cartea de telefoane, Cartea noilor coduri ale străzilor din România etc. Și iată că și fișuica aceea mă încurca teribil. O singură frază, dacă făceam un mic efort, era îndestulătoare. O frază? De ce nu un cuvînt! Un cuvînt?? De ce nu o silabă! O silabă??? De ce nu o literă! Și uite că am ajuns să condensez tot ce-mi place la nebulie în litera G. De ce G? Păi ăsta era punctul G al lecturilor mele. Și de ce aș mai scrie litera? O pot ține minte! Da, G! E și ușor de memorat. G de la Ginetă, nu? Oricine îi știe numele! Ginetă dintr-a șaptea, eleva mai mare ca mine, pe care o iubeam cu disperarea celui dintr-a cincea... căreia i-am dăruit un raportor de aluminiu drept suvenir... și dînsa a surîs atît de tristă... de amăgită... În felul acesta, simpatică cititoare, am scăpat de îngheșuală, stress, depresie... În camera mea sînt doar eu, umilul dumneavoastră "cerșetor de cafea". Scrieți-mi. Răspund tot "La o nouă lectură". Unul din pseudonimele mele e Alex!!!

Emil Brumaru

calendar

30.03.1901 - s-a născut *Gri-gore Scorpan* (m. 1953)
30.03.1928 - a murit *Ion Go-run* (n. 1863)
30.03.1935 - s-a născut *Andreea Dobrescu-Warodin*
30.03.1946 - a murit *Victor Ion Popa* (n. 1895)
30.03.1989 - a murit *N. Steinhart* (n. 1912)
30.03.1991 - a murit *Ion Iancu Lefter* (n. 1940)
30.03.1993 - a murit *Edgar Papu* (n. 1908)

31.03.1890 - s-a născut *I.M. Rașcu* (m. 1971)
31.03.1929 - s-a născut *Arnold Hauser* (m. 1988)
31.03.1930 - s-a născut *Florin Mihai Petrescu* (m. 1977)
31.03.1933 - s-a născut *Nichita Stănescu* (m. 1983)
31.03.1959 - s-a născut *Vale-riu Matei*
31.03.1965 - a murit *Ticu Archip* (n. 1891)

1.04.1819 - s-a născut *Theodor Codrescu* (m. 1894)
1.04.1881 - s-a născut *Octavian Goga* (m. 1938)
1.04.1888 - s-a născut *Mircea Florian* (m. 1960)
1.04.1900 - s-a născut *George Baiculescu* (m. 1972)
1.04.1900 - s-a născut *Alexandru Al. Philippide* (m. 1979)
1.04.1905 - s-a născut *Ion Molea*
1.04.1940 - s-a născut *Gheorghe Pituț* (m. 1991)
1.04.1942 - s-a născut *Gabriela Adameșteanu*

2.04.1851 - s-a născut *Matilda Cugler-Poni* (m. 1931)
2.04.1903 - s-a născut *Olimpiu Boitoș* (m. 1954)
2.04.1914 - a murit *Theodor C. Văcărescu* (n. 1842)
2.04.1923 - s-a născut *Lucian Dumitrescu* (m. 1992)
2.04.1939 - s-a născut *Ion Gheorghijă* (m. 1991)
2.04.1954 - a murit *Olimpiu Boitoș* (n. 1903)
2.04.1987 - a murit *Emil Zegreanu* (n. 1913)

3.04.1893 - s-a născut *Damian Stănoiu* (m. 1956)
3.04.1905 - a murit *Ion Pop-Reteganul* (n. 1853)
3.04.1906 - s-a născut *Szemer Ferenc* (m. 1978)
3.04.1920 - s-a născut *Gheorghe Bulgăr* (m. 2002)
3.04.1929 - s-a născut *Silviu Rusu* (m. 1982)
3.04.1934 - s-a născut *Tiberiu Iovan*
3.04.1944 - s-a născut *Farkas Árpád*
3.04.1945 - s-a născut *Florentin Popescu*
3.04.1977 - a murit *Florin Mihai Petrescu* (n. 1930)
3.04.1996 - a murit *Rodica Toth* (n. 1927)

4.04.1901 - s-a născut *Ion Breazu* (m. 1958)
4.04.1915 - s-a născut *Vasile Florescu* (m. 1982)
4.04.1917 - s-a născut *Valeriu*

Ciobanu (m. 1966)
4.04.1917 - s-a născut *Gall Ernő* (m. 2000)
4.04.1927 - s-a născut *Dumitru Trancă*
4.04.1928 - s-a născut *Florica Dumitrescu-Niculescu*
4.04.1967 - a murit *Mariana Dumitrescu* (n. 1924)
4.04.1992 - a murit *Lucian Valea* (n. 1921)

5.04.1912 - s-a născut *V. Copilu-Cheatră*
5.04.1926 - s-a născut *V. András János*
5.04.1927 - s-a născut *Viorica Rogoz*
5.04.1931 - s-a născut *Corneliu Barborică*
5.04.1932 - s-a născut *Fănuș Neagu*
5.04.1933 - s-a născut *Romulus Vulpescu*
5.04.1934 - s-a născut *V. Fanache*
5.04.1946 - s-a născut *George Arion*
5.04.1946 - a murit *Ilarie Voronca* (n. 1903)

6.04.1901 - s-a născut *Elena Matasă-Dumitrescu* (m. 1989)
6.04.1907 - s-a născut *Bogdan Amaru* (m. 1936)
6.04.1908 - s-a născut *Emilia Șt. Milicescu* (m. 1990)
6.04.1930 - s-a născut *Alexandru George*
6.04.1933 - s-a născut *Tóth Mária*
6.04.1940 - s-a născut *Draga Marianovici*
6.04.1984 - a murit *Virgil Cărianopol* (n. 1908)
6.04.1999 - a murit *Ion Grecea* (n. 1924)
6.04.2002 - a murit *Petru Dumitriu* (n. 1924)

7.04.1947 - s-a născut *Petru Poantă*
7.04.1951 - s-a născut *Ana Bantos*
7.04.1952 - s-a născut *Nichita Danilov*
7.04.1954 - s-a născut *Daniel Corbu*
7.04.1972 - a murit *Ion Ghimbășanu* (n. 1890)

8.04.1829 - a apărut *Curierul românesc*
8.04.1898 - s-a născut *Al. Claudiu* (m. 1962)
8.04.1911 - s-a născut *Emil Cioran* (m. 1995)
8.04.1913 - a murit *Panait Cerna* (n. 1881)
8.04.1928 - s-a născut *Alexandru D.Lungu*
8.04.1929 - s-a născut *Liviu Leonte*

9.04.1894 - s-a născut *Camil Petrescu* (m. 1957)
9.04.1924 - s-a născut *Francisc Munteanu* (m. 1993)
9.04.1929 - s-a născut *Virgiliu Ene* (m. 1997)
9.04.1939 - s-a născut *Iosif Cheie-Pantea*
9.04.1961 - a murit *Alexandru Kirjescu* (n. 1888)
9.04.1964 - a murit *Mihu Dragomir* (n. 1919)

10.04.1912 - s-a născut *Anton Breitenhofer*
10.04.1914 - s-a născut *Maria Banuș* (m. 1999)
10.04.1922 - s-a născut *Alexandru Țion* (m. 1982)
10.04.1926 - s-a născut *Virgil Chiriac*
10.04.1935 - s-a născut *Nicolae Roșianu*
10.04.1936 - s-a născut *Horia Gane*
10.04.1946 - s-a născut *Vitalie Baltag*
10.04.1951 - s-a născut *Mircea Scarlat* (m. 1988)
10.04.1952 - s-a născut *Richard Wagner*
10.04.1977 - a murit *Tiberiu Tretinescu* (n. 1921)

11.04.1744 - a murit *Antioh Cantemir* (n. 1709)
11.04.1858 - s-a născut *Barbu Delavrancea* (m. 1918)
11.04.1898 - s-a născut *Mircea Ștefănescu* (m. 1982)
11.04.1907 - a murit *Simion Fl. Marian* (n. 1847)
11.04.1924 - s-a născut *Ion Grecea* (m. 1999)
11.04.1930 - s-a născut *Mihnea Moiescu*
11.04.1942 - s-a născut *Virgil Mazilescu* (m. 1984)
11.04.1943 - s-a născut *Ion Buzăși*
11.04.1944 - a murit *Ion Minulescu* (n. 1881)

12.04.1899 - s-a născut *Tudor Teodorescu-Braniște* (m. 1969)
12.04.1904 - s-a născut *Mihail Steriade* (m. 1993)
12.04.1930 - s-a născut *Marcel Petrișor*
12.04.1931 - s-a născut *Paul Miclău*
12.04.1940 - s-a născut *Mircea Martin*
12.04.1944 - s-a născut *Gheorghe Anca*
12.04.1991 - a murit *Ion Vitner* (n. 1914)

13.04.1889 - s-a născut *Ion Trivale* (m. 1916)
13.04.1914 - s-a născut *Bogdan Istru* (m. 1993)
13.04.1924 - s-a născut *Alexandru Lungu*
13.04.1935 - s-a născut *C.D. Zeletin*
13.04.1936 - s-a născut *Nicolae Velea* (m. 1987)
13.04.1956 - s-a născut *Ioan T. Morar*
13.04.1974 - a murit *Iosif Moruțan* (n. 1917)
13.04.1987 - a murit *Marcel Constantin Runcanu* (n. 1947)

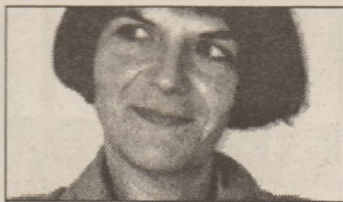
14.04.1924 - s-a născut *George Munteanu* (m. 2001)
14.04.1932 - a murit *Iacob Negruzzi* (n. 1842)
14.04.1943 - s-a născut *Florin Faifer*
14.04.1950 - s-a născut *Daniela Crăsnaru*
14.04.1950 - s-a născut *Viorel Varga*
14.04.1954 - s-a născut *Traian Furnea*
14.04.1985 - a murit *Al. Gheorghiu-Pogonești* (n. 1906)

EO MONSTRUOZITATE să-ți închi-pui că-l poți găsi pe E. Lovinescu la cafenea, se spune în *chapeau-ul* unei anchete literare de la jumătatea anilor '30, adică tocmai din anii în care cafeneaua era consacrată ca instituție literară. Dacă aveai noroc îl întâlneai pe critic la o librărie, la Alcalay sau la Virgil Montreanu, la un editor, să zicem la DI Sococ sau îl zăreai plimbându-se prin Cișmigiu. Locul în care îl puteai găsi însă cu certitudine pe Lovinescu era acasă la el. Spre deosebire de alți critici, avea casă deschisă șapte zile pe săptămână, nu *inclusiv* duminicile, ci *mai ales* duminicile. Adresa lui nu trebuia cerută și notată pe o bucată de hirtie, era vie, adică în uz curent, ca orice adresă publică. Să-i faci o vizită lui Lovinescu ținea de curiozitate, de necesitate, de ritual. Probabil că dintre toți interbelicii este *criticul care a stat cel mai puțin singur* și, dacă n-ar fi fost diminețile și vacanțele de vară de la Fălticeni, te-ai putea întreba când a scris, după expresia lui, un "wagon de cărți".

Criticul s-a mutat de două ori în anii interbelici și de fiecare dată, după tradiția chiriașilor, pe la Sfântu' Dumitru: o dată din Cîmpineanu 40, vizavi, în Cîmpineanu 31, curînd apoi într-un blockhaus nou-nouț din Bulevardul Elisabeta, față-n față cu Facultatea de Drept, de la treptele impunătoare ale căreia se poate urmări, ca desenată cu rigla, cam din dreptul lui "Solone", linia care duce la ușa imobilului. Dintre cele trei adrese, mică este doar prima, dar "a lui", adică proprietate personală, a fost numai ultima.

CÎMPINEANU 40 avea o poziție centrală, comodă. Erau și destule inconveniente: spațiul insuficient, huruitul tramvaiului electric (instalat la 28 mai 1925) și chiar clădirea însăși, pe tiparul "caselor de raport" (un fel de blocuri *avant la lettre*), cu lungi culoare, se pare că neîngrijite, ca tot ce e al tuturor, așadar al nimănui. În același imobil locuia și Camil Petrescu, după cum, în blockhausul de pe Elisabeta a locuit și Eugen Ionescu, unul dintre cei care au frecventat Sburătorul încă de cînd era elev la Sfîntul Sava. În Cîmpineanu 40 se strîngeau vizitatorii care constituiau materia primă, nicio-dată identică, a cenaclului. Martorii vorbesc despre înghesuiala hainelor și a galoșilor în vestibul, despre fotografiile cu literați de pe la începutul secolului, despre interiorul de om cu o anume bunăstare, despre jilțurile din piele cu ghinturi și canapeaua

cronica optimistei

de Ioana Pârvulescu

Acasă la E. Lovinescu

Imagini din Casa Lovinescu nou inaugurată. Foto: Ioana Pârvulescu

destinată în special doamnelor (Bebs Delavrancea, Mia Frollo, Sanda Movilă, Alice Soare și, uneori, Doamna Papadat-Bengescu), despre soba cu cahle galbene și despre locul celui care citea, lângă biroul criticului, la lumina unui abajur verde cu mărgele. Cum aici gazda era Doamna Lovinescu, ea avea grijă s-o trimită pe Stana, menajera, cu bomboane și cafele în binevenita pauză dintre două lecturi și să pregătească cina la care rămîneau întotdeauna cel puțin trei persoane. Chiar în zilele obișnuite, fără cenaclu, încăperea dădea senzația de plin, căci pe lângă "cărți, reviste, ziare și un difuzor", pe lângă prezența masivă a criticului erau întotdeauna cîte doi-trei vizitatori. Înăuntru nu se fuma, dacă e să ne luăm după notațiile indignate din agendele gazdei (în consonanță cu indignările menajerei) cînd cite un tînar fără *savoir faire* intra nu numai încălțat cu galoșii, dar și cu țigara aprinsă. Alți musafiri, și ei rămași în insectarul agendelor, îl gratulau pe amfitrion cu cîte un "Cum te-ai îngrășat, dragă!" sau "Vă credeam slab și cu cioc!"

În zilele de cenaclu, Sbură-

torul era, după expresia lui N. Carandino, "un Parnas dublat de un adevărat Intelligence Service al literaturii românești". Aici veștile publice și secretele de ultimă oră se aflau imediat. Se vorbea tare despre căderea unei piese de teatru, izbînda unui concert de la Ateneu, articolul injurios sau laudativ la adresa cutărui romancier și se vorbea în șoaptă la urechea criticului despre diverse accidente biografice ale literaților: Baltazar arestat pentru cleptomanie (e acuzat că fură cărți, iar Lovinescu se duce cu Camil Petrescu la Poliție), Ion Barbu, ajuns, pe rînd, la eter, la cocaină, la... Măruța și, la urmă, la cămașa verde, Vine și el cu un episod de cocaină, Streinu și el cu un episod la... Măruța. Sebastian care "ne injură", Camil (don Camillo) cu apendicită etc. Nu se știe cîte din aceste informații sînt doar zvon, dar cîteva se știe sigur că sînt realitate.

RICÎT de ciudat ar părea, Lovinescu are o locuință proprie la București – și încă la bloc – numai în ultimii cinci ani ai vieții și scrisului său, într-o pe-

rioadă tulbure, în care boala, problemele personale și istoria sabotau, toate, un posibil trai tihnit *acasă*. La cîteva blocuri mai încolo, într-o clădire geamănă, se mută Liviu Rebreanu. Fiind nou, imobilul beneficiază de ultimele dotări tehnice, cu tot cu avantajele și dezavantajele progresului, mai ales caloriferul care se defectează și nu poate fi ținut sub control precum vechea sobă galbenă. Se defectează des și radioul (care pe atunci ținea loc de televizor și, pentru un om sensibil la vești de ultimă oră e esențial). Pentru că scapă, în fine, de belstemul chiriașului, mutatul, și pentru că are spațiu mai mare pentru musafirii lui (care se mută o dată cu el, asemenea mobilei, să zicem), Lovinescu e încîntat. La etajul întîi, în capul scării sînt două intrări: soneria din stînga e pentru Sburătorul. Interiorul e în formă de L, ceea ce separă asistența în două grupuri distincte, asupra cărora numai criticul, așezat la mijloc, la vechiul birou, are o perspectivă unitară. O mică încăpere care dă spre dosul clădirii și de unde se vede Dîmbovița, bucătăria, baia, vestibulul, camera menajerei completează

locuința. Acum Lovinescu nu o mai are alături pe soția lui, de care divorțase înainte de prima mutare, dar continuă să aibă mulți oaspeți (în agende apar vreo 20-30 duminical), precum și să rețină la masă, după cenaclu. Aici trăiește dramele sau numai agasările erotice, avertismentele bolii, cutremurul de la începutul lui noiembrie '40 (blocul rezistă bine) și uciderea lui Iorga, rebeliunea legionară și tot ce urmează, vestea despre capitularea Franței și intrarea României în război. Constanta în aceste valuri ale vieții, ancora, sînt lecturile duminicale și vizitele din restul săptămîinii. Iar dacă agendele consemnează acum, în unele zile, "Nimeni!", cuvîntul izbește ca o piatră și pare încărcat de spaimă.

Într-o zi, doi tineri din Ardeal, N. Balotă și Ștefan Aug. Doinaș vin neanunțați și sună la ușa lui Călinescu, din Aleea Müller 55, devenită prin 1936 Aviator Iliescu. Mizantrop declarat, criticul nu apare, lucru care nici nu-i poate fi luat în nume de rău, dar tinerii, lătrați și de pudelul familiei, se simt jigniți și-i declară "adio în eternitate". Ușa lui Lovinescu se deschide, în schimb, pentru un alt tînar din același grup, Ion Ne-goîtescu, iar întîlnirea aceasta e nu numai fericită, ci chiar fatică. Între cele două uși critice, cea închisă a lui G. Călinescu și cea deschisă a lui E. Lovinescu, a doua creează istorie literară. Reprezentanții Cercului literar de la Sibiu preiau ștabela de la criticul din Bulevardul Elisabeta nr. 95. ■

P.S. Am putut reconstitui atmosfera din ultimul loc în care s-a ținut Sburătorul datorită unui eveniment petrecut marți, 23 martie în Bulevardul Kogălniceanu nr. 49, fost Elisabeta 95, eveniment pe care multe reviste l-au consemnat deja: redeschiderea Casei Lovinescu și integrarea acestui loc într-un proiect cultural de durată, grație Fundației Humanitas - Aqua forte. Localul, în care nu s-a mai păstrat nici o carte din biblioteca criticului (arsă, se pare, în curtea interioară) și nici cel mai mic obiect dintre cele care i-au aparținut cîndva, nu va fi o casă memorială. Spațiul este reinvestit cultural (după episodul de-a dreptul anticultural din comunism) printr-un cenaclu condus de profesori ai Facultății de Litere, printr-un centru de studii Lovinescu sau, poate, un program de continuare a editării operei criticului, cum s-a propus la inaugurare, precum și prin două proiecte filozofice.

cronica dramatică

de Marina Constantinescu

În căutarea timpului pierdut

S ÎNT ORE sau chiar zile care contează cît pentru mare parte din pustiul pe care îl străbat. Adevărate oaze, cu apă bună și proaspătă care-mi trezește trupul și mintea, o apă clară în care se oglindesc amintirile mele dragi, ca Narcis odinioară. Există intervale care mă refac, care estompează deșertăciunea și care îmi dau iluzia zborului. Adică, simt uneori cum îmi cresc aripi, frumoase, mari și aud filfiitul lor. M-ai văzut zburînd?

Am plecat într-o duminică dimineată spre Craiova. N-am luat-o pe drumul tradițional, pe autostrada București-Pitești adică, pe care l-am străbătut de mii de ori. Am ales varianta prin Alexandria, Caracal, pe care o preferau Vlad Mugur și scenografa lui, Lia Manțoc atunci cînd au lucrat la Național, la invitația lui Emil Boroghină. De fapt, ea mi-a și arătat drumul astă-toamnă, cînd am plecat împreună acolo pentru "Hamlet-ul" Meșterului, al lor, jucat în Festivalul Shakespeare. A fost o călătorie scaldată în culorile fantastice ale toamnei, care îți pot suci mințile. În preajma lacului Cornetu ieșeau aburi groși, ireali, care se revărsau peste zorii dimineții și ne purtau în fabulos. Fabulosul copilăriei, fabulosul iubirii, fabulosul maturizării mele. Acolo, în fabulosul cetei misterioase mi-am regăsit o parte din amintiri... Craiova, un fel de madleină proustiană care-mi aduce pe cerul gurii gustul nos-tal-giei... Ce ciudat! Un oraș plin de prejudecăți, static, prăfuit și, totuși, atît de extraordinar pentru

mine, pentru copilăria mea petrecută în vizită la mătușa din-spre partea mamei, populat de istorii de la bunica paternă, cu marii bogătași liberali din familie, cu moșii și case superbe în Craiova, pe care le observ de după garduri... Acolo, la Craiova, am descifrat ceva din lumea lui Silviu Purcărete. Pe drum, în mașină, am vorbit în-continuu despre Vlad Mugur și despre Magdi Stief, soția lui, despre superstițiile lui Vlad – și rîdeam cu gura pînă la urechi – despre relația cu scenograful Helmut Sturmer și Lia Manțoc, acompaniatoarea mea, despre Italia, despre poveștile fantastice pe care le spunea, despre mămăliga a la Vlad, despre întîlnirea atît de specială pe care a avut-o cu Silviu Purcărete... Am refăcut acum două sătămini același traseu de astă-toamnă pentru premiera lui Silviu Purcărete de la Teatrul Național din Craiova. și tot cu Lia Manțoc. Am traversat, iarăși, zone de fabulos, pentru că realitatea însăși a patriei pare ficțiune, m-am afundat, în tăcere, în șirul anilor care au trecut de cînd l-am cunoscut pe Purcărete, în vibrația lunilor pe care le-am petrecut la Craiova pe perioada repetițiilor la spectacolul *Danaidele*. Tot traseul a fost o întoarcere în timp, în emoțiile și imaginile mele, teatrale și umane, deopotrivă. Trecem pe lîngă gospodăria cumplit de sărace, pe lîngă oameni amărîți, cu priviri hăituite și goale, pe lîngă cîmpuri pe care ară bătrîni slăbănogi, mergînd cu plugul în spatele unor gloabe flămînde și neputincioase. Sîntem în secolul 21! Ei știu, oare, asta? Și dacă ar ști?! Mi-aduc aminte de un țigan pe care l-am întîlnit cu Purcărete, cîndva, la Bechet. Avea o haină de un fel și pantalonii de alt fel, ponosiți, scurți de i se vedeau găurile din ciorapi. A cîntat ore-n șir, pînă tîrziu în noaptea, rîzînd-plîngînd, ca un clown fellinian, spunîndu-ne, de fapt, o mie și una de povești despre Dunăre și lumea de altădată. Despre iubire, războaie și uitare. Aveam senzația că patinăm pe Dunărea înghețată, în bătaia lunii, alunecînd printre personajele lui. Sunetul viorii era sfîșietor, ca și vocea lui ieșită de sub o mustăcioară subțire și îngrijită. Mă uit pe geamul mașinii și număr în gînd. Opt ani de cînd Silviu Pur-

cărete n-a mai lucrat la Craiova. Locul care îl atrage ca un magnet. O relație bazată pe forța iraționalului. Un loc îmbibat de forța însăși a acestui mare regizor, de generozitatea lui, de modestia lui. *Piticul din grădina de vară*, *Ubu Rex cu scene din Macbeth*, *Titus Andronicus*, *Phaedra*, *Orestia*, mi se amestecă scene întregi din fiecare, aud muzici, șoptesc replici, văd spații de o plasticitate formidabilă. Mă bîntuie.

Oprim în Caracal. În fața unui teatru splendidisim, o bijuterie de o mare finețe arhitecturală. Abandonat zeci de ani, acum se află în renovare. Un oraș de provincie, cîndva prosper și echilibrat, cu o elită adevărată, acum trist și insipid. Sau poate mi se pare asta într-o duminică scaldată în soare. În căutarea monumentelor de altădată, poposim în cimitir. Semnătura lui Storck pare incredibilă aici. Lucrarea în marmură roșie mă obligă să o admir. Spre ieșire, ochii îmi cad pe cîteva rînduri săpate pe o piatră veche, cu aer nobil, aristocrat:

"Acest monument l-am ridicat iubirei, iubirei fără margini, care purifică și explică toate." Elisa F. Bibian lui Nicolae Bibian, fost deputat al Romanatului, 1850-1905

UBIRE, bucurie, tristețe, nostalgie. Am simțit că nimic din toate astea n-a fost împlinit. Un drum care m-a pregătit pentru un spectacol-confesiune, pentru fețe ale iubirii, tristeții și nostalgiei așa cum s-au așezat în Silviu Purcărete acum, după opt ani de absență de la Craiova, după ani, zile și nopți petrecute alături de actorii trupei, după ore și ore pe scenă. Privește înapoi cu nostalgie...

Ce-am văzut? *Cum doriți sau Noaptea de la spatul tîrgului*. Mai pe-nțeleș, *A douăsprezecea noapte* de William Shakespeare, o adaptare a lui Silviu Purcărete operată pe traducerea lui Mihnea Gheorghiu. Este, de fapt, o împrăștiere a textului, o variantă vie, dinamică a limbii de astăzi, curățată de praf, de retorici greoaie. De aceea, toate întîmplările din piesă vin foarte aproape de noi, intră în timpul și în ritmul nostru, relațiile, situațiile se dilată

cumva într-o dimensiune profund umană, aceea care interesează foarte tare aici. Purcărete pune un accent decisiv pe text, pe cuvînt în orice montare a lui. Prepară, uneori, și ani de zile o piesă, un scenariu, pînă cînd vine cu el în fața actorilor, urmînd să descopere, după aceea, împreună, trasee, nuanțe. Trava-liul acesta este o etapă importantă în coagularea trupei. În acest interval de pregătire a textului, se nasc poveștile despre personaje, apar relațiile, care se desfac clar, firesc într-o citire impregnată de inteligență și spirit ludic.

Sîntem după sărbătorile de Crăciun, după un șir nesfârșit de petreceri, de chefuri înlanțuite. Mahmureala, lentoarea plutesc peste tot, anesteziind, încetinind ritmurile, simțurile. Sîntem în casa Oliviei, contesa cea bogată, îndoliată și enigmatică, veșnic suspinatoare în spatele voalurilor negre după gustul plăcerilor. Cînd spun "sîntem", spun noi, spectatorii. Sîntem pe scenă, așezați pe cîteva gradene, chiar lîngă actori și personajele lor. O lume de imagini alcătuită ca într-un puzzle, un spațiu nou, construit din multe elemente cunoscute. Citate din spectacolele făcute aici de regizor, piese de decor luate de ici, de colo, din acest teatru care păstrează în el amprente trecerii lui Purcărete, a oamenilor cu care a lucrat sau care au lucrat aici și de care se simte legat. Este o reconstituire în imagini – și de aici, cred, și un plus de emoție, de tulburare – a timpului pe care regizorul și trupa l-au petrecut aici, împreună, în repetiții, pe scenă, în bibliotecă, un fel de regrupare mai elegantă. Purcărete își face singur scenografia. Ca de multe ori. Spațiul este o sugestie de sfîrșit de lume, sfîrșitul unui timp, al unui interval. Un fel de casă boierească în care bogăția a cam apus, dar urmele ei sînt încă vizibile, o casă în care Sir Toby Belch, unchiul Oliviei, ia masa cu Sir Andrew și slujitorii Oliviei într-o "bucătărie"-salon, prăjind ouă pe un aragaz de azi și șezînd pe scaune frumoase de epocă. De pildă. Elementele de greutate ale deorului, care deli-

mitează spații, trasee, locurile întîmplărilor, care sînt tratate funcțional și pot fi pereți, uși, ferestre etc. sînt chiar corpurile de bibliotecă din teatru, cărora li se anulează această funcție. Goale, fără cărți au o anumită stranie. Aduc cu mobilierul masiv din casele de altădată, o combinație de lemn, aerisit cu geamuri mari, generoase de cristal. Se creează, astfel, un soi de mister, de amorteală animată doar de încercături, firești după atîta petrecanie, de dorințe și senzualități ce palpită într-o lascivitate ușor ostentivă. Purcărete mută complet accentele, interesul și miza. Poveștea fraților Sebastian și Olivia, confuzia sexelor și identităților, firească într-o asemenea mahmureală, devine secundară aici. Fascinantă este pentru regizor viermuiala din casa Oliviei, raporturile de aici, gustul timpului irosit în chefuri fără sfîrșit, în complicități care estompează ierarhiile nobiliare. Aici este seva piesei, în savoea care Sir Toby aranjează viitorul nepoatei cu Sir Andrew Aguecheek – aici o caricatură, o paiață ridicolă – negociînd, practic, mîna ei pentru sumele acoperitoare băuturii lui și a slujitorilor Maria, Fabian și Feste, acompaniatorii și complicitii lui. Fraierul Sir Andrew este sursa distracției. Toate scornelile chefliilor, imaginația fără sfîrșit, stimulată continuu pentru obținerea băuturii și a distracției, conflictul cu închipuitul Malvolio, colcăiala stranie a personajelor aflate între trezie și beție, confuziile, încercăturile, contrapunctul obținut prin scene de gag și film mut, amestecul între spiritul shakespeareian, atmosfera rusească și ridicolul caragelian, pedepsirea lui Malvolio, "mumificarea" lui Antonio, înșălată Olivia, toate acestea și încă multe altele sfîrșesc o voluptate extraordinară în actori și, deopotrivă, în spectatori. Despre această voluptate și despre multe altele, în numărul viitor. Zorii s-au ivit și, ca Șeherezada, supusă, tac. Pînă săptămîna viitoare. Pînă atunci, nu uitați: iubirea purifică și explică toate, cum bine spune Elisa F. Bibian. ■

Teatrul Național Craiova: *Cum doriți sau Noaptea de la spatul tîrgului* de William Shakespeare. Traducerea: Mihnea Gheorghiu. Adaptarea scenică, regia, scenografia: Silviu Purcărete. Muzica: Vasile Șirli. Distribuția: Valer Dellakeza, Iulia Lăzăruț, Mihai Arsene, Valeriu Dogaru, Ion Colan, Ilie Gheorghie, Nicolae Poghir, Constantin Cicort, Angel Rababoc, Valentin Mihali, Cerasela Iosifescu, Romanița Ionescu, Iosefina Stoia, Ion Butnaru.

cronica filmului

de Eugenia Vodă

Restanțe și invazii

Victor Rebengiuc în mijlocul "Boborului"

DACĂ scurtmetrajul e pe cale să devină soluția de supraviețuire a unei cinematografii, atunci ar trebui luată în calcul și problema difuzării. Cu alte cuvinte, degeaba se fac și se vor face niște filme scurte viabile, dacă ele nu vor fi văzute decît în diverse cadre restrînse sau specializate. Nu cronicarii ar trebui să vadă, în primul rînd, scurtmetrajele, ci marele public. O strategie culturală națională ar trebui, poate, să impună proiectarea cîte unui film românesc scurt înainte de fiecare lungmetraj, în sălile de pe tot cuprinsul patriei, și nu doar la festivaluri sau la "acțiuni de profil"; apoi, așa cum legislația prevede, pentru televiziuni, o anumită pondere a filmului european față de cel american, ar trebui creată o bresă pentru difuzarea sistematică, de către televiziuni (eventual sub genericul *Little Brother!*), a scurtmetrajelor autohtone (cu atît mai mult cu cît ele sînt pro-

duse, în bună parte, din bani publici, via "sprijinul CNC"). Cîtă vreme scurtmetrajele noastre nu vor intra cu adevărat în conștiința publicului, ele vor rămîne, pentru regizori, mai degrabă un exercițiu formal și o supapă de supraviețuire în suc propriu decît un real mod de a exista cinematografic.

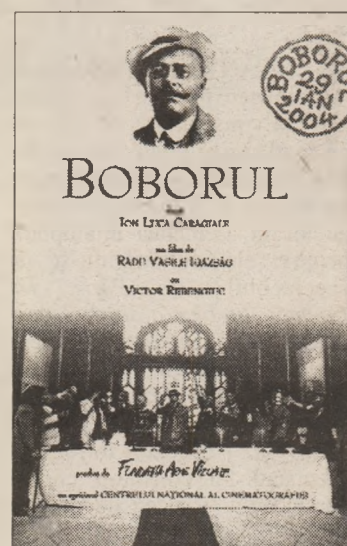
Bunăoară, cine a văzut filmulețul de 9 minute – *Boborul!* El ar avea, teoretic, toate datele ca să declanșeze o veritabilă polemică națională! Pornind de la nenea Iancu și de la Republica de la Ploiești, un cineast, cunoscutul Radu Igazsag (care, mai nou, și-a mai adăugat un nume, deci semnează Radu Vasile Igazsag ! e o glumă sau e doar "o scurtă nebunie"?) compune un pamflet post-modernist pe tema "Ah, sînt sublime momentele cînd-un popor martir sfarmă tirania!". Radu Igazsag semnează regia, scenariul și grafica, secundat de Vivi Drăgan Vasile, operator și producător (Fundatia Arte Vizuale). Numai cineva familiarizat cu tehnicile filmului de animație poate înțelege cu adevărat ce desfășurare de forțe și de inventivitate presupune un filmuleț ca *Boborul!*, jocul actorilor (în rolul principal, Victor Rebengiuc, admirabil în generozitatea cu care se livrează și proiectelor "mici", nu numai celor mari) se îmbină cu desenul animat, decorul real face corp co-

mun cu "decorul imaginar", umorul de extracție caragialiană e topit în retorta textualistă, plină de "clins d'oeils"-uri: în jurul celor 15 ore de uragan al libertății, sfîșiate de reacțiune, în august 1870, la Ploiești, cineastul de la începutul mileniului trei vine cu un întreg bagaj (al amărăciunilor și al decepțiilor lui istorice), bagaj din care ies, fulgurant, Lenin, Che Guevara, Ionesco, steagul roșu cu gaură la mijloc, afișul cu "Scrisoarea pierdută" a lui Ciulei, Casa Popului și multe altele... Viva la Revoluțion! Rezultatul (al demersului regizoral, nu al revoluțiilor!) li se poate părea, unora, încîntător și sofisticat, iar altora oarecum pueril sau simplist. Depinde dacă guști sau nu genul, dacă genul "te prinde sau nu te prinde". În ceea ce mă privește, mărturisesc că nu îl gust. Ceea ce nu mă împiedică să recunosc risipa de imaginație și de efort a "boborului" care a realizat *Boborul!*. De asemenea, nu pot fi de acord (și nu mă pot amuza cîtuși de puțin) privind înșiruirea de date istorice propusă explicit de regizor, într-o imagine: vedem, pe ecran, înșirate pe verticală, următorii ani: 1848, apoi 1870, deci republica de la Ploiești, apoi 1917, 1956, 1989! Oricît de dezamăgit ai fi de "revoluție", și pe bună dreptate, nu știu dacă poate sta în picioare o comparație între momentul ploieștean

(scufundat în alcool și în retorică fără victime) și momentul 1956 (stropit cu sînge și redus la tăcere). Și nici cu 1848, și nici cu 1917, și nici cu 1989. Dar poate mă înșel. Poate, cînd nu guști genul, fandacia-i gata...

AM MAI VĂZUT, tot în pachetul "sprijinit de CNC", un film de 39 de minute, care ar fi meritat să fie un lungmetraj de debut: *Visul lui Liviu*, de Corneliu Porumboiu. Liviu e "un tînăr al zilelor noastre", condamnat la sărăcie, bișniță și promiscuitate, un tînăr care, "din cînd în cînd", se gîndește că "putea să nu se nască", și care, "încet încet", simte că începe să nu-i mai pese de nimic. Din modul în care știe să creeze atmosfera (amintindu-l pe Kusturica, la începuturile lui), din modul în care se vede că știe să stimuleze creativitatea actorilor (să cităm doar primele nume ale distribuției: Dragoș Bucur și Luiza Cocora), din modul în care știe să-și susțină discursul, în și prin imagine (de reținut un nume: Marius Panduru, operatorul care semnează imaginea și camera), se vede cu ochiul liber că tînărul regizor are, pur și simplu, talent. Îi mai lipsește, probabil, un producător autentic, care să știe ce să-i ceară, care să-l perie (de excesele și de stingăciile care își mai arată, uneori, colții) și care să-l lanseze pe piață, ca pe un artist realmente competitiv. Atîta timp cît personajul producătorului adevărat nu-și va face apariția în peisaj (el fiind înlocuit, la noi, cu improvizații sau surrogate), căruța filmului românesc nu are șanse să ajungă prea departe.

O voce regizorală specială,

juducînd după scurtmetrajul *Apartamentul*, ar putea deveni debutantul Constantin Popescu. Lucru rar pentru un începător (dar și pentru un avansat!), regizorul are forța de a arunca absolut toate vorbele peste bord și de a povesti totul numai prin imagine. Un bărbat are și nevasta și amanta în același bloc, la etaje diferite, și, într-o dimineață, chiaun, incurcă ușile! Cu un umor fin, dublat de inteligența observației, regizorul compune un fel de poem al mediocrității trăirii, al vieții reduse la un ritual banal, dar de un absurd cosmic.

PENTRU că, oricît ați vrea, scurtmetraje nu puteți vedea în oraș, vom încheia prin a vă recomanda un lungmetraj, și încă unul multipremiat la scară internațională, *Invaziile barbare*, al canadianului Denys Arcand. Un film "de văzut neapărat" și la care vom reveni neapărat. ■

EDITURA PARALELA 45

BELETRISTICĂ

NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA FICTIUNE FĂRĂ FRONTIERE

William Burroughs
Prînzul dezgolit

Traducere de Sorin Gherguț

format 10.3 x 19, 340 p., 107.910 lei

Arkadi Strugațki
Boris Strugațki
Orașul damnat

Traducere de Nicolae Iliescu

format 10.3 x 19, 448 p., 179.850 lei

COMENZI la:
tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492
e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro
Pentru detalii vizitați:

www.edituraparelela45.ro

dans

Via Paris

NCĂNTAREA cronicarului care nu doar își propune să consemneze un fapt de artă ci se poate bucura deplin de el, nu este o întâmplare de fiecare zi. Când și când însă au loc și asemenea întâmplări, printre ele numărându-se și spectacolul *Via Paris. De France... ou bien d'ailleurs*, desfășurat în cadrul zilelor francofoniei, ca urmare a colaborării dintre *Alianța Franceză Constanța* și *Teatrul de Balet "Oleg Danovski"*. Miezul întregului spectacol l-a constituit creația coregrafului francez de origine română, Gigi Căciuleanu, în dublă ipostază de interpret al propriilor sale coregrafii și de plasmuitor al unor țesături coregrafice pentru interpreții Teatrului de Balet "Oleg Danovski".

Revenit mereu în țară, începând din 1991, la București și apoi la Constanța, cu *Théâtre Chorégraphique de Rennes et de Bretagne* și cu compania sa pariziană, sau concepând coregrafii pentru un grup de dansatori români de dans contemporan sau pentru interpreții *Teatrului de Balet "Oleg Danovski"*, Gigi Căciuleanu ne-a familiarizat treptat cu stilul său. Descifram coordonatele acestui stil încă de acum treisprezece ani – și astăzi putem spune că ele sunt o constantă – drept "O mulțime de idei risipite cu generozitate pe parcursul partiturii coregrafice, care îmbracă aspecte patetice, senzuale, dramatice, contrabalansate adeseori de un umor fin, marca spirituală a coregrafului cât și a interpretului Gigi Căciuleanu". Ceea ce am mai putea adăuga astăzi acelor constatări este pe de-o parte capacitatea coregrafului de a epura mișcarea de o prea mare concretețe a sentimentului, de a o abstractiza în oarecare măsură, fără a o usca însă, fără a o secătui interior și pe de altă parte existența continuă a unei imagini scenice de o marcată plasticitate, în care mișcarea, costumul și elementul de decor fuzionează deplin.

"Scenariul choreopoetic" al primei piese prezentate, *Steps* (Pași) – scenariu care exprimă în cuvinte ceea ce va dezvolta apoi pe larg discursul coregrafic –

este o altă particularitate a creatorului în discuție, care simte adesea nevoia să-și rostească gândurile în dublu limbaj, poetic și coregrafic, cum a mai făcut-o și în *Requiem, 24 de ritualuri și un cuvânt șoptit*. Pașii "unii șovăielnici, alții mai hotărâți", "Care ne duc de colo-colo. De la un om la altul. De la o situație la alta" au fost extrem de sugestiv evocați, datorită ingenioasei idei de a lăsa o cortină coborâtă până la nivelul gleznelor dansatorilor. În acest fel, spectatorii puteau urmări diversele posibile întâlniri, alunecări pe lângă sau ciocniri ale unor corpuri, pentru ei virtuale, numai datorită mișcărilor picioarelor, văzute până la glezne. Poate niciodată nu au fost mai bine puse în evidență eleganța și expresivitatea părții inferioare a piciorului unor dansatori, care în acest caz au fost Simona Costea, Florica Turcu, Nicoleta Markup, Gigel Ungu-

reanu, Marius Dură și Mircea Barițchi. Treptat, cortina s-a ridicat, permițând în final să urmărim evoluția întregului corp al interpreților, în mai multe episoade dinamice, pe muzică de Emmanuel Wandji.

ACELAȘI dublu limbaj, poetic și coregrafic a fost exemplificat de *Trois poems*, piesă în trei părți concepută de Gigi Căciuleanu și interpretată de Monica Cherecheș și Horațiu Cherecheș, părți pe care, reducându-le la esență, am putea să le sugerăm prin versurile "adieu/mon enfance", "de l'amour" și "le temps/ s'écoule en plusieurs temps".

A fost interesant să revedem după treisprezece ani piesa *Interferențe*, pe muzică de Claude Debussy (*După-amiaza unui faun* – prelucrată însă modern), prima oară interpretată la București de Ruxandra Racoviță și de Gigi Căciuleanu, iar acum, la Constanța, de Felicia Șerbănescu și Gigel Ungureanu. În consonanță cu prelucrarea muzicală și nu cu armonia unduioasă a muzicii originale, compoziția unghiulară, cu mișcări repetitive, vîda evoluția coregrafică de conținutul ei carnal, propriu temei, transpunându-ne într-o lume de un senzualism sublimat, cum remarcam și prima oară când am văzut-o. De astă dată mi-au atras însă atenția și ecourile pornite de undeva de foarte departe, din pozițiile de profil ale picturii egiptene.

Fragmentul din *Requiem*-ul lui Giuseppe Verdi, integrat și el în spectacol, ne-a dat prilejul să ne mai bucurăm odată de această compoziție coregrafică, una dintre cele mai împlinite realizări ale lui Gigi Căciuleanu – cel puțin judecând după cele pe care am avut ocazia să le vedem. Și de astă dată cea mai potrivită evocare a conținutului o face tot "scenariul choreopoetic" al autorului: "Aș vrea să pot să-ți spun/ în șoaptă, un Requiem/ veac doborât/ mileniu fără viață/ noi te-am ucis/ cu ochii pe ceas/ beți de ceață/ tot așteptând zadarnic/ de dragoste/ un semn". Și de astă dată, tragismul este sublimat, incorporat, înghițit aproape, în poezia mișcării și în plasticitatea imaginii scenice. Așa cum am subliniat de fiecare dată, reușita unui demers coregrafic este rezultatul unei fericite întâlniri între conceptul autorului și vizualizarea lui, pusă în pagină de interpreți, care, în fragmentul ce ni s-a propus de astă dată, au fost Aliss Tarcea, Felicia Șerbănescu, Simona Costea, Cecilia Ursul, Gabriela Eremia, Horațiu Cherecheș, Cristian Tarcea, Gigel Ungureanu, Alexandru Grigoriță și ansamblul Teatrului de Balet "Oleg Danovski".

Intrucât ne-am îndoit inițial de posibilitatea ca o companie de balet, fasonată preponderent pe o formulă clasică, să poată fi remodelată și deschisă și către formele de dans contemporan, trebuie să subliniem, încă o dată,

că experimentul a reușit, dansatorii acestei trupe fiind astăzi capabili să dea viață celor mai deosebite stiluri coregrafice ale zilelor noastre. Și la această concluzie am ajuns întâia dată, după ce am văzut premiera din anul 2000, a *Requiem*-ului lui Gigi Căciuleanu.

Dar bucuria cea mare a spectacolului și, de ce să nu recunoșc chiar o surpriză, ne-a dăruit-o interpretul Gigi Căciuleanu, aflat într-o atât de bună formă artistică, cum parcă nu l-am mai văzut de foarte mult timp. Ne-a mărturisit, după spectacol, că preț de două luni s-a închis în sala de studiu și s-a ocupat numai de el, vrând să-și dăruiască lui însuși ceea ce de obicei dăruiește interpreților săi. Coregrafia care nu le dictează dansatorilor mișcarea ci le-o arată rămân cu un dor de a dansa ei înșiși și – cu un antrenament corespunzător – corpul lor poate răspunde acestei solicitări.

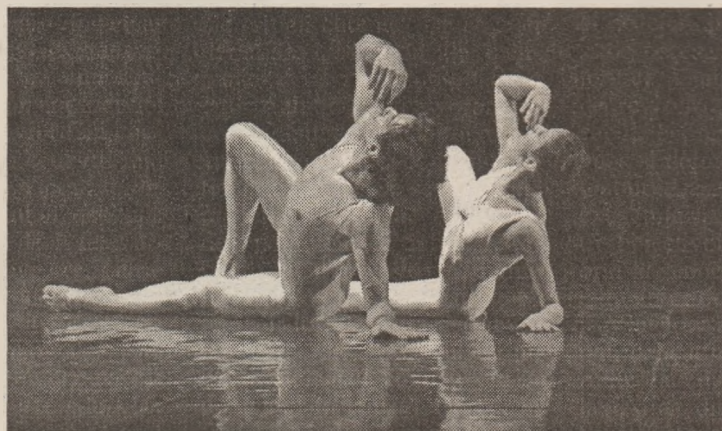
D'amour et d'eau, pe muzică de Marin Marais, Guy Tudy, Claude Debussy, "Orgue de barbarie" și fragmente din melodii franțuzești și... *Ou bien d'ailleurs*, pe muzică internațională, au constituit o suită de momente coregrafice, interpretate de Gigi Căciuleanu cu o căldură, chiar o ardoare și o dăruire de sine, care au însuflețit întreaga sală. Compoziția coregrafică a acestor momente a avut desfășurări spațiale și desprinderi de sol mult mai ample decât cele obișnuite în partiturile sale, iar deplina libertate a mișcărilor a evidențiat atât experiența sa îndelungată cât și marea lui plăcere de a dansa. Un exemplu în acest sens îl constituie și interpretarea pe care a dat-o piesei *La vie en rose*, din finalul spectacolului, dansată cu o fervoare care a depășit cu mult alte interpretări anterioare date tot de el acestei lucrări, pe muzică de Edith Piaf și Louis Armstrong.

INTERPRETUL Gigi Căciuleanu a fost într-o zi fastă, în deplină concordantă cu exigențele solicitate de coregraful Gigi Căciuleanu.

Întreaga manifestare culturală de la Constanța, a debutat cu o prezentare a lui Rimbaud, la 150 de ani de la naștere, făcută de Mihaela Postelnicu, precum și cu o suită de lied-uri de Debussy, Volpe și Poulenc, interpretate de soprana Florența Marinescu, ambele rotunjind conținutul spectacolului închinat *Zilelor francofoniei*.

Singurul regret pe care l-am avut a fost acela că spectacolul *Via Paris. De France... ou bien d'ailleurs*, foarte bine primit la Constanța, ar putea avea totuși la București un public mult mai bine pregătit să îl recepționeze, la întreaga valoare.

Liana Tugearu

La umbra aceluiasi monument stalinist

Ca reacție la textul meu din nr. 8 al "României literare", am primit la redacție două scrisori fulminante care și-au greșit, în mod sigur, destinatarul. Una dintre scrisori, pe care o publicăm mai jos, este semnată de dl Ilarion Voinea, părintele pământesc al bustului care-l reprezintă aproximativ pe Yitzhak Rabin. Cea de-a doua este ireproductibilă și nu merită privilegiul tiparului. Este un simplu delir de tip *România Mare*. (P. Șușară)

Stimată Redacție,

În numărul 8 din 3-9 martie 2004 al revistei dumneavoastră apare la rubrica "Polemici", pp 24-25, un amplu material al cărui subiect, fără voia mea, sunt eu. M-a surprins neplăcut nu tonul denigrator, cu care sunt de acum obișnuit din partea domnului Pavel Șușară, ci faptul că domnia-sa îmi răspunde prin intermediul publicației dumneavoastră la o scrisoare pe care eu i-am trimis-o personal. Reacția mea de mărlan, cum îi place finului analist să mă numească, este făcută, dintr-un exces de noblețe, publică, deși eu i-am trimis scrisoarea în mod pur personal, pe cel mai firesc traseu și (în umila mea ipostază de "simplă persoană cu identitate civilă") de la o adresă concretă și precizată. Sunt nevoit, în consecință, să-i răspund și eu pe calea aleasă de dânsul și, totodată, să vă pun pe dumneavoastră în situația de a-mi acorda dreptul la replică. Neașteptată (mai degrabă decât incomodă) este atenția, de care nu am nevoie, dar pe care mi-o acordă. După ce declară tăfnos ca derizoriu textul scrisorii "pe care -zice- mă sfiesc să-l privesc fie și în treacăt", trece (totuși!) sârguincios la o analiză meticuloasă a respectivei "misiive", apelând până și la vechi fișe bibliografice pentru citate. Și, după ce mă desființează în ziarul "Ziua", de nu mai aveam îndrăzneala să mai trec prin centru, iar la periferie ieșeam doar cu basca trasă pe ochi de rușine, mai folosește o doză de noroi și mai scuipe o dată către mine, implicând săptămânalul dumneavoastră. Ca "simplă persoană cu identitate civilă" privesc nedumerit la cascada de cuvinte *neelegante* emise printre dinți "de cea mai autorizată voce din critica contemporană"... Derutat, îmi reestimez convingerea că denigrările vehemente apar doar în lipsa argumentelor și iau în calcul că, fiind la rubrica "Polemici", probabil sunt firești și nu mai pot fi considerate nici jignitoare, nici calomnioase.

Aș fi fost dispus, mai ales că

suntem în Postul Mare, să tolerez și să uit. Dar nu aveam cum să fiu indiferent față de formula arogantă și categorică aleasă de domnul Șușară spre o "clarificare definitivă a faptelor". Pentru că, de fapt, mărește confuzia, eludând dibaci fondul scrisorii mele și trăgând concluzii, nu doar subiective, ci și tendențioase (mai ales!). Măniera personală în care scrie, trebuie să recunosc, îl distinge de iluștrii înaintași și (aș putea spune) mentorii domniei-sale. Dovadă că istoria stilurilor și, implicit, a gusturilor evoluează.

Lansat - după propriile-i afirmații - într-o acțiune misionară de asanare a gleei artistice, domnul Șușară pornește tocmai de la mine, care nu reprezintă, în autorizata-i opinie, nimic. Nu știu cu "mințea (mea - n.n.) de om cu orizont mărunț" unde va ajunge pornind de la o ficțiune. Eu personal îi doresc succes deplin! Nu se știe, poate vom asista în sfârșit la *implementarea* unui nou stil după atâtea *tranzii* a culturii printre curenți, mișcări, maniere...

Până atunci, însă, spre a nu abuza și eu de spațiul dumneavoastră, mai ales că nici nu am rubrică la revistă (!), voi face câteva precizări necesare.

La mărlănia (alo, nea!...) pe care mi-o atribuie m-am referit. Rămâne cum am vorbit!

Verbul *a face - facere* (cu toate conotațiile *facerii* sau *a face* istorie, *a face* cultură, *a face* artă, ba chiar *a face* critică de artă etc.) nu e identic egal (cum pervers l-a asimilat domnul Șușară) cu *a lucra*, *a trudi* stereotip în anonimatul competiției vieții. Eu mă refeream clar (și, de ce nu, și explicit) la cei care gravitează speculativ în jurul *facerii* altora. Rămâne așa!

Tot încolțindu-mă, inevitabilul se produce și mă prinde în flagrant. Faptul că nu am făcut "pariuri grandomane cu istoria sau cu artisticitatea" este pentru dânsul dovadă clară și definitivă că orizonturile mele de așteptare sunt în cel mai bun caz înguste, dacă nu chiar derizorii. Ei, bine, accept portretul de *nimuruc* pe care mi-l face, dar rămân la convingerea că grandomania nu este nici cale, nici mijloc de afirmare, indiferent în care segment al manifestărilor sociale ar emana. Sigur! Eu nu confund bătoșenia cu verticalitatea și nici bărbăția cu vehemența. Asta e!

Strecurându-se abil pe lângă

miezul provocării mele, domnul Șușară se oprește la jumătatea drumului și-mi explică cum că bustul lui Yitzhak Rabin nu ar fi putut apărea la inițiativa Primăriei Brașov, pentru că (atenție!) n-ar fi primit acordul Ministerului Culturii. I-auzi! Păi, tocmai asta era: ceea ce s-a comis (cu câteva excepții) la Alba Iulia s-a făcut cu girul, cu sprijinul (sau complicitatea?) și banii Ministerului Culturii. Mulțam de ajutor! Mi-a venit ca o minge ridicată bine la fileu. Aferim!

Se repetă în textul care mă vrea una cu pământul un *sic* ostentativ, trufaș, ce face și mai evidentă, printre însăilături, ironia răutăcioasă. Dacă și la sub-solul nostru "obscur", ca și la nivelul înalt și strălucitor al domnului Șușară, *sic* se traduce la fel, răspund: exact așa!

Toate calificativele injurioase pe care mi le atribuie le trec în seama mirării ca o repulsie pe care i-am provocat-o criticului când mi-am arogat dreptul de a vorbi și eu sau tocmai eu. Limitat cum sunt, accept că așa este polemica și, mai ales, unui om care are anvergura de a modela lumea după chipul și asemănarea sa nu i se poate imputa calomnia. Chiar și hăituit (de-acuma) de marea critică de artă, voi continua să-mi văd, după posibilitățile mele, de meseria în care nu am fost - precizez - împins circumstanțial. Tocmai de aceea nu știu cât de îndreptățit este domnul Șușară să-și dea cu părerea, învărtindu-se în nestire în jurul unui bust, despre disponibilitățile și identitatea subsemnatului în plan artistic, fără să știe nimic altceva despre mine. Să știți că eu nu înjur decât în gând, în perioada postului deloc, iar în gândurile scrise pe hârtie, niciodată. Fie și pentru simplul motiv că... nu e frumos să vorbești urât! În rest, adunând la un loc tot ce am afirmat până acum prin presă în legătură cu bustul lui Yitzhak Rabin și referitor la toată agitația din jurul acestei teme rămâne valabil și totodată asumat. Eu, oricum, nu vă voi mai deranja săptămânalul, păstrându-mi doar discreta calitate de simplu cititor al lui. Iar, în cazul în care pe domnul Șușară îl va scoate din nou vanitatea la rampă și-și va obloji patimile, folosindu-se de spațiul publicației dumneavoastră, eu îi răspund de pe-acuma pentru totdeauna: rămâne cum

am stabilit!

Îmi cer sincer scuze că nu am avut încotro și regret că am fost obligat să dau această replică!

Înainte de a încheia, vă comunic că nu peste multă vreme voi dezveli în București bustul unuiia dintre cei mai mari scriitori contemporani: Eugen Barbu. Mi-ar face deosebită plăcere și m-ar onora prezența dumneavoastră la acest eveniment.

Cu deosebit respect,
Ilarion Voinea

P.S. Pentru a evita pe viitor publicarea altor asemenea altercații din pix și a nu mai pune în situație delicată redacția dumneavoastră, îi amintesc domnului Șușară de serviciile poștei.

Plătesc eu prin formula taxei inverse.

P.S. la P.S. În chelfâneala pe care mi-o trage domnul Șușară este, din păcate, și un subiect (e drept, atins doar în trecere, ca și adierea-i persiflantă pe deasupra istoriei naționale!) extrem de serios și de grav cu care sunt, într-un fel (deși nu i se pare dânsului), de acord. Belferismul, poziția privilegiată, aroganța condamnată, sentimentul centralismului egoist și imbecil intrate în economia relațiilor bucureștenului cu restul țării au făcut să apară "semnele îngrijorătoare ale unei grave maladii" naționale. Alimentând, fie fals, fie iresponsabil, fie (aici e aici!) tendențios, complexe, disperări, frustrări etc. din aceste nuanțe, supralicitudinându-le, au apărut manifestările anti-București, și capitala este percepută, pe fondul recesiunii economice și, mai departe, al crizei generale, ca o celulă canceroasă care stânjenește și sufocă din ce în ce mai mult restul. Așa au fost avortate lepădăturile istoriei care emit teorii și planuri de secesiune. Se subînțelege că eu gândesc altfel. Dar asta e o altă problemă.

Aceasta fiind scrisoarea, cu patimile, cu logica și cu gramatica ei, lucrurile se înfățișează cât se poate de simplu: prima epistolă, aceea pe care i-am publicat-o d-lui Voinea fără să-i cer consimțământul, întrucât privea o problemă aflată în dezbatere publică și viza nemijlocit o intervenție a mea în presă, nu avea un caracter privat. Faptul că domnia sa mi-a trimis-o la o adresă privată nu înseamnă că eu aș avea vreo corespondență de acest tip cu expeditorul și nici nu-i conferea acesteia un caracter confidențial, cu atât mai mult cu cât ea se referea explicit la niște opinii apărute deja în ziarul *Ziua*. În rest, așa cum ușor se poate constata cu ochiul liber, simplă retorică de om cu o gândire narativă sincopată, în mod vădit nedeprins nici cu expresia articulată, nici cu înlanțuirea logică a unor gânduri, în cel mai bun caz, răzlețe. Dar ceva, ceva, tot se găsește în această lungă și indigestă misiivă: finalul. Să revedem, în decupaj, ce cogitează, ca un prevestitor al Apocalipsei aflat în plină transă mediumnică, Ilarion Voinea: din pricina „[...] centralismului egoist și imbecil [...]” din [...] „economia relațiilor bucureștenului cu restul țării [...]” au apărut manifestările anti-București, și capitala este percepută, pe fondul recesiunii economice și, mai departe, al crizei generale, ca o celulă canceroasă care stânjenește și sufocă din ce în ce mai mult restul. Așa au fost avortate lepădăturile istoriei care emit teorii și planuri de secesiune. Se subînțelege că eu (adică el, I. Voinea, n.n.) gândesc altfel. Dar asta e o altă problemă.” Nu știu ce se subînțelege, dar se înțelege limpede că dacă de la București se denunță fariseismul și impostura, se atentează la însăși existența României, adică la unitatea și la integritatea ei teritorială. Și se mai înțelege la fel de clar de ce sămînța lui Vadim încolțește în acest pământ atît de amenințat.

În ceea ce-l privește pe cel de-al doilea epistoler, „un tînăr avocat stagiar din Cluj”, așa cum se autocalifică el cu un fel de îngăduință apriorică, cel mai bine ar fi să judece instituțiile care au mandatul constituțional de a sancționa insulta și instigarea la ură etnică. Iată doar un scurt pasaj: „Filosemitismul și democrația dumneavoastră (adică ale mele, P.S.!) sunt înduioșătoare, naive și ridicole. În același ton acuzator, pe care l-ați folosit împotriva domnului Ilarion Voinea, gestul dumneavoastră de fraternitate cu ideile promovate de statul terorist Israel, vă situează la nivelul extremismului sionist. (sic! mare grijă, tinere om al legii, măcar la biata virgulă dintre subiect și predicat!) Și domnule Pavel Șușară (sic!), puneți mîna pe carte și citiți ce-i aia xenofobie. Cu respect, Lucian Handra”.

Cam atît de la Cluj. În rest, vorba d-lui Ilarion Voinea, rămîne cum am stabilit! (P.Ș.)

Lilian Faschinger

Păcătoasa Magdalena

AȘCUTĂ la 2 aprilie 1950, la Tcho-
ran, în Carintia (Austria), Lilian
Faschinger a făcut studii de angli-
stă și istorie la Universitatea din
Graz, și apoi a predat, în calitate de profesor
asociat și în prestigioase universități ameri-
cane: Dickinson College (Pennsylvania),
Dartmouth College (New Hampshire) sau
Washington College (St. Louis). Dar adevărata
sa chemare s-a dovedit a fi literatura. Edituri
cunoscute i-au publicat în original sau în tra-
ducere românească: *Selbfaulöser* (Autodesprin-
dere), 1983; *Die neue Sheherazade* (Noua
Șeherezada), 1989; *Lustspiel* (Comedie),
1989; *Frau mit drei Flugzeuge* (Femeie cu trei
avioane), 1993; *Ortsfremd* (Străin de lac),

1994; *Springe* (Salturi), 1994; *Wiener Passion*
(Pasiune vieneză), 1994; *Paarweise* (Perechi),
2002.

În calitate de poetă, Lilian Faschinger a fost
răsplătită, printre altele, cu prestigiosul premiu
Klagenfurt. Este și autoare a mai multor sce-
narii și piese de teatru.

Romanul *Magdalena Sünderin* (Păcătoasa
Magdalena), a cărui primă ediție a apărut în
1995, a fost de atunci tradus și publicat în șai-
sprezece țări. Cunoscutul cotidian britanic
"The Guardian" l-a caracterizat drept "O admi-
rabilă înălțare de pasiuni, umor și fabulație"
iar "Washington Post" a scris despre el că e "o
perfectă punere în scenă a unei acțiuni sur-
prinzătoare care intrigă și încântă."

Publicăm în aceste pagini un fragment din
romanul în curs de apariție la Editura Vivaldi.

AȘCUTĂ U EXISTĂ ceva
mai plicticos decât
discuțiile din așa-
numitele cercuri
intelectuale, ceva mai ucigător
decât ambianța pe care și-o
creează ele. Cine a văzut o dată
o casă artistic mobilată, a văzut
tot. Cine a înfulecat o singură
masă artistic pregătită, le-a în-
ghițit pe toate. Conversația ama-
torilor de artă e alcătuită din
componente dinainte pregătite și
normate și orice intervenție ne-
așteptată îi derutează cu desă-
vârșire. Cei mai nesuferiți sunt
însă, evident, universitarii. Ei
sunt cei care, deschiși către în-
treaga lume, au dus cel mai de-
parte arta uciderii spiritului, uni-
versitarii francofili, anglofili, i-
talofili, cu nenumăratele lor
burse de specializare peste ho-
tare din care se întorc cu condi-
mente și cărți de bucate. Iar dacă
ai cumva imprudența să iei parte
la vreunul din prânziurile lor, ești
obligat să îngurgitezi mâncăruri
care, după cum spun ei, sunt
consumate în nordul Madagas-
carului și acolo numai de o mi-
noritate de creștini originari din
India. Mâncăruri cum numai la
Bogota și împrejurimile ei pot fi
găsite, dar și acolo numai de săr-
bători și doar pe mesele iudeo-
indienilor.

Mă simt extrem de îndato-
rată față de băieții care mi-au
împachetat mobila pentru că m-au
ajutat să scap de averea mea

mișcătoare, să mă hotărâsc pen-
tru o viață nomadă și să rup, ast-
fel, cu pretenții înși cultivați.
Aceștia erau obișnuiți să mă
vadă șezând pe canapelele lor
îmbrăcate în stofe proaste de Su-
matra, le plăcea să mă vadă cum
stau de vorbă cu copiii lor idioți
a căror tâmpenie e frumos încu-
rajată de lecții de pictură, balet
sau flaut în compania unor
odrasle și mai cretine. Din cauza
unei amabilități înăscute, a unei
flexibilități și complezențe do-
bândite prin educație, multă vre-
me n-am fost în stare să mă rup
de acest mediu funest. Trăiam
într-o lume proastă de care, nu-
mai acționând energic, m-am
putut elibera. Era mai mult decât
timpul s-o fac, apăsătoare ei
meschinărie, plictiseala anchilo-
zantă a universitarilor cosmopo-
liți mă copleșiseră și amenințau
să-mi paralizaze orice reacție.

Gustați din felul asta, cunos-
cut numai în sudul Burundi-ului,
mă îmbiau cosmopolitii uni-
versitari, ascultați cântecele
astea care nu mai pot fi auzite
decât într-un mic sătuc de munte
din interiorul Sardiniei și ne-au
fost prezentate în săptămâna
Paștelui de trei femei nona-
genare, grație strădaniei unei
etno-muzicologe vieneze; pune-
ți-vă mâștile astea sculptate la
sfârșitul secolului nouăsprezece
dintr-o sequoia cu o vechime de
două sute de ani, de un urmaș di-
rect al căpeteniei Tecumseh; hai,
numai mâștile astea, dacă te lași
invitată de universitari cultivați,

riști să te învârti mereu printre
statui și măști fioroase aduse din
toate colțurile pământului de
acești cultivați universitari, rod
al călătoriilor lor de studiu, am-
plasate în cochetele lor case de
la marginea orașelor, agățate pe
pereții vopsiți în alb de munci-
torii la negru din Europa de est
ori aranjate pe lucitoare parchete
scrupulos frecate de slujnice din
fundul Indiei. Pentru că, trebuie
să știți, Monseniore, oamenii în-
vățați iubesc tot ce-i primitiv. Cu
cât e mai erudit omul cultivat, cu
atât mai primar dorește să fie
primitivismul pe care-l afecțio-
nează. Fiecare vizită la erudiți
îmi dădea coșmaruri, mă făcea
să fiu urmărită până și în somn
de statui și măști.

AȘCUTĂ ȘA încât atunci când am
perceput tot mai ame-
nințătoarea primejdie pe
care o reprezentau pen-
tru psihicul meu savanții des-
chiși către lume, mai ales din
cauza marelui procentaj de psi-
hologi, psihanaliști, psihiatri și
psihoterapeuți aflați printre ei,
m-am întrebă care ar fi cea mai
bună cale să mă sustrag influen-
ței lor. Cu firea mea bonomă, to-
lerantă, îi lăsasem pe acești psi-
hoterapeuți, psihologi, psihiatri
și psihanaliști să se insinueze
lângă mine cu mâștile lor atroce
și îngrozitoare lor imagini. De
psihologi, psihoterapeuți, psihi-
atri și psihanaliști trebuie să te
ferești la fel cum un bun catolic
se ferește de ispitele diavolului;

ei încearcă să ne convingă de
totala incapacitate de funcțio-
nare a sufletului nostru, până
când începem să-i credem și răb-
dam să fim ajutați de acești me-
canici ai sufletului cu degetele
lor mânjite de ulei, lucru de care
apoi multora ne pare rău. Pentru
că dacă-i lăsăm pe ei să ne ajute,
e clar că nu ne ajutam pe noi, ci
tocmai pe psihiatrii, psihologii,
psihanaliști și psihoterapeuți de
diverse orientări. Cine-i observă
o perioadă mai scurtă sau mai
lungă de timp înțelege în mod
indubitabil că ei sunt cei care
trebuie să fie urgent ajutați. Vă
rog să mă credeți, Monseniore,
că eu, care dinspre partea tatii
am moștenit o privire extraordi-
nar de ageră, n-am întâlnit atâtea
tulburări de comportament, atâtea
crase bizarerii în mimică și
gestică ori sumedenii de alte ciu-
dățenii și extravagante omeniești
ca printre psihoterapeuți, psihi-
atri, psihologi și psihanaliști,
nicăieri ca printre ei n-am avut o
senzație atât de acută ca am de a
face cu fapte nepregătite pen-
tru viață, dar atât de convinse de
infașibilitatea lor. Din păcate, nu
te poți încredința de incommen-
sabila viclenie a acestor specii
decât când cazii în capcana vre-
unui din tagma lor. Când pun
mâna pe un naiv, dovedesc o
neînchipuită îndărătnicie spre a-
și menține prada în capcană,
spre a impune bietului om o ter-
apie care poate fi înțeleasă
numai dacă știi că respectivul ins
e doar un pretext pentru propria

lor vindecare. O dată căzut în
plasă, ademenit în cabinetele lor;
omul e la mâna lor, fără apărare,
iar ei, lungindu-l pe un divan,
caută să-l mențină cât mai mult
în poziția asta ca să-și facă pro-
priul lor tratament.

În strategia mea de a fugi de
indivizii cu multă carte, princi-
palul rol l-a jucat grupul psihi-
atrilor, psihoterapeuților, psiholo-
gilor și psihanaliștilor, dat fiind
că știam că de el trebuia să mă
feresc cel mai mult în cazul unei
evadări. Și am hotărât să fac ino-
fensiv grupul cultivaților în tota-
litatea lui. Am hotărât să-i în-
ving cu propriile arme. Un cu-
noscut de-al meu, diletant în
sculptură, îmi făcuse, cu mulți
ani înainte, un insipid bust de
lemn și mi-l dăruise. Eu n-am
cutezat să-l arunc și capul acela
grotesc a zăcut ani de zile în du-
lapul de rufe. Cu ocazia unei in-
vității la niște universitari cos-
mopoliti, l-am scos, am smuls
dintr-o scândură niște cuie rugi-
nite, le-am bătut în capul de
lemn și l-am prezentat drept bus-
tul unui șaman din Mali. Pro-
fitând de puternicul interes, de
emoția generală am dat să fug.

Când să ies din casă, am ob-
servat că doi inși din grupul de
psihanaliști, psihiatri, psihote-
rapeuți și psihologi mă urmăreau.
Prevăzusem o asemenea even-
tualitate; m-am oprit, deci, la
primul colț de stradă, i-am lăsat
să mă ajungă și am oferit celor
doi – un psihiatru cam de patru-
zeci de ani, adept al lui Lacan și

meridiane

o freudiană ortodoxă ceva mai în vârstă – câteva cuvinte cheie pentru o discuție de specialitate. Când respectivii se luau de păr, eu am luat primul tramvai de pe linia 7. M-am așezat la fereastră și, înainte ca tramvaiul să co-tească pe Bahnhofstrasse, am mai aruncat o privire în direcția perechii care gesticula pe marginea trotuarului. Nu de mult am auzit că cei doi s-au căsătorit și că erau în călătorie de nuntă la Heidelberg unde studiau exemple ale pretenției arte a nebunilor în celebra colecție Prinzhorn de acolo. Vedeți, deci, Monseniore, că, chiar dacă am fugit de dâșii, ei au găsit alte posibilități de a-și continua tratamentul pe seama unor inși care n-au nici o posibilitate să fugă pentru că sunt fie morți, fie se află într-o clinică“.

DUPĂ această expunere care, oricât de convingător suna, nu părea, totuși, să se ridice la înălțimea tradiției logice occidentale, Magdalena a făcut o scurtă pauză. Eu eram cam oboșit și mi-am spus că, probabil, sunetul glasului ei, hipnoticul suș și coborâș al melodiosului ei glas mă predispușea la somn.

„Vedeți“ a reînceput însă ea, „vedeți ce dificile sunt premisele părăsirii țării. Abia când cineva vrea să plece, își dă seama ce mulți sunt cei care au profitat de prezența lui și de aceea nici nu voiau să-l lase să plece. După ce cei doi băieți simpatici, cărora înainte de a ne despărți le-am mai turnat două sticle de bere, au plecat cu mobila, am hotărât ca restul gospodăriei, cărțile și îmbrăcămintea să le donez unor instituții de caritate; am dat telefoanele de rigoare și în scurt timp s-au și ivit mai mulți oameni miloși gata să-mi preia avutul, storcătoarea de lămâi, ediția mea din Schwitters și bluza cu paiete, adevărat chili-pir, cumpărată pe bani puțini de la o artistă vieneză în design și tocmai bună să fie expediată în diverse zone inundate, devastate de război, suferind de foame, răvășite de cutremure sau de erupții vulcanice.

Sunt sigură că dumneavoastră, ca preot catolic îndatorat să fiți milostiv cu nevoiașii acestei lumi, le-ați și lăsat părți din averea pe care o posedați. Dar vă gândiți vreodată la bogățiașii de astăzi? Eu mă întreb de multe ori cine și cu ce ocazie poartă în Ruanda bluza mea neagră cu paiete și sper că-i o femeie frumoasă. Mă gândesc la cel care, în Somalia, o să încalțe cizmele mele îmblânite, aproape noi, de la Bruno Magli și mă întreb cum o să-și procure o bosniacă lă-mâia de care are nevoie că să se poată folosi de storcătoarea Alessi când îi suieră gloanțele pe la urechi. Dar ediția Schwitters? O și văd înfiptă în vârful unei

baionete a vreunui guerillero latino-american după jefuirea unei gospodării țărănești de către contrarevoluționari.

V-ați întrebat ce victimă a vreunei inundații din Bangladesh vă poartă vechea reverendă? Sau dacă ciorapii gri de lână împlețiți cu atâta grijă de sora dumneavoastră au fost înghițiți de replica vreunui cutremur din sudul Californiei? Familiarizat de catolicism cu dimensiunea metafizică a destinului sunt convinsă că v-ați întrebat ce tainică legătură vă unește de pescarul islandez care după una din devastatoarele erupții ale vulcanului Hekla locuiește acum într-o baracă încropită în grabă și poartă una din reverendele dumneavoastră negre, acum decolorată. Sunt tot atâtea întrebări care duc către amănunțate sfere speculative și amintesc de problematica scolasticii din Evul Mediu timpuriu, nu găsiți? Ne putem foarte ușor imagina că frumoasa din Burundi care purta bluza mea neagră cu paiete a fost ucisă și că bluza e acum ferfenișită, găurită de gloanțe de puști-mitralieră rusești, franțuzești și americane, că ediția Schwitters e acum numai cenușă, la fel ca și gospodăria țărănească latino-americană incendiată de contrarevoluționari și că storcătoarea de citrice Alessi, care ar mai putea fi utilizată, zace acum între cadavrele îngropate sub ruinele unei case bosniace. La fel cum ne putem prea bine imagina că victima inundației din Bangladesh a dăruit reverenda dumneavoastră unui văr care o folosea drept cămașă de noapte și care, trei luni mai târziu, la ora două noaptea, s-a prezentat la un post de poliție cu reverenda năclăită de sânge și cu un cuțit în mână declarând că soția i-a fost înjunghiată în patul conjugal sau că fiica pescarului islandez a transformat reverenda dumneavoastră, la o mașină de cusut Singer, într-o hăinuță neagră foarte scurtă, bine închisă la gât, a cărei atractivă scurtime l-a făcut pe un automobilist să o ia într-o seară de undeva, de pe șoseaua dintre Borganes și Stykkisholmur, și să o violeze, prilej cu care solidă stofă austriacă a reverendei a intrat în contact cu sperma islandeză. Nu găsiți că toate astea sunt de domeniul posibilului?

IUDATE mai sunt și căile destinelor omenesti sau căile Domnului, cum ați spune dumneavoastră. A, dar v-ați gheboșat, Monseniore, o clipă, și vă ajut să vă îndreptați.“

Și, într-adevăr s-a sculat de jos, m-a apucat de umeri, m-a ridicat și m-a lipit de pom. Reflecțiile ei asupra hainei sacerdotale m-au pus și pe mine pe gânduri și din cauza acestei ușoare apăsări sufletești alunecase un

pic de-a lungul trunchiului.

„Sunt considerente care merită să fie avute în vedere“ a continuat Magdalena, „sunt gânduri la care merită să meditezi, cu toate că nu sunt tocmai încurajatoare, că nu sunt prea stenice. Dar consecințele indirecte ale actelor caritabile sunt, uneori, total neașteptate. După ce beneficiarii carității mele și-au luat lucrurile din casă, s-au pricopsit cu cărțile și hainele mele, pe parchetul gol al casei, pe care și anunșasem că o închiriez, am numărat banii cu care mă alesesem prin desfacerea bunurilor mele mobile și imobile. Nu erau mulți, dar de ajuns ca să-mi iau motocicletă“.

Și a aruncat o ochire galeșă în direcția umbrei bradului sub care-și lăsase vehiculul.

„Prin cumpărarea acestei motociclete mi-am împlinit un vis al copilăriei mele. Când eram mică, unchiul meu Karl, care avea și el una, mă așeza în ataș și pleca cu mine prin împrejurimi. Eu stăteam cuminte în ataș și vântul îmi zburătăcea părul. Amintirea plimbărilor în atașul marca Felber e una dintre cele mai frumoase din viață.“

SI SCOȚÂND o fotografie din buzunarul de la piept al salopetei de piele, mi-a pus-o în fața ochilor. Fotografia înfățișa un bărbat ca la vreo șaizeci de ani, cu mustăți mari, în haină de piele, cu revere late și cordon pe măsură, cu cască de piele și ochelari, călărind șaua unei motociclete, dar cu picioarele pe pământ.

„Unchiul meu Karl“, m-a informat Magdalena. „Odată, amețit de băutură și trecând peste lacul Ossiach a fost cât pe aci să se înece. S-a rănit rău; altădată s-a rănit la baza craniului și iar altădată la bazin, și, în plus, a mai făcut și o comotie cerebrală. A patra oară n-a mai supraviețuit.“

Și a vârat fotografia înapoi în buzunar.

„Pentru informarea dumneavoastră, e bine să știți că motocicletă Puch 800 cu ataș Felber a ieșit din fabricație. De altfel a și fost fabricată numai câțiva ani. O caracterizează enormul volum al cilindrilor, de opt sute de centimetri cubi și motorul în patru timpi. Azi e greu de înțeles de ce, dar s-ar putea ca motivul să fie mai buna adaptare la călătoria de unul singur. Și apoi suspensia are o suplețe greu de imaginat. Totul cu un consum mic de benzină. Acum, rareori mai întâlnești câte una din ele.

Pe vremea când eu mă băteam cu gândul să plec, în orașul părinților mei era un bătrân de vreo șaptezeci de ani care ținea în hambar o motocicletă Puch 800 cu ataș, puțin folosită și, deci, aproape nouă. Când am stat o dată de vorbă cu el peste

gard, l-am găsit tocmai meșterind la o pedală găsită printr-un anunț dat într-o revistă tehnică. Mai întâi a fost cam bănuitor față de femeiușca interesată de motocicletă, dar când a văzut că sunt familiarizată cu modelul și-i vorbeam cu o pasiune care o egala pe aceea a lui, a devenit mai binevoitor, a deschis poarta și mi-a arătat-o amănunțit. Până la urmă, mi-a spus chiar să mă sui în ataș și, la fel ca odinioară unchiul Karl, a făcut cu mine un tur al orașului. Cred că vă dați seama ce-am simțit. Imaginați-vă ce-ați simți dumneavoastră dacă ați fi lăsat să atingeți un oscior de fildeș, ornat cu rubine și safire, al picioarelor sfinte Faustina. Sau o pagină din ediția princeps a incunabilului *La danse macabre* tipărit la Paris, la Guy Marchant, în o mie patru sute optzeci și șase. Ori să fiți invitat la ceai de Papa ca să vă răsplătească, astfel, pentru meritele dumneavoastră în păstoria bisericii din estul Tirolului. Sunt reprezentări care v-ar putea da o idee despre ce-am simțit eu. După prima plimbare l-am vizitat de mai multe ori pe bătrânel, am discutat probleme tehnice, despre superioritatea taheometrului Veigel față de alte taheometre, despre cât mai atență utilizare a acceleratorului, a frânei și multe altele. Bătrânul a început să aibă încredere în mine și, după câțva timp, am avut chiar sentimentul că, dacă i-aș cere, mi-ar vinde motocicletă. După un timp am adus vorba despre asta, iar el, măsurându-mă din priviri de sus până jos, mi-a spus că o raritate ca aceea nu se putea obține cu bani. Eu

nu m-am lăsat. Și după alte două vizite ne-am înțeles, cu atât mai mult cu cât ceruse un preț foarte convenabil.

AM VÂNDUT bucata de pământ de douăzeci ori douăzeci de metri unui funcționar de bancă din Mödling, am lăsat vesela, mobila, hainele și cărțile celor doi băieți simpatici și caritabililor și, după ce m-am descotorosit de inșii cultivați și, mai ales, de psihanalisti, psihologi, psihiatri și psihoterapeuți, devenită proprietara motocicletei, am îndesat în geanta cu scule niște lucruri pentru mine esențiale, printre care o ediție a *Divinei Comedii* a lui Dante Alighieri publicată în o mie nouă sute cinci la Florența, de G.C. Samsoni, o ediție de buzunar a *Tălmăcirii viselor* de Artemidor din Efes, *Marele atlas ilustrat* al lui Linden, cuțitul meu elvețian, walkman-ul Sony, două casete audio cu înregistrarea *Clavecinului bine temperat* al lui Johann Sebastian Bach, o mantie de călugăriță a Ordinului carmelitelor desculțe, primită cadou de la cea mai mică dintre surorile mele mai mari care, după un an de noviciat, a părăsit contemplativul Ordin fără să fi depus jurământul. Dar nu mi-am închipuit că plecarea o să se lovească și de alte împotriviri sau, în orice caz, nu din partea părinților care, după înstrăinarea moșiei de douăzeci ori douăzeci de metri, s-au lepădat de mine, nu fără a-mi da, în prealabil, luminosul exemplu al celor două surori mai mari stabilite în imediata vecinătate.

Traducere de
Dumitru Hincu

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Str. Respenilor 32, ap. 2
sector 2, cod 020548, BUCUREȘTI
E-mail: office@prior.ro
Tel.: +4021 210.89.08 +4021 210.89.28
Fax: +4021 212.35.61
www.prior.ro : Librărie virtuală: www.sbookshop.ro

ENCYCLOPEDIA OF SCIENCE AND RELIGION

Editor in chief: J. Wentzel Vrede van Huyssteen, 2nd ed.

2 volumes set

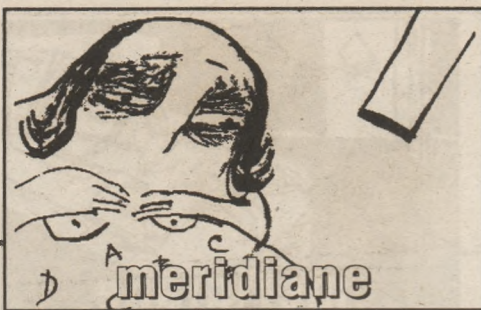
Macmillan Reference, 2003

Harcourt, 900 pp.

ISBN: 0-02-865704-7

Encyclopedia of Science and Religion analizează toate aspectele dialogului dintre știință și religie, dialog necesar astăzi mai mult decât în orice altă perioadă istorică. Lucrarea, cea mai cuprinzătoare apărută până în prezent, face o adâncă incursiune atât în sfera științelor umaniste, dar și în domeniul tehnologiei și al științelor.

Cele peste 400 de articole elaborate de cercetători renumiți clarifică multe dintre controversele acestui dialog Știință-Religie.

Interviurile "României literare"

Dennis Deletant

Accesibilitatea literaturii române în Anglia

RUSSEL SQUARE, Școala de Studii Slavonice și Est-Europene, University College London. O clădire veche, cu coridoare întortocheate și stucatură demodată. Undeva la etaj, la capătul unei scări în spirală se afla biroul Profesorului Deletant. Cunoscutul românist mă întâmpină zămbitor și

afabil. Acceptă să vorbim, în limba română, despre cărți, despre România, despre cartea românească în general și, inevitabil, discuția pornește de la obsesia de toate zilele, dacă nu a românului de rând, atunci cel puțin a politicianului român postdecembrist – imaginea României.

Irina Marin: Sunt românii capabili să transmită o imagine pozitivă?

Dennis Deletant: Simplită fap că guvernul României este preocupat de imaginea României arată, după mine, și faptul că nu s-a prea schimbat mentalitatea conducerii de la București față de cea din anii comunismului, pentru că mi-aduc aminte că, atunci când am fost numit aici la facultate în anul 1969 și am avut prima mea întâlnire cu atașatul cultural al Ambasadei României din Londra, imaginea României era pe primul punct al agendei zilei: cum să facem ca publicul din Anglia să înțeleagă politica lui Nicolae Ceaușescu și să vadă aspectele pozitive ale acesteia. Dar facultatea, universitatea noastră este o instituție academică apolitică și nu poate să se implice în promovarea unei anumite politici și nici în promovarea unei imagini. Rostul nostru este să fim cât mai obiectivi în prezentarea trecutului românesc, a realităților românești și să fim echidistanți când vorbim despre anumite trăsături, anumite direcții, care se impun în studiul atât al istoriei, cât și al literaturii și limbii. Când aud după treizeci de ani iarăși de *imaginea României* îmi vine să mă arunc pe geam pentru că o țară normală nu este în permanență preocupată de imaginea ei. Sigur, imaginea unei țări este importantă – dar cred că este o dovadă de maturitate ca guvernul unei țări să nu fie obsedați de această chestiune; să fie preocupați de ea, sigur, e important, însă, după părerea mea, nu numai actualul guvern, dar și cel precedent, erau obsedate de această chestiune, și atunci când ai o obsesie riști să te faci de râs. Foarte mulți străini și mulți dintre colegii mei din alte țări care se

ocupă de studii românești sunt de părere că această obsesie riscă să facă țara de râs. Se organizează la diverse ambasade ale României de pe glob întâlniri în care se discută despre imaginea României, se aduc consultanți de la firme din țările respective să dezbătă imaginea României, dar cea mai bună reclamă pentru orice țară sunt oamenii ei, ce fac la ei acasă, ce fac în străinătate, ce face tineretul țării respective, pentru că, desigur, în mâinile lor șade viitorul. Din păcate, după părerea mea, în loc să dea un exemplu pozitiv tineretului din România, clasa politică dă un exemplu cât se poate de negativ și de acesta se leagă presa din Occident.

IM: Înainte de '89, din cauza cenzurii politice, comunicarea dintre România și restul Europei era inevitabil obstrucționată. Ce se întâmplă, însă, după '89? Reușesc românii să se facă auziți din punct de vedere cultural?

DD: Din păcate, nu se știe prea mult despre activitatea unor oameni din România care promovează cultura românească. Aș spune că nu numai în cazul României, ci și în cazul celorlalte țări postcomuniste s-a înlocuit cenzura politică cu un fel de cenzură, o cenzură a pieții. Mă gândesc că sunt foarte mulți editori de carte (în orașele de provincie și, bineînțeles, la București) care promovează operele literare ale principalilor scriitori români și le publică în condiții excelente, însă n-au mijloacele de difuzare în străinătate. Din cauza considerentelor bănești, editurile din România nu au posibilitatea să încheie contracte cu edituri de anvergură din Occident astfel încât publicațiile lor să ajungă pe piața occidentală.

IM: Credeți că este vorba

doar de o chestiune de profitabilitate? Sau este posibil ca această deficiență de comunicare să se datoreze și unei anumite pierderi prin traducere, unei anumite inaccesibilități culturale?

DD: Asta desigur are un rol de jucat în ceea ce privește literatura română. Eu mă gândeam când am răspuns la întrebarea dumneavoastră la cărțile de istorie, mai ales la studiile de istorie, la analize, ca de exemplu cea a lui Lucian Boia, apărută recent în limba engleză la o editură londoneză, o carte, într-adevăr, foarte originală, care s-a bucurat de succes. Cu scriitorii, însă, se pierde destul de mult în traducere, dar asta nu înseamnă că anumiți autori români nu merită să fie cunoscuți, sau mai bine cunoscuți, în Occident. Mă gândesc de exemplu la cazul lui Bacovia, un poet care a folosit un limbaj cu spectru foarte redus, dar care a reușit, totuși, să vină cu asocieri nemaîntâlnite de cuvinte. Faptul că folosește un limbaj simplu face ca traducerea să fie mult mai reușită în limba engleză. Este un poet de o mare originalitate, tradus excelent, la sfârșitul anilor '70, de către Peter Jay și publicat de către Editura Minerva în seria aceea bilingvă de poezii. După părerea mea, această carte trebuie reeditată. Este o ediție bilingvă, iar versiunile făcute de poetul britanic rezistă foarte bine și astăzi și reușesc să transmită aproape tot ce a vrut să transmită Bacovia despre nevroza lui.

MI: Dacă Bacovia și orice alt scriitor român prezintă interes pentru profesorii universitari sau pentru cei interesați de studiile românești, în ce măsură rezistă ei lecturii omului de rând din alte țări? Au românii ceva de spus?

DD: Au ceva de spus, dacă reușesc, în primul rând, în limba lor nativă să spună ceva original, ceva autentic despre experiența lor sau despre o anumită realitate. Când încercăm să răspundem la această întrebare, trebuie să ne gândim la contextul cultural în care se prezintă, se oferă, anumite lucrări într-o limbă străină și aici există, desigur, o problemă în privința anumitor opere, mă gândesc, de pildă, la Sadoveanu, care pierde foarte mult în traducere datorită limbajului moldovenesc pe care îl folosește întrucât cititorul englez sau american nu are cum să aprecieze valoarea și frumusețea acestui dialect. Un alt exemplu este cazul romanului *Baltagul*: dacă nu știi câte ceva despre viața pastorală a ciobanilor moldoveni, nu ai cum să înțelegi rolul Vitoriei Lipan și al oamenilor cu care personajul vine în contact în căutarea soțului ei. Dar această problemă a contextului este valabilă și pentru literatura poloneză, și pentru literatura cehă. Să luăm un alt exemplu, *Padurea spânzuraților* a lui Rebreanu, care tratează un subiect universal, omul pus în fața unei dileme, pus să aleagă între loialitatea lui față de un stat și loialitatea lui ca membru al unei etnii cu care statul cărui îi aparține se află în război. Este un subiect care a găsit, cred, ecou, și a fost receptat bine de către publicul anglo-american. Ultima traducere a *Padurii spânzuraților* a fost, mi se pare, la sfârșitul anilor șaizeci. Datorită ei, numele lui Rebreanu a început să fie cunoscut în lumea anglo-saxonă. Cu *Ion*, pe de altă parte, este foarte greu să găsești un ecou, pur și simplu pentru că nu se cunoaște dimensiunea problemei țărănești în România la începutul secolului douăzeci.

IM: Iar percepția este, inevitabil, una trunchiată...

DD: Nu numai asta, dar chiar relația între arendaș și țărani, sau relația dintre arendaș și boier, chiar boierul însuși este o noțiune foarte vagă pentru cititorul de limbă engleză și aici ne confruntăm cu această inaccesibilitate, aș spune, a istoriei pentru publicul anglo-american, care nu are cunoștințele necesare, ca să înțeleagă contextul acestui roman.

IM: Revenind la scrierile științifice, la lucrările de cercetare: una dintre ideile preconcepute care circulă, nu numai în spațiul românesc, ci și în orice alt spațiu cultural, este aceea potrivit căreia, în domeniul umanist, perspectiva unui străin sau interpretarea unui străin nu este cea mai bună, și prin urmare ea trebuie din start exclusă pentru că emițătorul ei nu are capacitatea de empatie cu acea cultură, nu are posibilitatea unei vederi din interior: nu ești român, n-ai cum să înțelegi ce se întâmplă în România. V-ați lovit vreodată de o astfel de prejudecată?

DD: Da, de mai multe ori, și părerea mea este că nu poți să ai pretenții ca valorile culturii tale să fie înțelese pe deplin, dacă nu faci un efort în sensul acesta. În lumea anglo-saxonă, lucrurile stau altfel: limba engleză este o limbă universală, vorbitorii ei sunt foarte blazați și acceptă greu orice literatură în traducere, deci din start literatura română are un dezavantaj. Dacă ne uităm la numărul de traduceri care se publică în fiecare an în Anglia, o să vedem că sunt foarte puține și că o traducere ajunge rareori printre best-sellers în Anglia sau în Statele Unite. Din start, aceste literaturi au greutatea de surmontat. Literatura

română reprezintă desigur o valoare pentru publicul românesc în măsura în care poate să ofere ceva relevant despre experiența fiecărui cetățean din România sau o privire diferită asupra problemelor cu care se confruntă societatea românească. Iarăși, revin la problema de context și la faptul că mi se pare naiv din partea unor critici români să aibă pretenții ca un public străin să știe multe despre contextul în care trăiesc și au trăit românii. Dar la fel se întâmplă și cu bulgarii, și cu cehii și cu ungurii, nu pot să mă pronunț în privința lor pentru că nu știu dacă au asemenea pretenții, și anume, ca publicul anglo-american, de exemplu, să cunoască mai bine realitățile istorice din aceste țări. Mi-e greu să mă gândesc la o carte publicată după nouăzeci care ar putea fi apreciată la adevărata ei valoare în Occident; și mă gândesc la scrierile lui Cartărescu, care sunt, sigur, foarte elegant scrise și foarte, într-un fel, cosmopolite ca limbă, dar și el se refera, inevitabil, la realitățile românești și publicul din străinătate nu are cum să perceapă în totalitate originalitatea abordării sale.

IM: Demersul dumneavoastră istoric a fost vreodată privit cu scepticism tocmai pentru că sunteți britanic și nu român?

DD: Nu, așa spune că dimpotrivă. Desigur, depinde de cine vorbești. Dar experiența mea recentă, după '90, a fost una destul de pozitivă pentru că majoritatea prietenilor mei istorici sunt de o factură care face ca ei să fi fost sceptici în perioada comunismului și să nu fi acceptat sută la sută direcția imprimată de către partid în redactarea volumelor de istorie sau a studiilor istorice. Reacția pe care am primit-o de la diverși directori de editură a fost una favorabilă în sensul că, pentru subiectele pe care le-am tratat, și anume istoria Securității sau perioada celui de-al doilea război mondial, ei preferă să aibă un străin care să scrie despre aceste epoci foarte controversate pentru că au impresia că un străin poate să le privească cu mai multă obiectivitate, lucru pe care îl cred și eu. Un istoric străin nu aduce bagajul implicării politice, este mai echidistant față de subiectul pe care îl abordează și asta cred că îl face pe cel care te citește să aibă mai multă încredere în argumentele tale. Singurii oameni care m-au criticat au fost cei care erau legați de o anumită atitudine înainte de '89 și mă refer la cei care promovau cultul personalității lui Ceaușescu și care scriau la niște publicații patriotarde, să zicem. Dar istoricii consacrați și, cum spuneam

adineauri, de factură mai europeană chiar mă ajută în cercetările mele.

IM: În legătură cu sursele folosite, sunt ele exclusiv autohtone, românești, sau ați găsit material arhivistic și altundeva în Europa sau peste ocean?

DD: Datorită faptului că această perioadă n-a prea fost studiată în epoca comunismului, există după părerea mea o cunoaștere destul de parțială a evenimentelor și a rolului lui Antonescu, de exemplu, în al doilea război mondial. Ca să mă documentez m-am dus la Muzeul Holocaustului de la Washington în anul 2000 și am stat acolo un an, pentru că nu am putut obține accesul la documentele care mă interesau în România. La Muzeu există o colecție foarte bogată de microfilme făcute după originalele românești. Astfel de documente originale abia acum, deci în anul 2003-2004, încep, unele din ele, să fie accesibile cercetătorilor români, un paradox pe care l-am semnalat de mai multe ori: de fapt trebuie să te duci în străinătate, în cazul acesta, în Statele Unite, ca să consulți un material care există la București, ceea ce nu este o situație normală.

Vorbind despre aventurile sale în arhivele române, mai ales în încercarea de a aduna documente pentru un volum care va fi editat de Woodrow Wilson Center din Washington și Institutul de Politică și Istorie al Ministerului Apărării, Profesorul Deletant mărturisește cu umor:

Întotdeauna când am fost întrebat de ce m-am ocupat de studiile românești am răspuns „pentru că sunt masochist” și am spus asta pentru că trebuie să ai un pic de masochism ca să fii așa de perseverent, să fii foarte pisălog, să fii foarte insistent ca să pătrunzi în miezul unei probleme și să ajungi și în arhive atunci când cauți un anumit subiect.

Revenind la problemele academice și întrebând dacă o colaborare între universitățile din România și cele din Anglia ar putea soluționa problema circulației cărților, Profesorul Deletant încheie scurta noastră întrevvedere exprimându-și scepticismul față de proiectele culturale ample, care presupun strângerea oficială de fonduri, de cele mai multe ori irosite în acțiuni de fațadă sau deturnate în scopuri meschine. Opțiunea sa se îndreaptă, în schimb, către promovarea individuală a studenților, către contactul personal cu reprezentanții tineri ai culturii românești; este o politică a pașilor mărunți și implicit o lecție de realism.

Interviu de
Irina Marin

Morți rituale

● Tinăra juristă botswaneză Unity Dow a studiat în Marea Britanie, s-a măritat cu un american și a ajuns, în urma unor procese răsunătoare, prima și singura femeie judecătorească la Înalta Curte de Justiție din Botswana. Unity Dow este și scriitoare de limbă engleză, ultimul său roman, *The Screaming of Innocent*, abordând un subiect tabu: sacrificiile umane, morțile rituale ale unor copii, ce se mai practică pe ascuns în țara ei. Pe lângă conținutul șocant, *Strigatul inocentului* e apreciat de presa sud-africană și pentru calitățile lui literare: „Un thriller extrem de bine construit, pasionant, plin de suspans și cu un final neașteptat” – afirmă „The Sunday Independent”.

Cineast și romancier

● Ray Loriga, scenaristul filmului polemic al lui Carlos Saura, *El séptimo día*, lucrează acum la scenariul unui film istoric despre Spania secolului XVI, pe care-l va turna la sfârșitul acestui an. Va fi cel de-al

doilea lungmetraj al său, după *La pistola de mi hermano* (1997), ecranizare a unui roman al său. Căci Loriga – scrie „El País” – e și prozator: chiar zilele acestea a lansat în Spania o nouă carte, *El hombre que inventó Manhattan* (Ed. El Aleph).

Tradiție liberală

● Revista „The Economist” a fost fondată în 1843 de către James Wilson, un om de afaceri scoțian care voia să promoveze „libertatea și în special libertatea economică”. Săptămânalul își menține această politică editorială și după 161 de ani, considerând capitalismul liberal și concurența cea mai bună soluție economică. Și cum „comerțul liberal este forma cea mai avansată a concurenței”, revista e decisă să „militeze în favoarea lui și în următorii 161 de ani”.

Ecranizare

● Filmul *Fata cu cerceș de perla*, realizat de Peter Webber după romanul scriitoarei Tracy Chevalier (tradus și la noi anul trecut, la Polirom), ar trebui adus și în cinematografele românești, fiindcă e interesant de urmărit jocul de oglinzi reflectate una în alta: un tablou celebru de Vermeer din 1665 inspiră în 1999 o carte care la rândul ei dă naștere în 2003 unui film. Nelly Kaplan analizează în „Magazine littéraire” filmul pe un ton moderat, apreciind reconstituirea atmosferei din Olanda secolului XVII și performanțele actricești ale lui Scarlett Johansson în rolul servitoarei Griet și a lui Colin Firth (Vermeer). „Totuși, ar fi fost de dorit ca fata să-și mai închidă din când în când gura, buzele permanent întredeschise, ca în tablou, dându-i o expresie la limita neroziei” – obiectează criticul. În imagine o secvență din filmul *Fata cu cerceș de perla*.

Capă și spadă

● Michel Zévaco (1860-1918), autorul de romane populare de capă și spadă, mai e încă citit în Franța secolului 21, de vreme ce Ed. Laffont îl reeditează în colecția Bouquins. Se pare că publicul tânăr, crescut cu jocuri pe calculator și filme de acțiune americane, găsește o plăcere specială în intrigile complicate, cu cavalcade, due-

luri și happy-end, cu „buni” și „detestabili”, cu replici teatrale și acțiune alertă. Simpatia tineretului de azi vine poate și din faptul că Zévaco însuși era un tip insolent și aventuros, care se proclama „socialist revoluționar” și care l-a provocat la duel pe ministrul de Interne, ceea ce i-a adus o pedeapsă cu închisoare.

Brick Lane

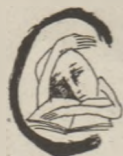
● Monica Ali are 36 de ani și s-a născut la Dacca, tatăl ei fiind pakistanez, iar mama, engleză. De la trei ani s-a stabilit cu părinții în Marea Britanie, a studiat la Oxford și a lucrat în sistemul editorial, înainte de a se consacra scrisului. Anul trecut a debutat la Ed. Doubleday cu *Brick Lane*, roman ce a propulsat-o în prim-planul vieții literare britanice, numele ei fiind inclus de revista „Granița” pe lista celor mai buni tineri romancieri englezi. *Brick Lane* e o stradă din East End-ul Londrei, locuită de emigranți musulmani din Bangladesh, o lume închisă ce păstrează obiceiuri tradiționale. Eroina romanului, Nazneen, e urmărită de scriitoare din satul său natal din ex-Pakistanul oriental (actualul Bangladesh) până în cartierul mărginaș al Londrei, unde trăiește închisă într-un apartament de bloc, cu soțul ales de familie, Chanu. Monica Ali povestește cu inteligență și fără a dramatiza transformarea adolescenței supuse într-o tinăra femeie ce își revendică timid independența, răzvrătindu-se împotriva rolului ce i-a fost impus. Criticii au apreciat în mod special felul în care romanciera evită tentația de a exagera înspre grotesc și caricatură lumea descrisă, complexitatea psihologică a personajelor și îi reproșează doar nota falsă a finalului: „odată ce Nazneen își dobândește libertatea, tonul introspecției liniștite e spart de o bravură demnă de Hollywood” – scrie „The Times Literary Supplement”.

post-restant

de
Constanța Buzea

U ATÂT mai gentil și exact mesajul acesta, cu cât nu sub semnătura mea îl așteptați, ci a Domnului Profesor. Strădania dvs., la vedere, concretizându-se într-un număr destul de mare de piese de valoare amestecată, stă sub precetea unei uriașe candori, în egală măsură stimulante dar și dificil de înfrânat când o ia razna. Dacă am lua ca exemplu numai *Visul*, cu primele două strofe catastrofale, poezia începând să palpitate în termeni oarecum fermi abia dintr-a treia, se naște firesc o întrebare în legătură cu gustul fluctuant al poetului, cu neputința lui, deocamdată, de a înălțura singur pasajele nereușite din text: "Mi-am învățat stomacul/ Să fie oropsit/ Dar gândul minții mele/ Să fie ascuțit./ Și limba care sapă/ Căzută și pleșuvă/ Se-ncolăcește aspră/ Și fragedă-ntr-o cuvânt./ Precum un șarpe vesel/ Nestăpânit și gol/ Visând necugetarea/ Nemerinic și domol./ Cu solzi și cu cătușe/ Cu patimi și dorințe/ L-ai atârnat de ușă/ Și l-ai bătut în ținte./ Iar când mirajul straniu/ De suflet m-a mușcat,/ Și șarpele-ți și limba-mi/ În foc s-au preschimbat/ Și dându-și sălbatic./ Cu geamăt și suspin/ Am sugrumat voința-mi/ Și-am adormit senin". Dacă metafora aș aprecia-o ca fără cusur, nu este de loc limpede în beneficiul cărei idei s-a pus ea în mișcare. Întorcându-ne la primele două strofe, nedumerirea parcă se triplează. Iată cum începe și *Ecoul*: "Ac albastru de albină,/ Cerne linte și neghină,/ Scoasă-n mări de curcubeu/ De trântorul derbedeu/ Flușuratec și nebun/ Ochi de prun, carne de tun", inspirația dvs. purtându-vă pașii într-un absurd zig-zag, versurile n-au nici o brumă de logică, rimele facile abundă, totul rostogolindu-se incantatoriu către un final cu de toate și cu sinceritate: "Sue dealul și răsare./ Ochi de babă vrăjitoare./ Zimți de roată care doare./ Zbor de inimi răvășite./ Glas de peșteri adormite/ Toate-n mine regăsite./ Toate sună și răsună./ Iar în suflet când se-adună./ Firul vieții îl răzună." Pe foarte mici porțiuni, pot fi depistate pulsuni lirice valabile care se pierd din păcate într-o aiureală deloc poetică, indigestă, expi-

rată, ca experiment, de multă vreme. (Andrei Mihail, Strasbourg) ☒ Fiind la prima încercare, v-aș fi trecut cu vederea unele formulări nefericite, teama însă că la următoarea noastră întâlnire pe text acestea s-ar fi repetat și chiar s-ar fi înmulțit, vi le amendez de-acum, fără nici o plăcere: Clipele *gumate*, apa o *ciugule*, patul meu de certitudine, broaște se fugăreau în neșire, memorate pe de rost. Nu întotdeauna este bine să scriem precum vorbim. Remarcabilă verva, cam friguroasă, din păcate, cu care vă puneți în valoare ideile în *Flori de cerb*, în *Carți* și în *Mă pierdeam printre mătăsuri*. Debutul pe care vi-l doriți în revista rămâne să se concretizeze în momentul în care poemele dvs. vor străluci de acuratețe lingvistică și discursul lor va și emoționa. (Eugen Suman, 20 de ani, București) ☒ "Baba Hârca m-a dus în grădina și mi-a arătat un pepene. Asta e bărbatul tău, femeie. Asta mare, verde și gras cu picioarele crescute în pământ. Îl privesc neîncetătoare. «Toată noaptea a strigat numele tău.» Înduioșată brusc, m-am dus la bucătărie, am luat toporul și l-am crăpat. Baba Hârca a amuțit..." «Femeie, nu era încă vremea de iubit»" (*Confuzie*). Această mică bijuterie-năstrucnicie, după umila mea părere se încheie mai bine fără ultima propoziție, mai ales că după ce spuneți că bătrâna a amuțit, e greu, e inutil să-i mai puneți în gură vreo vorbă. V-am citit cu o reală plăcere prozele de o factură aparte scurte, concentrate, miezoase, al căror absurd reconfortant este cu inteligență condus. *Salata de varză* suferă și ea pe la final. Condiția obligatorie a acestor scurte exerciții ar fi să nu le poți reproșa nici un cuvânt în plus. De ce le ratați la final? *Tatăl*, *Mireasa*, *Meșterul*, *Vladimir*, și *Vecina* trebuie reluate și aduse la o stare de absurd incandescent. Dacă v-ați prins în această manieră de joc, ca un copil care parcă n-ar ști a spune și ce face, dar trăiește ca posedat de un duh rar al cărui instrument sunteți, încercați să controlați dvs. ducând și conducând în splendoare acest gen dificil atât de gustat. (Adelaida Costache, București) ■

AM VIZIONAT cu adâncă emoție, și cu aroganță depășindu-mi cutia toracică, reportajul tv despre noul sediu al Senatului. Priveam la televizor fascinat, atât de fascinat, încât lui Haralampy îi mai rămăsese un singur cuvânt din vocabular, pe care îl repeta ca un patefon cu arcul defect:

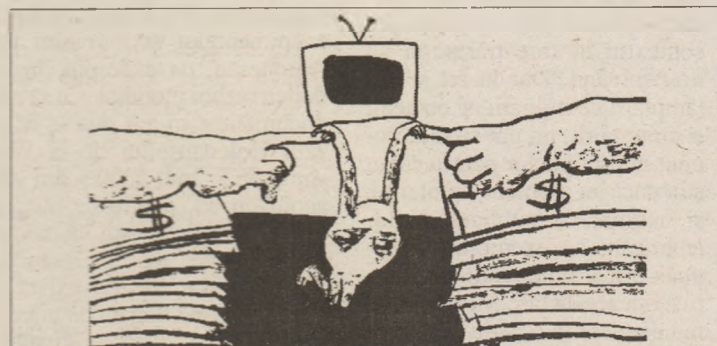
-Superb! Superb! Superb!

Aceasta în timp ce eu, cu sentimentul părtașului la o conspirație nelegiuită dar patriotică, începusem să apreciez corespunzător politica de austeritate practică de Guvern în văzul lumii: în definitiv, nici UE, nici majoritatea urmașilor vitejilor daci și cu atât mai puțin alții, nu era nevoie să știe chiar toate cele despre cum erau gospodărite avuțiile patriei. Și-apoi, ce suprafață era aia de vreo 325 de metri pătrați de foite de aur lipite "îci-colo" prin noul sediu? Să fim serioși și chiar sobri: pentru o țară cu Apuseni vânoși în zăcămintele de aur și alte nemetale, suprafața respectivă era de-a dreptul insignifiantă dacă nu cumva umilitoare pentru un sediu de Senat.

Priveam reportajul tv cu aurăriile împodobind sala înaltă de 13 metri și un gând-frisoană mi s-a instalat deodată în minte, după care am avut o tresărire de superstițios: și dacă înălțimea aceasta va avea influențe negative asupra activității aleșilor? Dacă 13-le asta - cel mai anticristic număr - va ajuta la votarea unor legi mai stufoase decât să le poată pricepe oricare pământean? Sfinte, Dumnezeu! Poate că nici ei, senatorii, nu le-ar mai fi priceput... Groaznic! Pe măsură ce urmăream reportajul

cronica tv

Noi, săraci?! Poate kuwaitienii...

de pe Antena 1, simțeam teama pătrunzându-mi în fiecare fibră a trupului. Treptat-treptat, m-a cuprins un sentiment de panică: însemna că, pe baza acestei cifre fatidice, o forță anti-senatorială, poate chiar anti-parlamentară, acționa subtil pentru anihilarea psihică și biologică a capacității intelectual-decizionale a senatorilor. Speram din toată inima ca, pentru diminuarea și anularea acestui efect distrugător, să se țină seama ca, pe *fiecare* calculator per cap de senator, cu care va fi dotat *fiecare* scaun (pseudonimul fotoliului!) să fie instalat și câte un program de jocuri (dar nu prea complicate!), iar "internetul" să nu aibă acces la chestii tip Gregorian Bivolaru, că vede dl Ralu Filip, și-i ca pe "Titanic": scapă cine poate. De asemenea, ar fi potrivit ca, pe *fiecare* pupitr, în *fiecare* dimineață, să se afle reviste de inte-

grame "Junior", iar la capătul *fiecarui* rând de fotolii câte o canapea extensibilă cu bibliotecă, fiindcă e jenant ca (.) câte-un senator să fie surprins căscând sau chiar dormitând în fotoliu de "băgăreții" reporteri tv.

...Iar în timp ce pe mine mă frământau aceste probleme de mare răspundere civic-legislativă, auzeam vocea lui Haralampy scandând: Su-perb! Su-perb! Su-perb! Până m-am enervat și i-am zis:

-Mai dă naibii cu patefonul, ala de perete și privește la televizor! Sigur că e superb, da' tu îți dai seama ce încovrigături financiare, diplomatice și administrative a trebuit să facă ai noștri pentru inducerea în eroare a monitorizatorilor țării? Vezi în reportaj marmura aia? Știi că în mod intenționat nu s-a folosit marmură de Rușchița, ci a fost adusă marmură verde din Iran? Știi că, în mod expres, au fost fabricate la Mediaș numai candelabre din cristal, transportate apoi la București pe strategicul Transfăgărășan ca să nu se prindă de figură dușmanii integrității noastre? Nu știi! Habar n-ai ce eforturi logistice s-au făcut și cu ce cheltuieli! Repeti ca un papagal: superb-superb-superb... Mă exasperezi.

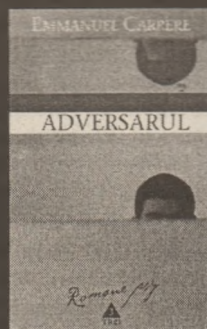
-Bine, domnu' vecin, bine, da' n-am voie să mă bucur? se supără Haralampy. Mă bucur, fiindcă tu nu știi cât au costat, deocamdată, toate astea - te-am prins! Ei? Îți spun eu: 400 de miliarde de lei, da' bine că n-au aflat kuwaitienii cu PIB-ul lor de câteva mii de dolari pe cap de locuitor, că ar veni să ne fure smecheria cu austeritatea...

Asta-i cusurul lui Haralampy: devine insuportabil.

Drept care am trecut pe România 1, unde tocmai începea publicitatea sub un generic gândit de cineva obligat să se plimbe în mâini prin Cișmigiu...

Dumitru Hurubă

ADVERSARUL Emmanuel Carrère

La 9 ianuarie 1993, Jean-Claude Romand și-a omorât soția, cei doi copii, părinții și apoi a încercat, în van, să se sinucidă. Ancheta a scos la iveală faptul că nu era medic așa cum pretindea și că, lucru încă și mai greu de crezut, nu era nimic altceva. [...]

Acest roman a fost ecranizat de Nicole Garcia sub titlul *L'Adversaire* avându-l în rolul principal pe Daniel Auteuil. Filmul s-a bucurat de un mare succes și a putut fi vizionat în România, începând cu toamna anului 2003.

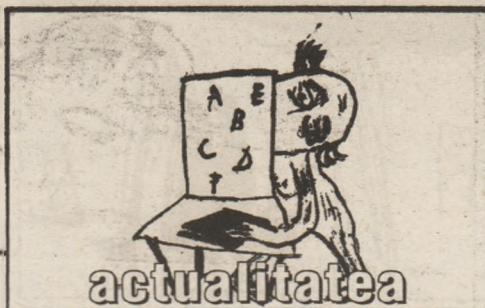
176 pagini, broșată, 130 x 200 mm, 149 000 lei

Tel./Fax: (21) 224.55.26 / 224.47.71

www.edituratrei.ro

C.P. 27-40, București

primim

Un academician respinge acuzațiile care i se aduc

Un membru al Academiei Române, Dan Berindei, se vede "salvând", chipurile, un institut de cercetare de la "desființare", mandatarea domniei sale pentru o astfel de înțepindere dorindu-se justificată prin calitatea de președinte al secției de istorie-arheologie a Academiei.

Desconsiderând protestele cercetătorilor și academicienilor din țară și din străinătate, Dan Berindei pleacă urechea la singurul coleg interesat în a avea ceva folos de pe urma unei desființări, directorul Institutului de arheologie din București, și alege soluția topirii *Institutului Român de Tracologie* în Institutul de arheologie "Vasile Pârvan". Aceasta fără să poată cuprinde lingviști, etnologi, arheomuzicologi, paleoantropologi, arheozoologi, arheometriști, și nici filialele din provinciile istorice (inclusiv Chișinău), rămânând să fie reținuți doar arheologii bucureșteni, care corespund specificului Institutului de arheologie, "împroprietărit" cu posturi, cu mijloace materiale și financiare și programe de cercetări.

În urma unei ultime semnalări a *României literare*, privind persoana și diversele acțiuni ale academicianului Dan Berindei – semnalare care atacă punctual problema desființării unui institut de cercetare de succes în folosul altora care lăncează –, academicianul replică "măhnit de felul în care persoana [sa] a ajuns să fie reflectată într-o publicație...".

Cu toate că este președintele unei secții, în care se integrează problematica cercetării Institutului Român de Tracologie, scurtele rânduri ale academicianului Dan Berindei, publicate în *România literară* (nr. 8/ 3-9.03.2004, p.31, rubrica Actualitatea/ primim la redacție) ca răspuns, ilustrează – cu indulgență – neputința în a rezolva problema existenței unui institut interdisciplinar, dacă se uită că alegerea academicianului arată mai degrabă, în paralel, o incompetență a domniei sale în domeniul de cercetare al institutului în cauză.

Că în redactarea răspunsului se descifrează scoaterea din context a unor idei relevante în articolul atacat, care îi permit ju-

decați depreciable vizavi de conținut și stil; că prezintă trunchiat unele evenimente legate de crearea institutului, în așa fel încât să cadă o lumină nefavorabilă asupra chiar existenței lui actuale și care să poată, bineînțeles, justifica decizia lui Dan Berindei de a desființa; că se vrea în rolul salvatorului, al salvatorului unui bun, propus, chipurile, de alții spre anulare, – sunt de înțeles din perspectiva unei tactici de atac într-un răspuns la un articol, în care i se impută grava "neschimbare" în felul de a soluționa diverse probleme, ajungând tot mereu la demolări, la care a mai participat.

Dar că alegerea celui mandatat de Academie a fost catastrofală și că ea reiese deja și din faptul că nici măcar Hotărârea de Guvern nu poate fi dusă, după aproape un an, la îndeplinire (preluarea personalului a fost defectuoasă, mascând un furt de posturi; obligațiile contractuale și prevăzute de Hotărârea de Guvern de a fi continuate și în cadrul nou instituțional n-au putut fi îndeplinite, au fost anulate, pierzându-se finanțarea lor; mutarea patrimoniului nu s-a putut realiza din lipsă de spa-

ții), nu sunt de regăsit în răspunsul autorului, care ține aceste fapte, evident, sub tăcere.

Că în planul de desființare al domniei sale specialitățile componente ale cercetării tracologice urmează a fi, în afara de arheologie, dispersate, nu face decât să întărească ideea, că tracologia nu trebuia alipită arheologiei. S-a vrut o mișcare perfidă, în afara Hotărârii de Guvern, care cât de cât menține tot corpul institutului, dându-i posibilitatea de viață în continuare ca "centru", dar în interiorul Academiei, de la primele acțiuni de preluare, s-a operat desființarea propriu-zisă.

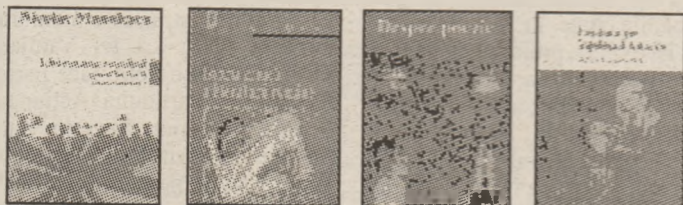
Nu ne miră îngustimea cu care este denigrată cercetarea asupra muzicii lumii trace, dar ne miră că vine din partea șefului secției istorie-arheologie a Academiei Române. Bibliotecile Europei sunt pline de volume ale cercetării extrem de fructuoase din domeniul muzicii din antichitate, iar autoarea articolului, care îl provoacă pe Dan Berindei să răspundă, va interpreta cu greu rolul persoanei, care face o sinecură dintr-o "afacere ideologică", dat fiind că a fost totuși onorată de Academie cu un premiu.

Oricum, e destul de trist când cel care alege greșit calea legată de existența cuiva sau a ceva, nu știe să se retragă nici măcar o singură dată în viață, ci revine stăruitor, căutând să-și justifice actele distrugătoare.

Saviana Diamandi

Editura AULA

de 4 x Nicolae Manolescu

Literatura română postbelică

LISTA LUI MANOLESCU

1. Poezia; 2. Proza. Teatrul; 3. Critica. Eseul

1.232 p., 270.000 lei

Istoria critică a literaturii române. 1

432 p., 109.000 lei

Despre poezie

208 p., 69.000 lei

Lectura pe înțelesul tuturor

256 p., 69.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

la microscop

de Cristian Teodorescu

Semnalele viitorului anterior

HIAR dacă se știa că așa se va întâmpla, nu e de minimalizat momentul în care România a devenit membru al NATO cu drepturi depline. Dar nici de exagerat. E un eveniment fast, totuși să nu ne extaziem în contemplarea lui, ca și cum în comparație cu acest succes toate problemele nerezolvate ale țării ar fi mai puțin prezente.

Să nu uităm că România a fost primită în Alianța Nord Atlantică sub promisiunea că va continua reformele, nu ca o recunoaștere că le-a încheiat.

A folosi acest succes pentru a da de înțeles că Uniunea Europeană e mai mofturoasă decât NATO și că din cine știe ce motive ascunse nu se grăbește să ne primească în rândurile sale, ar fi o mare greșală. Semne ale acestei iefține tentații au început să se simtă în declarațiile unora dintre oficialii autohtoni.

Am putea spune că există și semne și semnale contrarii, venite din partea Puterii. Autosuspendări din funcții locale ale unor persoane din PSD, având o reputație consolidată de „baroni locali”. Declarații ale premierului că lupta împotriva corupției nu va ține cont de mărimea peștilor care pică în plasă și că guvernul va iniția o lege prin care să fie impozitați cu 90% cei care nu pot dovedi cum și-au agonisit averea. Declarația ministrului Justiției că se va lucra la această lege.

Dacă, însă, luăm la puricat toate astea descoperim că nu sunt cine știe ce noutăți, mai puțin povestea cu impozitul de 90% pe averile care nu pot fi justificate.

În PSD au mai fost autosuspendări din funcții. Ce rezultat palpabil a avut, de pildă, faimoasa autosuspendare a „baronului” de Vrancea, Marian Oprișan? După ce a stat vremelnic cu capul la cutie, Oprișan s-a întors triumfător în funcția pe care a avut-o. Reales cu acte în regulă. Dacă așa au vrut reprezentanții lo-

cali ai partidului, ce mai poate face conducerea centrală? Așa a putut trece un asemenea precedent care a dovedit foloasele autosuspendării. Fiindcă în perioada în care Marian Oprișan s-a autosuspendat din PSD, Justiția n-a părut dornică să afle în ce constă „baronia” lui.

Știind noi cu cât curaj și independență își face Justiția treaba în România, fără un ce impuls politic, ce garanție avem că recentul val de autosuspendări din PSD îi va îmboldi pe oamenii legii să-și bage nasul în afacerile autosuspendaților?

Dacă Justiția și-ar face datoria pur și simplu la noi în țară, ea nu l-ar aștepta pe cutare baron local să renunțe la umbrela politică pentru a-l lua la întrebări.

Se vor mulțumi, așadar, mult încercații procurori și judecători locali cu niște biete și nesigure autosuspendări, ca să-i ia la întrebări pe acești suspectabili? Centrul, să nu uităm, nu-i lasă din brațe cîta vreme nu le retrace, oficial, sprijinul politic. Iar dacă Centrul tace, iar ei doar se autosuspendă, cum să te legi azi de ei, fără să te cuprindă anxietatea că mâine vor renunța la autosuspendare? Asta se poate însă întâmpla numai dacă reprezentanții Justiției locale au un cît de mic imbold de a face lumină în afacerile puternicilor din parohia lor. Dar cînd, cum se știe, adeseori nici acest imbold nu există, cum poate fi justificată atitudinea Centrului care nu spune, limpede, că își ia mîna de pe soarta autosuspendaților săi locali?

În sfîrșit, în privința spuselor premierului că se lucrează la o lege care să-i taxeze cu 90% pe cei care nu-și pot justifica proveniența averii, chiar dacă această lege va apărea în regim de urgență, cum se va dovedi că rapid eventualii impozabili cu 90% nu-și pot justifica agoniseala? Pentru asta va fi nevoie de procese și poate că chiar vor începe cîteva în acest an. Dar cînd se vor termina ele? Și mai ales cu ce rezultat? ■

Doinaş şi Caraion

N OBSERVATOR CULTURAL din 16-22 martie, d-na Mariana Sipoş revine într-un uriaş articol la cazul Caraion. Cum autoarea a studiat, după propria mărturie, nenumărate dosare la CNSAS, ea este, desigur, în măsură să ştie cel mai bine de ce s-a făcut vinovat poetul. Nimic din ceea ce ne comunică în această ocazie dna Sipoş nu vine din păcate să spele memoria lui Caraion de acuzaţiile de tumătorie. Dna Sipoş pune în context (şi ce context!) actele poetului, înfăţişând toată oroarea anchetelor şi a lungii detenţiuni. Dar faptul că poetul a cedat şi a turnat nu e în nici un fel contrazis. În schimb, dna Sipoş se răfăieşte cu aceia care au publicat documente incriminatoare. *România literară* se numără printre revistele care au găzduit un astfel de dosar. Dacă dna Sipoş e în drept să ne ceară să fim corecţi în informaţiile şi comentariile noastre (şi noi credem că am fost, iar când am comis inexactităţi, le-am recunoscut), d-na n-are absolut nici un motiv să ne oprească de la a publica informaţiile pe care le deţinem. Pe de altă parte, dna Sipoş e nedumerită că, în cazul Doinaş, de exemplu, s-a încercat apărarea poetului de acuzaţiile aduse, ceea ce, spune d-na, nu s-a întâmplat în cazul Caraion. Dna Sipoş, în compasiunea d-sale pentru Caraion, n-a citit bine comentariile. Întilnirea *României literare* a fost în definitiv prilejul în care au devenit cu adevărat publice invinuirile aduse lui Doinaş. A confunda uluirea şi regretul nostru că aşa ceva a fost cu puţină cu încercarea de a ascunde faptele ori de a le justifica denotă din partea dnei Sipoş o înţelegere cât se poate de greşită a lucrurilor. Nici despre Doinaş, nici despre Caraion, n-am scris cu inimă uşoară. Un om de ştiinţă, cum se pretinde dna Sipoş, ar trebui să observe aceste lucruri şi să se transforme din avocatul onora în procurorul altora. ● Tot acolo, dl C. Rogozanu scrie o recenzie foarte interesantă despre ultima carte a dnei Ruxandra Cesereanu (*Imaginarul violent al românilor*), oarecum deosebită de majoritatea comentariilor care au fost integral favorabile. Obiecţiile recenzentului nu sînt lipsite de temei. Avem totuşi o nedumărire: C. V. Tudor nu într-o "descendenţă" onorantă este situat, cum spune dl C. Rogozanu referindu-se la Argezi şi alţi viguroşi polemisti de ieri, ci într-o "ascendenţă". Despre

"descendenţă" lui C.V.T. nu ştim mare lucru deocamdată. ● A apărut numărul 1 din noua revistă a Institutului Cultural Român: *CULTURA*. În cel dintîi editorial, dl Cristian Teodorescu, directorul publicaţiei, ne asigură că ea nu va fi nici o "replică la *Dilema veche*", nici "revista dlui Iliescu". Aşa gîndeam şi noi. Am adăuga că nici o altă *România literară* nu va fi, chiar dacă echipa de redactori şi mulţi colaboratori sînt bine cunoscuţi cititorilor noştri. Ideal ar fi să fie, pur şi simplu, *Cultura*. Îi urăm succes! ● În *LUCEAFĂRUL* nr. 9, dl Horia Gârbea consacră o pagină ineptiilor unor autori (aşa-zicînd cu acte în regulă, căci au publicat cărţi cu ISBN, nu în edituri fantomă) de poezie, eseu şi proză. Nici măcar umor involuntar n-au autorii cu pricina. Unii au însă premii! Dumnezeu mare! ● În acelaşi număr, dl Ion Creţu semnalează un lucru absolut uluitor: reputatul autor al *Canonului occidental* (una din marile cărţi de critică ale secolului aparută într-o versiune românească oribilă) şi anume octogenarul de astăzi Harold Bloom a fost acuzat de o fostă studentă, acum feminista convinsă şi autoare de cărţi cu titluri lungi şi agresive cît o zi de post, că, douăzeci de ani mai devreme, pe cînd era ea studentă la Yale, dl Bloom ar fi hărţuit-o sexual. Reacţiile în presa americană au fost pe măsură: feministele cu Naomi Wolf, ceilalţi (celelalte) cu Bloom. N-avem cum şti ce e adevărat şi ce nu. Ne întrebăm însă de ce o fi tăcut Naomi (aoleo, de n-ar interpreta faptul că-i zic pe numele mic drept hărţuire textuală!) atîta amar de vreme. Ca mai toate acuzaţiile de acest fel din epoca *politicii corecte* şi aceasta seamănă cu o ejaculaţie întîrziată. ● Tot un

caz de veleitarism denunţă dna Corina Sandu în nr. 10 al *Luceafărului*: *Cele opt zile de oarecare Lorian Carsochie*. "Prozele" veleitarului, care va debuta curînd şi în... Italia, sînt prefăcute de poetul Cezar Ivănescu. Nu e rea deloc ideea publicaţiei cu pricina de a semnaliza astfel de lucruri ce ţin de, cum zice titlul rubricii, *Grafomanie*.

Baroniada celor două zile

U CÎTEVA săptămîni în urmă, Dan Pavel scria în *ZIUA* că mizează pe un partid care va reechilibra scena politică românească, fără a numi partidul cu pricina. *ACADEMIA CAJAVENCU* şi *EVENTIMENTUL ZILEI* au aflat care e partidul despre care crede analistul că va reechilibra eşichierul. Noua Generaţie, partidul lui Gigi Becali. Mai mult, Dan Pavel a acceptat să devină consilierul politic al lui Gigi Becali, îşi anunţă cititorii în publicaţiile citate. În *Ziua*, Dan Pavel îşi explică preferinţele pentru Gigi Becali, pe care l-a cunoscut prin intermediul "unui prieten comun, Viorel Hrebenciuc". După care analistul explică rolul pe care îl va juca Noua Generaţie la alegeri. Partidul lui Becali va lua voturi de la PSD şi PRM "în ciuda prieteniei sale" cu vicepreşedintele PSD, Hrebenciuc, şi cu senatorul PRM, Dumitru Dragomir. În treacăt fie zis, Viorel Hrebenciuc ar fi fost cel care l-a sfătuit pe Gigi Becali să se avenge în politică, lucru recunoscut de Becali însuşi, la prima sa conferinţă de presă în calitate de şef de partid. Consultanţa politică pe care Dan Pavel o oferă lui Becali nu e gratuită, ci e remunerată "cu o sumă mult mai

mare decît aş cîştiga într-o viaţă de profesor universitar. Suma finală va fi direct proporţională cu rezultatele". În concluzia articolului său intitulat *Ipocrizia şi falsa corectitudine politică*, Dan Pavel afirmă: "Puteam să nu intru deloc în politică, la fel ca înainte, să rămîn în tagma intelectualilor cîrţitori. Era mai comod. Iar dacă îmi place mai mult de omul Becali decît de Năstase, Stolojan, Băsescu sau de mulţi alţii, am motive temeinice şi nu are dreptul nimeni să-mi ceară socoteală." Să zicem că gusturile nu se discută, dar să fi uitat ziaristul Dan Pavel că cel pe care îl consiliază a bătut un ziarist, pe Malonga Parfait, şi l-a ameninţat cu bătaia pe un altul, Cristian Tudor Popescu, agresîndu-l verbal ca un mardeiaş? Aici nu mai e vorba de ipocrizie şi nici de vreo falsă corectitudine politică, ci de fapte grave peste care Dan Pavel ziaristul ar fi fost dator să nu treacă. ● În acelaşi număr din *Ziua*, Sorin Roşca Stănescu face următoarele precizări: "Academicianul Constantin Bălăceanu Stolnici, mentor şi analist politic al ziarului nostru, este membru marcant PNL. La fel Varujan Vosganian. Zoe Petre face parte din staff-ul Partidului Acţiunea Populară. Adrian Severin este membru marcant PSD. Poate că şi alţi analişti politici ai ziarului sînt membri sau simpatizanţi ai unor partide. Dan Pavel nu este deci o surpriză din acest punct de vedere. Nici el, nici ceilalţi editorialişti nu-şi permit însă să-i jignească pe cititorii ziarului *Ziua* făcînd propagandă pentru formaţiunile politice în care s-au înrolat sau cu care simpatizează. Nici Dan Pavel nu va proceda altfel." Un post scriptum transparent, explicînd convingător politica editorială a ziarului. ● *Evenimentul zilei* avansează ca sigură ipoteza că Gregorian Bi-

volaru, aşa-zisul yoghin, şi Gabriel Bivolaru, fostul deputat PSD dat în urmărire generală, ar fi fraţi după tată. Ipoteza pare plauzibilă. Oricum, Gregorian Bivolaru a fost arestat în timp ce încerca să treacă fraudulos graniţa - anunţă *ADEVĂRUL*. Şeful Mişcării Integrării Spirituale în Absolut nu fusese dat în consemn la frontieră şi se pare că aceste i-au fost cercetate cu atenţie din cauza celui alt Bivolaru, Gabriel, care avea interdicţia de a părăsi România. Această din urmă informaţie a fost dată publicităţii de *Evenimentul zilei*. ● *Adevărul* a numărat cîte zile a ţinut baroniada PSD şi cu ce s-a soldat ea: „Baroniada PSD a durat doar două zile! Cozmîncă i-a dat binecuvîntarea «Cezarului» Bebe Ivanovici să redevină ce a fost şi mai mult decît atît”. Mai exact, scrie acest cotidian: „Urecheaţi uşor acum, pe linie de partid, baronii pesedişti vor putea să candideze nestingheriţi în alegerile locale.” *Adevărul* îl citează pe Octav Cozmîncă însuşi: „Nu i-a luat nimeni lui Bebe Ivanovici dreptul de a candida în alegeri. Nu există interdicţie, dacă organizaţia judeţeană îl va desemna. Noi îi vom da tot sprijinul politic: şi eu, şi Gabriel Oprea, şi alţii.” De acelaşi sprijin se vor bucura şi ceilalţi autosuspendaţi din PSD, a precizat Cozmîncă, mai consemnează *Adevărul*.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteţi face abonamente direct la redacţie, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru ţările europene şi 130 \$ S.U.A. pe an pentru ţările extra-europene. Plata se poate face prin cecuri la dispoziţia Fundaţiei "România literară" pe adresa Fundaţia "România literară", Bucureşti, of. poştal 33, C.P. 50, cod poştal 71341, România sau prin dispoziţia de plată a sumei în contul nr. SV11989444450 (USD) şi SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare - Groupe Societă Generale, Sucursala Aviaţiei, Bucureşti, caz în care vă rugăm să ne trimiteţi pe adresa redacţiei, în plic, o copie după dispoziţia de plată şi adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poştale şi de expediere. Se pot încheia şi abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporţională.